Anton Holban
Ioana

Ioana

Anton Holban

Editura Bestseller

Imagine: Dotshock/Shutterstock.com

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

În sfârșit, automobilul de curse părăsi centrul Bazargicului, coborî pe ulițe chinuite, o porni pe pământul galben, neted, printre lanurile de grâu tremurând și schimbând culorile ca marea cea așa de apropiată, și, printre maci, urme de sânge ce duc la cine știe ce crimă petrecută în vreun ungher dosnic al acestei pustietăți. Apoi ne-am oprit pentru câteva clipe la o moară arsă, unde ne-au părăsit câțiva tovarăși de drum.

Balcicul începea lângă noi, miraculos, fermecat, invizibil, dar sugerându-ne aroma.

Automobilul meu, cu puținii pasageri rămași, s-a îndepărtat de moară, alunecând spre Cavarna minusculă. Chiar la poarta casei, transfigurată de așteptare, mă întâmpină Ioana.

E supranatural când vezi pe cineva complect în voia unui sentiment puternic. Îi privești fața, și fără nici o ezitare, oricât de neîncrezător ți-ar fi temperamentul, ai certitudinea că nu ți se ascunde nimic, că pentru clipa aceea măcar, nu există o minciună dedesubt.

Ioana apăruse fără gesturi, căci se apropiau și alții de noi, cu ochii, cu gura, cu mâinile, cu toată carnea către mine. Mă întreb dacă eu aș fi în stare de o asemenea dăruire totală, fermecătoare, ce face fericit și pe cel de unde pornește și pe cel către care pornește. Întotdeauna, sub orice inițiativă a mea, cea mai spontană posibilă, surprind și instinctul de a mă analiza. Nu știu cum mă prezentam în fața Ioanei, dar ea era prea turburată de fericirea ei ca să mă mai examineze. Totuși, luasem trenul cel dintâi ca s-o revăd, așteptasem cu nerăbdare fiecare minut să treacă și să ajung mai repede. Aveam în valiză daruri bine alese; ca să-i facă bucurii; am întors în minte, îndelung, toate aceste bucurii.

Acum eram în voia mai multor emoții: încântat de primirea ce mi se făcea, de peisagiul gol din

față, de marea de alături. Eram intimidat de atâția oameni primindu-mă cu exclamații, cu toate că pe unii nici nu-i cunoșteam. Ioana, abia sosită și ea la Cavarna, a și luat aerul provincial: arsă de soare, pe frunte cu câțiva pistrui, îmbrăcată fără grijă, cu picioarele goale în pantofi. Rochia și-a lucrat-o singură, fără gust, că toate că a vrut să o facă pretențioasă; parcă și-a luat modelul nu de la o mare croitoreasă unde se îmbracă de obicei, ci din vitrina prăvăliei principale din Cavarna. Câteva zorzoane inutile, și la spate chiar un început de trenă. Totul nepotrivit pentru atmosfera rustică de acolo, și, de altfel, praful a bătut stofa și a făcut garniturile și mai caraghioase. Dar această haină dădea un farmec nou Ioanei, o arăta sinceră, îi bănuiam toate gândurile ei pentru mine, căci voise să fie elegantă ca să-mi placă, gânduri naive și delicioase de copiliță zăpăcită, oricâte dezastre ar fi trecut peste dânsa, rămasă proaspătă orice ar fi învățat-o viața. O priveam acum cu dragoste, cu duioșie, milă, dar și cu reflecția: “Ce rochie urâtă! E lipsită de logică după obicei, căci de atâtea ori a fost îmbrăcată cu gust.”

Aveam remușcări de gândul meu ascuns lângă fata care mă primea cu tot sufletul...

E foarte frumoasă Ioana, dar numai când este fericită. Ochii îi scânteie, fața se luminează, emoția îi inundă toată ființa. Oamenii au chipul frumos sau urât, indiferent de proporția perfectă, numai când oglindesc mistere venite din afund. Numai cei care au suferit sunt frumoși...

Tovărășia noastră fu iute întreruptă: gazdele, doamna și domnul Axente. Amândoi spre 50 de ani. Doamna Zoe Axente, rotundă, galbenă, cu gropițe în obraz, cu gesturi mărunte, cu vocea subțire și vorbele îngrămădite. Domnul Costică Axente, mărunt, întunecat, cu mustățile atârnate. Și unul și altul în clipa aceea numai preocupați să se arate gazde perfecte, să pară imediat că mă cunoșteau și că-mi erau prieteni. Îmi puneau o mie

de întrebări, cu toate că nu m-au văzut niciodată, și aprobau orice părere aș fi avut despre lucruri ce le-au fost lor familiare, le-au discutat înainte zilnic, și era natural ca să fie ei mai competenți. Bineînțeles, păstrau și pentru ei un mic colț unde nu ai voie să intri, când eram ascultat numai cu bunăvoință, căci acolo domnul e specialist și a fost motivul de admirație al doamnei din prima zi a menajului. Astfel, domnul e cunoscător mare în agricultură.

A trebuit să spun și eu câteva vorbe despre grâu și despre ovăz și să ascult cu atenție toate explicațiile primite.

Dialogul a început cu inevitabilul:

— Te vei mulțumi cu târgul nostru mic, cu obiceiurile noastre vechi?

— Da, desigur, mie îmi place singurătatea, și apoi, nu departe e marea.

Singurul răspuns pe care poți să-l dai, și mă simțeam umilit, căci aceste vorbe corespundeau unor adevăruri profunde ale temperamentului meu, pe care le port tot timpul cu tragedie și cu voluptate, și mă supără că trebuie să fac în clipele neserioase, unor oameni străini și din altă lume, mărturisiri esențiale (chiar dacă sunt sigur că ei nu pricep importanța lor), cum te-ai simți îndurerat să trebuiască să vorbești cuiva îndepărtat sau superficial despre o durere trăită îndelung.

Doamna și domnul Axente au primit cu satisfacție asigurarea mea, dar desigur că nu au priceput mare lucru. Un locuitor de lângă mare nu scoate din minunea ce se desfășoară în fața lui decât posibilitatea de a face plajă sau de a mânca pește mai des și mai ieftin.

O dată cu menajul Axente au apărut și celelalte două nepoate ale lor, Viky și Roza. Pe Viky, sora Ioanei, o cunoșteam mai de mult:

grațioasă, descurcându-se ușor printre oameni, plăcând imediat băieților, întrebuințând cu ușurință câteva cunoștințe despre muzică sau literatură căpătate din conversațiile mele cu Ioana și

impresionând chiar și pe oamenii mai avertizați. De altfel bună, ușor influențabilă, fără încăpățânări, prietenă cu toată lumea, știind să invite, să primească și să nu uite pe nimeni. Apă limpede pe care nu puteau să se întâmple furtuni, din cauza aceasta odihnitoare, dar nefiind în stare să învețe ceva neașteptat.

Sunt oameni, și Viky este printre ei, ce nu-ți rezervă surprize, căci știi cu siguranță cum vor proceda, orice eveniment ai imagina pentru dânșii. Cu toate că Viky era expresia cea mai perfectă a fecioarei neprihănite, cu fruntea ei fără un creț, cu ochii luminoși, cu zâmbetul lilial, poate ar fi putut fi a unui bărbat (nu din senzualitate, ci numai fiindcă fusese cerută cu insistență și nu avusese tăria să refuze), fără ca cea mai mică transformare să se observe în ființa ei. Pe vara fetelor, Roza (adoptată de soții Axente, căci părinții ei muriseră) o vedeam pentru prima oară. Fugea de lume și nu se înțelegea nimeni cu ea, cu toate că nu începea nici o discuție. Era mică, grasă, cu părul roșu, și toată fața acoperită cu pistrui. Avea o mulțime de umilințe și de terori și o chinuia îndeosebi fizicul ei și gândul că nu a avut ocazia să învețe mai multă carte. Ioana caracterizase imediat: “Viky e dulce și insuportabilă, Roza e singura profundă din toate fetele pe care le cunosc”.

Viky a primit recomandația cu un surâs grațios, iar Roza cu un început de mânie. Ioana adăugă mai târziu numai pentru mine: “Să fii drăguț cu Roza și să nu te impresioneze aparențele. Merită, săraca!”

După dejun, într-o trăsură, cu Ioana și Viky, cu un pisoi mititel, numit în glumă pentru culoare locală Ahmed, am pornit spre mare.

Cavarna: o singură stradă, cu prăvălii neînsemnate ținute de bulgari și câteva cafenele umile.

Trăsura a întors spre stânga, și după patru kilometri de mers pe un drum pustiu, ușor înclinat, în fund, de la un timp cu linia albastră a mării, o

moară, și apoi mititelul Cavarna-Port.

Câteva magazii, câteva bordeie locuite de pescari vara. O mică piață la mijloc, pe o latură cu o casă pătrată, restaurantul "Mihali", și el, cu toată neînsemnătatea lui, deschis numai vara. Pământ galben, case albe, marea în culori deschise. La dreapta, un munte mic. Ciracmanul.

Două pontoane de lemn, puțin nisip, o vilă roz — stranie apariție — pe o colină. Lângă un ponton, o clădire care ar putea fi numită casă: locuința și biroul vameșului. În total, aspect de singură tate grandioasă.

Ne-am strecurat printre câteva magazii și am ajuns la o cabană de pescari cu un etaj, locuința noastră. Într-una din cele două camere de jos locuiau fetele, cealaltă folosea drept bucătărie. În camera de sus trebuia să stau eu. Ioana se căznise mult timp să curețe și să împodobească pereții goi și scândurile putrede, căci încăperile folosiseră numai ca adăpost pentru sacii de făină. Și izbutise admirabil.

La mine pusese covoare pe jos și pernele aduse de la Cavarna, iar într-un colț alcătuise un pat moale. Fereastra da drept spre mare. Eram impresionat și de grija ei, și de deliciul vieții ce aveam să duc departe de lume. Ioana a fost încântată de entuziasmul meu și mi-a spus cu toată seriozitatea: "Mi-era teamă că n-o să-ți placă". Și, alipindu-se de mine: "Sa vezi ce fericiți o să fim aici!"

În clipa aceea așa credeam și eu...

Fețele mării. Vocile ei. N-am cunoscut obsesie mai constantă. Dacă aș fi poet, aș face o epopee în care n-ar apare nici un om. Numai valurile. Dar ce prodigios poet ar trebui să fiu și, de altfel, orice aș izbuti, s-ar dărâma la prima apariție a apei. Aș înșira o mie de emoții, și aici sunt emoții suprapuse. Orchestră gigantică cu nenumărate instrumente.

Ar semăna construcția mea doar cât seamănă o

păpușă, având un mecanism izbutit, cu un om. Îmbinare fantastică de culoare, zgomot, mișcare, miros. Nemărginire, și simți mereu impresia măruntei tale ființe. Te porți pios ca și cum ai fi într-o biserică. Puțin îi pasă de toată lumea și ai iluzia că poți să fii calm, că nici o nenorocire prea importantă nu se poate întâmpla. Nici o fantezie nu ți se pare prea romanțioasă, poți să spui de o sută de ori aceeași vorbă și nu se miră nimeni.

— Ioana, ce ne pasă de ce a fost! Te simt fremătătoare lângă mine, știu cât m-ai iubit, și tot dezastrul s-a întâmplat dintr-o dragoste exagerată.

În clipa aceasta nu suferim nici unul, și dacă vom vedea că nu putem altfel, vom lua o barcă și vom porni intr-o noapte fermecată spre larg, vom da drumul lopeților și vom pluti în voia valurilor, asemeni lui Tristan. Apoi ne vom arunca îmbrățișați spre adâncuri. În pustiurile aceste nu va fi nimeni să ne scape.

Ioana se strânsese lângă mine, accepta.

Pe mulți din oamenii din port nici nu i-ai observa în altă parte.

N-au nici un pitoresc, oricât i-ai întreba, îți răspund incolor, și din înfățișare nu le poți scoate nici o caracteristică. Bulgari sau turci ursuzi, fără imaginație, fără chef. Nici măcar revolte reținute, căci niciodată nu protestează și se poartă la fel cu toată lumea. Așa este Mihali, restauratorul, sau Cadâr, barcagiul, și totuși îi voi ține minte toată viața, căci s-au legat fără voia lor de emoțiile mele, și apoi, în deșertul acesta, fiecare capătă o importanță mare.

La restaurantul lui Mihali nu se găsește niciodată nimic, nici măcar pește. Am încercat să-l conving să aducă de la Cavarna un pachet de șocolată, dar cum totdeauna la întrebările mele căuta câte un pretext, am renunțat, și el nici măcar n-a băgat de seamă.

Duminica vin câțiva vizitatori de la Cavarna, consumă la el limonadă, vin și sifon. Poate și

puțină brânză și măsline. Are pe tejghea câteva cutii cu sardele, care nu inspiră nici un fel de încredere; e și ridicol să cumperi cutii de sardele la mare. În fața cârciumii lui sunt câteva mese.

La una din ele văd uneori pe un civil cu fes, jucând șah cu multă răbdare, în ritmul peisagiului. Mi s-a spus că e un ofițer în armata română și că vila roz îi aparține. Dar niciodată n-am avut ocazia să-l cercetez mai de aproape și nici n-am voit să limpezesc misterul.

Prin fața casei noastre trece un râuleț destul de murdar, care se lărgește brusc și se varsă în marea de aproape. Marea pe aici, strânsă bine în golf, este destul de cuminte, nu se înfurie niciodată, cel puțin în anotimpul acesta, așa că râulețul rămâne în fiecare zi identic. Pe dânsul se agită, fără să le oprească nimeni, gâște și rațe. Le privesc deseori de pe o înălțime de lângă casă; stau pe niște pietre mari și netede, așezate parcă anume să formeze o bancă. Sunt extrem de multe observațiile pe care le fac uitându-mă atent la aceste păsări, și e fatal să le observ, căci intru și ies mereu, și astfel în fiecare clipă dau peste ele. În agitația gâștelor din față am constatat îndeosebi o imensă bucurie de a avea apă în preajmă. Țipă, fac ocoluri, cufundă capul, marinari deplini, pentru care pământul nu contează. Câteodată mă amuz zvârlindu-le fărâmituri de pâine, și apoi le privesc cum mă observă de la distanță, cum se apropie cu băgare de seamă, iar se depărtează și, în sfârșit, una mai caraghioasă mănâncă. Reușesc, tot aruncând pâinea mai aproape, să le aduc la doi pași de mine. Câteodată nu mă remarcă: se găsesc chiar la începutul mării, și albul penelor continuă albul spumelor. Am crezut că m-am obișnuit perfect cu obiceiurile lor, că cel puțin în peisagiul acela nu au nici un gust pe care să nu-l cunosc. Dar într-o zi s-a întâmplat ceva extraordinar, și nici acum nu pot da explicații. O gâscă s-a depărtat de tovarășe și a început, tot timpul cu strigăte stridente, să

plutească spre orizont.

Celelalte o priveau cu capul ridicat, încremenite toate, pricepând se vede că se petrece în mijlocul lor ceva neobișnuit. M-am uitat cu binoclul până ce n-am mai văzut-o.

— Parcă erai tu, Ioana...

Ioana plânge desperată lângă mine.

În pustiurile micului port, cu câteva magazii și câțiva oameni primitivi, s-a găsit un loc pentru o aventură: vameșul, domnul Jianu, cu doamna Pitpalac.

Vameșul e un flăcău bătrân, cu zâmbetul mereu pe buze, vorbind monosilabic și incapabil să pună o întrebare, de o timiditate cumplită, vizibilă de la primul moment când l-ai cunoscut. Te întrebi cum poate să-și mențină un post în care uneori are anumite inițiative de luat. Dacă îl întâlnesc de multe ori, și e fatal să fie așa, căci la cea mai mică mișcare trec prin fața vămii, și am curajul să încep conversația, aflu că domnului Jianu îi place literatura, că în fiecare an se duce la Buzău la părinți și cumpără romane de vreo cinci sute de lei. Toate cărțile îl satisfac, pentru toți autorii are stimă, dar poate că preferă pe autorii tandri, ca firea lui blajină să poată vagabonda fără cataclisme.

Și dacă, înspăimântat de singurătate (iarna, mai ales, trebuie să fie cumplită aici, căci atunci pleacă toată lumea la Cavarna, și pescarii și madame Pitpalac, iar Mihali închide restaurantul: și astfel nu mai rămân decât vameșul și câțiva soldați, păzind cu rândul, inutil — căci nu vine nici o corabie — pontonul), îl întrebi dacă cele câteva cărți ajung pentru trecerea timpului, el îți răspunde afirmativ, căci citește rând cu rând, meditează la fiecare pagină, și după ce termină ia lectura de la început. De fapt, cum are panică de orice gest mai isteț, are panică și să cheltuiască bani. Viața lui necăjită l-a învățat de mult astfel, iar Cavarna-Port nu-i oferă nici o tentație. Cărțile cumpărate

constituie în viața lui un eveniment important, îndelung cumpănit și savurat, o orgie ce-l face mândru în sufletul lui, de care vrea să profite cât mai mult timp, în lungile nopți de iarnă, când nu vine cu săptămânile nici o veste din altă parte. În chipul acesta, orice erou al vreunui roman devine important, nu trebuie prea multă bătaie de cap din partea autorului ca pentru domnul Jianu el să trăiască ca un om veritabil, și cel mai mic gest, cea mai mică vorbă — mai ales aici, căci e întovărășită de vâjâitul valurilor — pentru sufletul lui potolit ia aspecte catastrofale. Despre amica lui, madame Pitpalac, am o impresie nelămurită. Cel puțin nu o poți cântări de la prima vedere. Ioana mi-a reprezentat-o în două chipuri diferite. La București îmi vorbise despre ea, când îmi enumerase pe toți oamenii Cavarnei-Port, ca de o ființă umilă, dar plină de suflet, interesantă să o descoperi la capătul lumii. Însă poate că exagerase astfel numai ca să-mi facă localitatea cât mai plăcută și să mă hotărască să vin aici, cu toată teroarea mea de rudele ce trebuia să le suport. Mai târziu, la Cavarna chiar, Ioana mi-a spus că madame Pitpalac este foarte rea de gură și că acum, nemaiinvitând-o tot timpul ca mai înainte, o dușmănește, cu toate că odinioară fuseseră prietene. Nu pricep ce e adevărat, căci Ioana se contrazice ușor, și ajunge vreo cauză neînsemnată pentru ca să-și schimbe părerea, fără măcar să dea o scuză. Mie mi-a apărut madame Pitpalac ca o persoană subțire, albă, agitată. Foarte săracă, căci bărbatul ei o lăsase după ce-i cheltuise toată zestrea, vrea să-și ascundă sărăcia și mizeriile (am aflat că lucrează toată ziua, în fundul unei magazii, covoare, ca să le vândă) și pretinde să fie tratată cu tot respectul, de la egal la egal. Are păreri despre orice, a citit și ea cărțile domnului Jianu și lasă să se înțeleagă că asta nu e decât o parte din lecturile ei. Cunoaște pe toți cei mai importanți de la Cavarna și chiar din Bazargic și vorbește despre

toți fără umilință, deseori judecându-i. O vezi de multe ori în tovărășia domnului Jianu, dar nu se poate ști cât au mers lucrurile de departe, așa e el de lipsit de inițiative și ea fără răbdare și tact.

Și dacă consider totuși tovărășia lor drept idilă, o fac numai ca să repet clevetirea vecinilor și pentru că devine de o importanță considerabilă, în singurătatea locurilor, conversația lor. Îi întâlnesc uneori spre seară, când vagabondez pe coline, și e amuzant și duios în același timp văzând perechea lor profilată pe mare.

De obicei stăm pe plajă toată dimineața. Acolo lâncezești sub soare, nu se pot începe discuții.

Ioana și Viky aduc umbrelele lor înflorite și mă adăpostesc și eu lângă ele. Iau câte o carte, creion și hârtie, dar nu pot citi decât câteva rânduri fără importanță. Curând, cartea, creionul și caietul se pierd pe jos, se acoperă cu nisip.

Viky nu stă niciodată în tovărășia noastră. E o înotătoare pasionată și curând intră în apă. E foarte grațioasă, are corpul împlinit, grație la râs și la mers, pricepere cum să puie pe ea cea mai neînsemnată haină. În costumul ei de baie, bleu-marin, cu câteva desene roșii, cu o mică pelerină pe care o lasă lângă noi, cu o scufiță amuzantă, e o apariție fermecătoare. Ce plăcere să o privești pătrunzând încet, scufundându-se, făcând roate, pe o parte, pe spate, pe pântec, îndepărtându-se sau jucându-se în preajmă, multă vreme, neobosită, parcă desen desprins dintr-o revistă de mode franțuzească. Apoi, când iese, se trântește lângă noi, udă, cu câteva fire de nisip lipite de carne, care măresc aspectul ei senzual, cu soarele strălucind pe fiecare picătură, cu sânii care se ridică tineri, cu tricoul ce ia perfect forma trupului și dezvăluie formele în cele mai mici amănunte. Și atunci am chef, cu orice risc, să rup tricoul, să-mi desfăt ochii pe corpul gol așa de proaspăt, să-i strâng sânii, să o posed, strivindu-i carnea. Dar zâmbetul ei fermecător, mereu prezent și același,

îmi întărește convingerea că poate ar accepta strânsoarea din indolență, din lipsa oricărui principiu bine stabilit, dar că nici un fior n-ar străbate-o.

Dimineața, ne strecurăm cu rândul la o cișmea să ne spălăm, cu prosopul, săpunul, peria de dinți și pasta. Trecem pe lângă câteva magazii, pe lângă cele două pontoane, coborâm câteva trepte și, chiar la începutul plajei femeilor, curge din stânca de calcar un șipot limpede și rece. Această apă, neașteptată apariție, curgând drept lângă mare, este una din minunile portului. Sorbi apa, după ce te-ai lăsat în voia razelor soarelui, cu deliciu. Îți uzi fața, mâinile, trupul gol, niciodată nu te saturi de ea și nu te saturi de ea și nu încetezi să te miri de unde a venit.

La masa noastră e bucuria principală și nimeni nu se gândește la vin, ca și cum ai fi în vârful unui munte unde ai descoperit un izvor.

Puțin mai departe, la o sută de metri, drept în mijlocul plajei femeilor, curge o apă și mai perfectă. De aici, pe rând, Ioana, Viky și eu aducem în cană apă pentru prânz.

Aici puteam fi dezmățați în voie, orice rușine a dispărut, umblăm cum se întâmplă și ne simțim chiar încântați de neglijența noastră.

Suntem în tricou de plajă toată ziua și în picioare purtăm papuci, cărora repede le-au dispărut culoarea și șireturile.

Așa îl știu pe Hacik, cu pantaloni de baie cu sandale, cu restul corpului gol, corp negru, dogorit de soare și plin de păr. În cap poartă o pălărie specială de paie, mare cât o umbrelă, prinsă pe sub bărbie cu un elastic.

Stranie apariție și Hacik, așa de străin și totuși atât de apropiat de peisagiul acesta, că nu l-aș putea închipui în alt loc. Un om ridicol:

mic, subțire, păros, cu sprâncenile împreunate, fără vârstă. Limbaj amuzant, dar și mai amuzant e timbrul vocii, pe care nu-l pot reda prin scris. O

caracteristică are că te salută ori de câte ori te-ar întâlni, și te întâlnește de o sută de ori pe zi. Prima dată l-am descoperit pe o bicicletă, cu o cutie de pălării în mână. Era țanțoș, drept, cu o mână abia sprijinind ghidonul. Ce rost o fi avut bicicleta între cele câteva magazii, sau cutia de pălării, rămâne inexplicabil. E gata să facă servicii și, dacă îl iscodești puțin, începe să-ți povestească despre dragostea lui fără speranțe pentru o fată tuberculoasă. Dacă l-ar accepta, ar lua-o de nevastă, cu orice risc.

Hacik are un suflet admirabil, exprimat ridicol, dar în cazul lui ridicolul ți-l face cu atât mai drag. Poartă pretutindeni vioara cu el și e suficient să-l surprinzi noaptea în vreun colț de lângă mare cântându-ș i toate deznădejdile ca să-ți fie, măcar pentru clipa aceea, frate.

Ioana mi-a spus: “Când am fost la Cavarna, în timpul despărțirii noastre, numai cu Hacik mă simțeam mai bine, căci îmi amintea de tine”. De ce? Căci între mine și Hacik nu e nici o asemănare. Poate că Hacik nu este decât eu, ușor caricaturizat sau simplificat, fără amănuntele care mă complică inutil? Sau poate că lângă ființa tragică și ireală a lui Hacik orice deznădejde găsește un teren prielnic?

Ce ciudate contradicții în Ioana! Nu-i place decât literatura clasică, și totuși e victima celor mai romantice zbuciume. Pare neverosimil ca o fată să-și petreacă timpul numai în lectura lui Racine sau La Fontaine, și totuși așa este. Prin mine i-a cunoscut, e un gust pe care i l-am transmis eu. Când i-am fost recomandat, abia terminase școala secundară de provincie, cu o profesoară de franceză ce nu știa bine nici să traducă. I-am interpretat cu toată subtilitatea de care eram capabil o fabulă de La Fontaine, Les animaux malades de la peste, ce produsese odinioară atâta încântare în mine. Am trecut apoi la Les deux pigeons. Am lăsat-o mai târziu să

interpreteze singură, și eu numai îmi dam părerea, profesor și elevă. Dar curând elucida perfect orice, fără ajutorul meu, și vedeam cu stupefacție că eu nu mai aveam nici un roil. Am trecut la Racine, i-am detailat cum din fiecare vers se desface o nouă definire psihologică, am căutat să reconstituiesc viața fiecărui personagiu. Curând toate piesele lui Racine îi erau familiare, și eu nu mai puteam contribui cu nimic. De altfel, după Andromaca am lăsat-o singură să găsească explicații și eram sigur că va reuși perfect. Iar mai târziu multe înțelesuri mi le-a clarificat ea mie. După ce analiza fiecare rând, ținând seama numai de realități, găsind concordanțe imediate între eroi și oameni, așa cum făcusem și eu, pornea la construcții lirice, trădându-și de-abia acum temperamentul feminin, dădea explicații neașteptate conflictelor, sugera fatalitățile și, destăinuindu-și propria ei fire, cu frenezie explica torturile dragostei. Ioana e foarte inteligentă, și dacă i-o spun într-un moment de apropiere sufletească, se roșește de bucuria complimentului.

Dar când există o mică distanță între noi, se îngălbenește de disperare, ca și cum complimentul implică lipsa dragostei mele, pentru care nu e nevoie de inteligență, și chiar îl făcusem ca să-i dau ceva în schimb, să o consolez. Inteligența ei constă în spirit critic cu ocazia cărților, ceea ce n-am mai întâlnit niciodată la altă femeie, de obicei mai subtilă, dar prea personală, și-și traduce impresiile numai prin "îmi place" sau "nu-mi place". Întotdeauna părerea Ioanei, spusă cu ample detalii, foarte serioase, e exactă, și n-am nici o ezitare când ea îmi recomandă o carte, explică pe eroi tot așa de bine ca și pe eroine, și nu o dată m-a învățat multe lucruri asupra lui Neron sau Mitridate ai lui Racine, personagii pentru mine așa de familiare. Inteligență virilă, fără memoria facilă a femeilor. A învățat limba franceză prin muncă și nu a prins-o cu urechea; și singura învățătură ce i-

am dat și pentru care îi trebuise mult timp a fost să o deprind să nu mai facă greșeli de ortografie. Chiar și în românește are unele incorectitudini repetate mereu, oricât aș corija-o, m-aș ruga sau aș ironiza.

Când îmi scria, punea preocupări prea esențiale ca să-și mai aducă aminte în clipa aceea învățătura mea sau poate totul pornea din instinctul ei de a se împotrivi oricărei rugăminți. Tot ca un bărbat, pentru a citi o carte serioasă, renunță la lume, vreme îndelungată, la toaletă, și nu e în stare să clevetească, nu din bunătate, ci pentru că vecinul nu o interesează decât atunci când poate scoate explicații pentru suferințele ei. Am un mare regret că, vorbind de inteligența excepțională a Ioanei, o reduc, punând-o în funcțiune de a mea, o explic prin puterile judecății mele, când de fapt ea există în sine însăși, are gusturi pe care le-am ajutat să se dezvolte (căci fatal sunt mai mare și am avut norocul să fiu învățat mai bine de alții), dar îmi preexistau mie și s-ar fi dezvoltat în același chip dacă alte ocazii s-ar fi oferit, vreun profesor bătrân și priceput, de exemplu. Influența mea asupra ei s-a făcut numai indirect, fără voința mea precisă, numai întru cât un sentiment iscat din conflictele noastre zilnice s-a putut transforma într-o idee. Cred că întâmplarea care m-a făcut să o cunosc pe Ioana este excepțională, și n-am decât frica să nu mi se spuie că-mi supraevaluez prietena, căci numai după lungă cumpănire îmi aleg vorbele ca să o recomand. Cum toată omenirea n-a făcut nici o femeie critic de seamă, este drept ca să pricinuiesc neîncredere, sau asigurarea mea n-ar putea găsi decât o explicație: lipsa de feminitate. Ceea ce unui bărbat îi repugnă. Are însă temperamentul cel mai chinuit, bucuriile și tristețile se urmează neîncetat, obosind-o și păstrându-i o siluetă transparentă.

Câte o mică atingere cu realitatea ia proporții catastrofale, și atunci se întâmplă scene violente,

nu lipsite de vulgaritate, și în momentul acela o urăsc, mi se pare că sunt pierdut fiindcă nu am curajul să plec, regret timpul irosit, uit toate clipele în care am fost fericit. Cearta se termină epuizând pe Ioana, făcând-o să cadă istovită pe un scaun, fără viață, și atunci ciuda mea se transformă în milă cumplită, căci, în definitiv, nenorocita se chinuise din dragoste și din cine știe ce deteriorări în interior, fizice sau morale. Oricât aș fi de nevinovat, trebuie să am remușcări că am intrat în viața ei și am pricinuit atâta dezordine. O mângâi, îi vorbesc cât mă pricep mai bine, în timp ce o tristețe infinită mă învăluie pentru soarta noastră așa de desperată sau dacă ne-am despărți, sau dacă am rămâne împreună, și nu văd nici o posibilitate de ameliorare.

Deseori, Viky face impresia că este o ființă ușoară, dar cunosc viața ei modestă, familia burgheză în care a crescut. Are o specialitate deosebită de a face imediat prietenii. Cei câțiva băieți, adăpostiți prin magazii, i-au devenit imediat cunoscuți, și o văd înconjurată de ei tot timpul, câte unul ales la întâmplare, sau mai mulți deodată, prietenă cu toți, la fel de cochetă și de zâmbitoare. Și cu fetele face la fel. Se tutuiesc, se joacă, fac escapade în mare.

Când era la școală — mi s-a povestit — avea obiceiul să aducă cu ea o serie de prietene bune cu care învăța, vorbea, făcea și desfăcea același lucru, căci totul dura timp mult, oricât au încercat, la început, să o certe cei de acasă.

Acum mă trezesc că aduce o mulțime de indivizi suspecți, dar puși la punct de surâsul ei egal, cu care nu știu ce să vorbesc și mă indignez că, dimpotrivă, Viky se simte foarte bine cu ei, înșiră banalitățile fără nici o dificultate, omoară timpul fără nici o părere de rău și fără să bănuiască plictiseala mea. Câte unul din companionii ei e și urât și imbecil, și totuși îl poartă după dânsa, îi vorbește cu același farmec și nu-l părăsește

noaptea târziu înainte de a-și fi luat angajamente pentru a doua zi.

Eu cu Ioana, fatal, mereu în preajma ei. Cum nu bănuie nimic din toate dezastrele noastre?

Cu Roza, în schimb, când cobor la mare, nu pot vorbi prea mult, căci, extrem de sensibilă, orice vorbă amabilă i-ai spune, o și bănuiește că-i convențională, spusă numai ca să-i facă plăcere, ceea ce o face să sufere și să se închidă în ea. Mă port cu Roza cu multă băgare de seamă, căci o consider un exemplar rar al umanității, dar am spaime și nu pot să fac prea multe sacrificii: hotărât, nu-mi place deloc aspectul ei, părul roșu, pistruii, silueta fără grații. Închid repede orice discuție și prefer să par superficial.

De altfel, are unele obiceiuri rustice, exasperante, învățate din mediul unde a trăit. E ciudat cum exista în ea atâta sensibilitate, atâta jenă în fața fiecărei vorbe pe care o spune, atâta frică de ridicol și, în același timp, la masă te servește cu ușurință cu furculița ei cu care mâncase.

Nu mă miră gestul acesta și altele similare, căci așa o crescuse unchii ei (cu care, de altfel, nu se împacă), dar mă miră că e întotdeauna așa de subtilă în nuanțele sufletești. Sau enervant (dar și duios) e obiceiul ei de a se îmbrăca imediat cu vreo rochie nouă a Ioanei și a nu o mai schimba toată ziua.

Ioana mi-a spus părerea Rozei despre mine: “E singurul om întreg pe care l-am întâlnit”. Părerea aceasta denotă sau un fel de a-i face plăcere Ioanei, sau o părere grăbită asupra mea — căci de-abia îi vorbisem, și niciodată serios — sau o slăbiciune pentru mine, când nu-ți mai sunt controlate observațiile, sau mai ales singurătatea în care trăise și în care nu întâlnise decât oameni simpli. Totuși și eu și Ioana am fost mândri de părerea măgulitoare a Rozei, și-mi pare rău că nu știu să mă plătesc în vreun fel.

Niciodată n-o să pricep exact ce se numește fericire, așa aspectul ei variază după om și după clipă. Parcă e valul superb care se întinde până la mine și se destramă înainte de a detaila toate farmecile din el. Pot numi fericire aceste extaze și torturi ce se succed mereu și aceste potoliri, pentru un scurt timp, în fața mării?!

Scot din toate aceste atâtea emoții, atât orgoliu de a trăi intens, de a fi în mine un foc cu arșițele și palpitările lui! De a descoperi atâtea lucruri noi, în mine, în vecini și în natură, atâtea taine, nebănuite. De a avea intuiții în orișice moment. Simt fiecare nerv întins ca să vibreze la cea mai mică atingere. Dar de o mie de ori îmi simt corpul prea firav ca să suporte aceste zbuciume, și mă plâng că n-am avut noroc. Și în ora când mă strecor printre cele câteva corăbii ce odihnesc pe plaja mică și mă ascund după o cotitură unde nu vin oameni de obicei și acolo mă întind pe nisip, cu marea și cerul în fața mea, și urlu de disperare și singurătate, nu pierd conștiința de importanța Cavarnei pentru mine de-a lungul anilor, cum mă vor purta nostalgiile spre locurile aceste, și suferința că n-o pot reîncepe identic această viață. Iar dacă voi reveni, voi jelui de cel mai mic lucru pe care îl voi găsi schimbat.

Într-un timp, noaptea, marea era superbă. Am asistat cu adorație la toate prefacerile lunii, care lumina toată apa, și fiecare părticică de val scânteia. Era o feerie, și nu sunt cuvinte pentru a o descrie, nici culori pentru a o picta. Ce contează toate farmecile oferite de o creație omenească, o carte genială, un oraș fantastic, față de minunea ce se desfășoară lângă umilul port...

Îmi simțeam tot sufletul în tresărire și-mi deveneau puerile toate credințele.

Uneori luam barca. Cadâr conducea și îmi ghicea dorințele pe tăcute.

Lipsa lui de personalitate devenea de un mare folos, căci îl uitam imediat. Luam cu noi patefonul, iar Ioana învârtea arcul și punea mult

timp aceeași placă. Am folosit mai ales Concertul al doilea pentru pian și orchestră al lui Brahms, pianul fiind susținut de Arthur Rubinstein.

Când muzica te amețește, când ești unul din rarii fericiți care are un astfel de narcotic prețios la dispoziție pentru necazuri, când ai nevoie de sunete zilnic și asculți fără să observi trecerea orelor, atunci spiritul critic nu-ți mai împovărează emoțiile. Cred că o bucată muzicală își are decorul ei (întotdeauna însă în singurătate), și un concert public, o despersonalizează, o abstractizează, o face să-și piardă din esența magică. Poate din cauza aceasta concertele simfonice sau opera apar vulgare. În lume, măsori fragmentele, combini, critici, faci socoteli. Concertul lui Brahms e făcut să fie cântat pe mare, ritmul temelor imită valurile și printre note se profilează luna. Reluat la București, desigur că-și va pierde farmecul, și voi constata chiar că e mediocru.

Cu Ioana alături, se desfășurau împrejurul nostru miracole, și, în același timp, simțeam palpitând în noi tot ce a fost, tot ce va fi.

Dar uneori luam și pe Hacik, și atunci lăsam patefonul acasă. În inimă i se chinuiau toate dorurile, și de pe arcușul lui acceptam toate romanțele.

Așa, la lumina lunii, misterios, părea o apariție fantomatică. În clipele acele orice aș fi crezut posibil.

Într-o seară am plecat cu barca fără să avem lună.

Alte impresii, alte triste ți, întunericul în straturi groase învăluia pământ și apă. Seninul apărea sumbru, presărând frică. Pe țărm toată lumea dormea, numai o luminiță de la restaurantul lui Mihali mărea prin singurătatea ei spaima.

Barcagiu important, în afară de Cadâr, mai e și Ali.

Ioana îmi vorbise de el cu mult înainte, cu entuziasm.

— Este uimitor ce viață profundă se găsește în oamenii aceștia primitivi. Ali mă lua cu barca la prins pește și stam ceasuri întregi pe mare. Visam, uneori dormeam, mă gândeam la tine. Sau vorbeam.

Putea să facă ce voia cu mine, eram în voia lui, n-aș fi avut de nicăieri nici un ajutor. N-a avut curajul, cu toate că i-am simțit tăria ochilor.

Îmi povestea scene din copilăria lui, planuri de dragoste, de moarte.

Am vorbit ore întregi despre moarte cu el. La oraș nu are nimeni astfel de preocupări.

Când i-am făcut cunoștința, mie nu mi s-a părut un personaj grav.

Poate pentru că prezența mea îl făcuse mai rezervat, sau pentru că mărturisirile nu se spun dintr-o dată. Părea un băietan șmecher, care știe să se negustorească când îi cer să ne plimbe pe mare sau să ne vândă guvizi. Ioana nu mințise, dar transformase conversația lor după obiceiurile pe care le avusese cu mine, îl silise să vorbească într-un fel, și sunt chestiuni despre care orice om, când îl întrebi insistent, are de spus ceva. Crease involuntar o atmosferă dintre acele pe care le pricinuiam eu de obicei, după cum la fel încercase să facă și cu Hacik. Din moment ce erau oameni din alte condiții sociale, nu i se părea că, iscând astfel de vibrații, pericolul era mare, și ar putea să se opuie întregii ei sforțări ce făcea să mă uite. Dar viața pe care o ducea acolo pe mare cu un pescar, ore întregi, era exactă, căci aici nu sunt emoții de interpretat, ci fapte. După ce m-am întors, a redevenit palidă, anemică, obosind iute, adormind imediat ce punea capul pe un căpătâi, mereu bolnavă, incapabilă de o trudă prea mare. Ce crispații s-au petrecut în ea în timpul despărțirii?

— Cum ai putut să fii a lui?

— Iar începi cu aceleași întrebări.

— Sunt evenimente cu care parcă te-ai deprins, și apoi brusc reapar în minte cu aceeași intensitate.

De pildă, acum îmi închipui cum ți-ai scos rochia. ciorapii, cămașa. În ce cameră, în ce stradă? Nu îndrăznesc să te întreb niciodată. Desigur, intr-un colț mai dosnic, căci pe străzile principale vă temeați să nu vă văd. Și eu, care bănuiam totul, nu îndrăzneam să merg decât pe străzile principale, ca să nu vă întâlnesc.

Dar când întâmplător mă aflam într-un loc mai singuratic, pe lângă gară îndeosebi, căci veneam săptămânal la București, dacă nu găseam tramvai și mă trezeam în fața unui hotel misterios, încremeneam de groază să nu coborâți de acolo tocmai atunci. Dacă era noaptea târziu, îmi spuneam că ați ales ora aceea ca să fiți mai siguri, imediat după prânz iar mă temeam, căci poate anume alegeați această oră neobișnuită la amanți. De era în timpul mesei, ziceam la fel. Închipuiri diferite, dar chinuri identice. Ce penibil îmi este să fac aceste mărturisiri!

Un ungher din București devenea pentru un timp oribil, și apoi, pentru cine știe ce motiv pueril, mă obseda alt ungher. Sau invers, excludeam fiecare stradă în parte, și totuși știam că undeva trebuie să se întâmple întâlnirea voastră. Îți închipui ce tremur m-a cuprins când, pe neașteptate, cineva examina lângă mine o hartă a orașului. Poate erai îmbrăcată cu una din hainele pe care le porți cu mine. E imposibil să fi aruncat toate cămășile, toți ciorapii de atunci. Cu toate că hainele nu erau prea importante, azvârleai imediat totul ca să rămâi goală!

Ioana și-a lăsat capul pe umărul meu, fața i s-a tras, s-a îngălbenit.

Marea ritmează funebru conversația.

— Nu ți-am ascuns nimic. Trebuie să mă crezi, căci sunt incapabilă să mint: nici nu-mi dam seama ce se întâmpla cu mine, îmi era egal. Voiam sa mă vindec de tine.

— Și atunci de ce mergeai mereu? Te-a sărutat toată, ți-a strâns sânii te-a mușcat, mai este vreun

colț nemurdărit? Și-i spuneai vorbe de dragoste.

— Știa bine că nu-l iubesc.

— Și atunci? Ce rost aveau acestea? Ai continuat până ce m-ai întâlnit din nou, și acum îți găsești scuze! Ca și cum nu sunt indiferente detaliile, dacă îl iubeai sau nu, și singurul lucru important este că te dădeai lui. Mereu instinctul de a te scuza, chiar dacă nu poți răspunde nimic bun la argumentele mele.

Ioana, care era fără suflare, deveni brusc rea, cu ochii lucioși.

— Da! Ai rămas același. Ti-era egal de-l iubeam sau mă iubea.

Toată chestiunea este să nu mă fi dat altuia. Egoism bărbătesc, numai amor propriu.

— E omenesc să te doară profanarea cărnii, oricât ai cugeta că alterarea sufletească are singură o importanță, că trupul este în voia cerințelor fiziologice. Dar toți ar proceda ca mine, indiferent dacă ar gândi că procedeul este caraghios.

— Numai un bărbat are toate drepturile?!

— Cum să-ți explic asta?... La începutul unei legături de dragoste, bărbatul trebuie să găsească pe femeie fecioară, altfel încep chinurile și la urmă, poate, despărțirea. În schimb, un bărbat pur e ridicol și părăsit la prima ocazie...

— Stupid...

— Discutăm ca și cum am face generalități, și uiți că fapta ta mă chinuie zi și noapte. Tu poți fi calmă, ai găsit câteva argumente...

— De n-aș găsi, măcar uneori, argumente, n-aș putea trăi mai departe.

Oh! Tristețea cu care a spus aceste vorbe, ce m-au înfiorat! Avalanșe de păreri de rău au curs în mine: e drept că rareori Ioana găsește câte o explicație și încearcă pentru un timp să se apere cu ea. Cu atât mai impresionant, căci știe că încercarea e inutilă, parcă e cel din mijlocul oceanului ce se ține de o scândură neînsemnată ca să se salveze.

Viky pleca la Cavarna; m-am decis să o întovărășesc. Ioana nu putea merge pe jos cei patru kilometri sub căldură și a rămas în port. La despărțire era tristă, ca și cum ar fi cutremurat-o o prevestire, ca și cum făcea un mare sacrificiu rămânând singură. Mă simțeam prea dornic de a schimba atmosfera și nu puteam renunța la drum. l-am spus o ultimă vorbă, pe care am căutat să o fac cât mai afectuoasă posibil și am plecat. La Cavarna am jucat cărți, cu soții Axente, m-am plimbat pe ulița principală, prin lumea multă de la ora șase seara, am băut o cafea la o cafenea pitorească și la urmă, aducându-mi aminte de tristețea Ioanei, i-am cumpărat prăjituri și fructe. Când m-am întors în port se făcuse noapte. În întuneric, magaziile apăreau sumbre și tăcerea profundă, aveai impresia că fantome foșnesc pe pietre. Ne grăbeam, căci abia acum ne dădeam seama cât întârziasem și o lăsasem pe Ioana singură. Dar Ioana nu era acasă. Ne-am repezit pe plajă, pe pontoane să o căutăm, am întrebat pe Mihali de ea, pe Cadâr, mereu mai înfricoșați, chemând-o în toate părțile, însă întunericul oprea orice posibilitate de a ne descurca. Și atunci, când Viky mi-a spus vorba așa de pașnică: “N-avem ce face. Să o așteptăm mai bine în casă“, am început să țip la ea dezarticulat:

— Cum poți să fii așa de liniștită?! Știi ce poate să însemne dispariția Ioanei? Dar știi ce se petrece în sufletul ei? Habar n-aveți, cu toate că o cunoașteți de totdeauna. Și nu bănuiți tragedia ce s-a întâmplat între noi doi? Și că Ioana îmi vorbește foarte des de moarte?

Tot atunci, ca o stafie, a apărut Ioana. Am leșinat. Când m-am dezmeticit, Ioana a explicat:

— Am stat la mare mult timp, fără să-mi dau seama cum a trecut timpul. Nu v-am auzit strigătele din pricina valurilor.

Viky a început să povestească amuzată scena mea fără rost:

— Închipuiește-ți ce copil e!...

Ce-o fi gândit Ioana la marginea mării? Pe fața ei nici o lumină.

Un măgăruș trist și caraghios face toate treburile oamenilor de aici. Îl vezi de dimineață până seara la lucru. Câteodată un răcnet de al lui răscolește tot portul. E simpatizat de toți și e un veșnic motiv de distracție. Se povestește în glumă că face și alte servicii: răcnește numai la anumite ore și astfel poate fi întrebuințat drept ceas. În orice caz, la miezul zilei, sunt sigur că o să-l aud și că o să-mi întrerupă, pentru o clipă, amuzându-mă întotdeauna, mereu o altă stare sufletească, cu prilejul unei discuții chinuite cu Ioana...

Ce caraghioasă servitoare avem! Bătrânică, îndesată, scurtă, cu picioarele întotdeauna goale, imense și strâmbe. Dar, cu toate hainele vechi și scârnave ce atârnă de ea, nu renunță la cochetărie, orice s-ar întâmpla, și nici aici, în micul port, unde e aproape pustiu, și unde noi înșine nu mai avem nici o toaletă, își vopsește și își pudrează obrazul.

Bineînțeles, aspectul ei se arată cu atât mai ridicol, căci vopseala fusese pusă prost, nu ascunde nici o zbârcitură și nu se potrivește cu mâinile și picioarele noduroase de muncă. O cheamă Ileana, și în bătaie de joc o numesc, și ceilalți după mine, Helene. A fost în viață foarte sentimentală, doamna și domnul Axente povestesc de ea multe aventuri, căci au avut-o servitoare 30 de ani în șir, și când se găsea vreun regiment prin apropiere, soldații făceau cu rândul — cu amor mare — prin bucătărie, unde întotdeauna Helene păstrase un rest gustos de la masă și un pahar de vin. Într-o zi chiar, și asta nu demult, la bătrânețe, domnul Axente a găsit ascuns sub pat un plutonier, și când l-a întrebat ce căuta, a mărturisit șoptind: "Venisem la domnișoara Ileana.".

Dar nici acum nu s-a cuminți de tot și întârzie deseori prin magazii la vorbă cu vreun turc. Turcul oferă guvizi, iar Helene furnizează farfurii de ale

noastre, și masa se alcătuiește elegant. Astfel, Helene a fost servitoarea cea mai cuviincioasă, uitând cu lunile ce are de primit, căci e fără pretenții, muncind de dimineață până seara ca un animal și luând parte la toate necazurile sau bucuriile familiei.

Într-o zi, ca să mă amuz, am făcut cu Viky un plan: Viky a adus o căldare cu păcură caldă pe care o reîncălzea mereu. Urcat pe un scaun, cu un băț având la capăt legată o cârpă, și înmuind în căldare, am scris negru deasupra ușii cabinei noastre, spre mândria servitoarei:

"VILLA HELENE".

M-am căznit mai mult decât aș fi crezut, dar la urmă literele păreau etern implântate pe zid. Cit timp vor dura? N-am încercat oare această glumă neînsemnată numai să prelungesc importanța mea și după plecare?

Căci — orgoliu pueril — am impresia că marea miraculoasă, colinele, cabanele, cerul nu sunt decât creații ale imaginației mele, și mă tem că se va dărâma totul după plecarea mea.

Am urcat cu Viky pe Ciracman. Ioana n-a venit cu noi, căci o obosește cel mai mic drum anevoios. Și poate că-i era dor să rămâie măcar două ore singură sau poate că eu îmi închipuiam că îi era necesară această singurătate, căci mă atrăgea perspectiva din vârful Ciracmanului, sau posibilitatea de a face o plimbare numai cu Viky, fără nici o intenție de flirt, numai cu satisfacția unui bărbat însurat făcând o escapadă inofensivă (căci consideram legătura dintre mine și Ioana ca ceva oficial). Ioana n-a avut curajul să mă reție. Urcatul l-am făcut fiecare după temperamentul său, eu agitat, prea în urmă sau prea înainte, cu momente de osteneală și de ambiții care învingeau osteneala, cu ochii lucioși, fața uscată, mâinile crispate. Viky, cu mersul egal, identic, orice piatră neașteptată sau ridicătură i-ar fi ieșit în cale, pornită parcă să facă înconjurul lumii, pe un drum

simplu care nici nu merita să fie băgat în seamă, rămânând mereu grațioasă, zâmbitoare, discutând cu același farmec și ușurință, doar cu câteva broboane de transpirație pe frunte și pe brațe. Ajunși sus, se desfășura înaintea noastră o magnifică panoramă asupra mării. Spațiul, cam strâns în port din pricina golfului se deschidea acum fără margini.

Am căutat să întrețin o conversație "burgheză" cu Viky, ca să demonstrez că-i sunt prieten bun, că nu sunt omul ciudat pe care îl bănuiesc ceilalți, și poate din instinctul meu de a voi să scot la suprafață, în omul care pare cel mai superficial și mai preocupat de evenimentele neînsemnate ale zilei, câteva spaime. (Cât e de mare perversitatea?!) — Și ți-e frică, Viky, de ce o să se întâmple cu tine mai târziu?

— Fără îndoială.

— Și te gândești des la asta?

— Foarte des.

— Ești așa de zâmbitoare toată ziua, că n-ai bănui că ai și frici.

Iartă-mă că-ți vorbesc fără înconjur dar vreau sa fiu sincer.

— Nu trebuie să iei omul după aparențe. Și apoi aici îmi place să fac mai mult baie în mare, și orice tovarăș este bun. De altfel, sunt toți foarte drăguți cu mine. Altceva nu mă interesează.

— Într-adevăr, viitorul tău este neliniștitor. Nu văd de ce ești studentă în drept. Dreptul e destul de greu pentru băieți. Nu te sfătuiesc să-ți faci nici o iluzie, nu ești obișnuită să te lupți prin tribunale.

— Închipuiește-ți! Ioana voia neapărat să mă fac doctor veterinar, căci acolo s-ar putea pătrunde mai ușor!

Am râs amândoi. Ioana prindea deseori din aer câte o idee năstruș- nică, fără nici o legătură cu realitatea, și apoi voia să o transmită altcuiva, cu orice preț despotic. Vorbea atunci cu atâta flacără, aduna dintr-o dată cantități de argumente, o enerva

orice replică, se chinuia, încât, din milă pentru frământarea ei, sau convins în clipa aceea prin convingerea ei, acceptai orice. (Și față de tine însuți nu voiai să admiți că nu ești în stare să-ți trăiești viața și în salturi mai forțate, fără prudența burgheză și logica măruntă a celor mediocri. În orice om se găsește o veleitate de a porni în lume și a descoperi un continent.) În cazul acesta planurile Ioanei luaseră o înfățișare amuzantă, căci era comic să-ți imaginezi pe grațioasa Viky, cu surâsul înflorit, cu hainele nostime de veritabilă pariziancă, cu silueta delicioasă, vindecând o vacă sau un cal. Noroc că Ioana nu-și susține planurile ei multă vreme, și, de altfel, dacă ești într-adevăr, înțelept și ți-e milă de sufletul ei, trebuie să o lași să vorbească și să o aprobi, căci dacă nu e vreo hotărâre de luat imediat, renunță curând singură la ea și uită chiar ce-a susținut cu atâta tărie sau râde cu ceilalți de ridicolul planurilor.

Din toată discuția rămăsese să o ironizăm pe Viky (cu atât mai mult, cu cât, nu prea personală, Viky se sugestionase cu adevărat la un moment dat), și, cum la București a rămas multă vreme neterminată Facultatea veterinară, să-i cerem mereu relații.

— În definitiv, e tristă soarta tuturor fetelor care cred într-o dragoste cinstită, educate în felul acesta. Când te gândești că viitorul tău bărbat, adică acela care va fi mai important în viața ta, în toate obiceiurile tale, se găsește undeva... Acela care trebuie să te facă pe tine fericită! Iar tu nu știi încotro să te îndrepți, pe cine să alegi, și se poate să te înșeli chiar dacă ai fi sfătuită de oameni pricepuți. Căci cum poți cunoaște pe un om în amănunt când îi încredințezi o ființă scumpă sau cum poți să fii sigură de evoluția lui viitoare?

— Aș vrea să găsesc un bărbat pe care să-l iubesc și să mă iubească, să se îngrijească de mine și să mă învețe, să-i fiu soră, amantă și soție...

— Bravo, Viky! Și un șirag de copii atunci...

Tonul serios se transformase într-un zâmbet.

— Nu m-am gândit chiar așa de departe...

Așa gândește Viky, căci așa gândise mama, bunica și străbunica ei.

Dar, desigur, dacă viitorul va fi puțin variat, nu se va întâmpla nici o nenorocire.

Într-o zi, intr-o magazie, și-a făcut apariția o nouă familie, compusă din mai mulți tineri, care dimineața invadau plaja. Viky deveni curând prietenă cu ei. Dintre toți, am desprins două fete, și te întrebai ce caută împreună, atât era deosebirea de mare. Una gravă, întunecată la față, fără un surâs, cu un profil bărbătesc, cu haina lipsită de orice ornament, vorbind puțin, despărțindu-se tot timpul de ceilalți; nici nu știu unde își petrece timpul, căci n-am văzut-o decât de două ori, noaptea, singură, la capătul unui ponton. Dau relații despre ea mai mult după explicațiile lui Viky, subliniate de laudele Ioanei. Cealaltă are gura mărită de atâta râs, vorbele ei se aud în tot portul ca un clopoțel de cinematograf, și vorbește mereu cu gesturi insuportabile de copil răsfățat, dând impresia că e la dispoziția oricui. Câteodată râsul ei strident și vulgar străbate spațiul ca o împușcătură, e suficient să alunge toate emoțiile și să anihileze puterile mării și ale cerului.

Are un nume de familie neobicinuit, inventat parcă anume pentru dânsa. O cheamă Turai!

Am primit o vizită de la Balcic, vărul fetelor, Charles. Foarte ciudat acest Charles, și Ioana povestea despre el lucruri senzaționale.

Un om de vreo treizeci de ani, în care vezi mai ales sprâncenele îmbinate, ochii lucioși și dinții mari, lați, despărțiți, apărând la cel mai ușor zâmbet. Fusese prin Rusia chiar după venirea bolșevicilor, hoinărise prin Germania, avusese o mulțime de aventuri, încercase o mulțime de meserii, între măturător de stradă și artist de varieteu.

Ioana pretinde că Charles este de o senzualitate

extraordinară și că toate istoriile ce le povestește, inepuizabil, s-au întâmplat cu adevărat.

Femeile, când voia el, nu-i puteau rezista; știa să le decidă imediat și să le lase apoi fără mari complicații. Era totdeauna periculos să rămâie singur în tovărășia unei fecioare, căci nu se putea conta pe el. Aceste lucruri puteau fi adevărate, dar puteau fi exagerate de Ioana, deoarece se potriveau perfect cu fantezia ei, ce știe să mărească până la grandios un fapt puțin însemnat. O altă certitudine a Ioanei, pe care insista deseori, fără să admită îndoială, făcea din Charles un tuberculos.

Nu se vedea deloc asta, trupul lui părea voinic, nu tușea, nu se plângea de nimic. Dar îmi spuneam că Ioana trebuie să cunoască mai bine secretele familiei, și acesta nu putea fi decât un adevăr transmis direct de unde îl aflase. Sau poate că și acum brodase numai ca să explice acea senzualitate extremă. Bineînțeles, Ioana era de bună-credință în tot ce pretindea, căci n-a mințit niciodată și nici nu se pricepe să mintă. E amuzant de văzut această femeie atât de inteligentă ce puerilă e când încearcă vreo minciună. Complică, se supără, argumentul ei pare tot mai neverosimil și la urmă avem scandal. În orice caz, atâtea îmi povestise Ioana despre Charles, încât îl priveam cu curiozitatea cu care privești la iarmaroc un fenomen, vreun animal sălbatic, și stăteam cu toții în preajmă, îngrijați să nu se întâmple cine știe ce nenorocire, cu toate că Charles povestea nevinovat, afabil, amestecând grațios, în tot timpul discuției, cuvinte franțuzești, ceea ce îl făcea să samene mai mult a artificial june de salon de provincie.

Charles a adus cu el atmosfera mondenă, falsă, a Balcicului, fie că Balcicul pe timpul acesta, cu lume multă, cu țipete, cu agitații, cu diverse distracții, e artificial, fie că Charles, cu temperamentul lui ușuratic, nu știa să desprindă decât ce e frivol de acolo și a împrumutat el însuși

frivolitate unui loc grav. La Balcic, la club, se dansa, și veniseră câteva dudui care se pricepeau foarte bine să danseze; pe plajă se făceau tot felul de jocuri până noaptea târziu; "Vila reginei" era demnă de vizitat ("Să am și eu o astfel de vilă, ce serait une folie"), madame Ionescu îi pune coarne bărbatului său și el habar n-are... c'est à se tordre... a venit la Charles o fetiță de 15 ani și l-a rugat să-i ia fecioria... A avut câteva succese monstre... să vezi...

— Și Arabella?

Arabella era metresa lui de multă vreme și alcătuise cu dânsa aproape un menaj (dar cu despărțiri mari, semănând aproape definitive). Ioana povestea despre ea lucruri uimitoare și, cu toată viața ei de câine al nimănui și cu aparențe ușuratece, o socotea drept cea mai serioasă femeie din câte a cunoscut.

— Arabella e drăguță, ne mai certăm, ne mai împăcăm, poate o să ne despărțim până la urmă. E ciudată. I-am pierdut toți banii pe care îi primește lunar, într-o seară, la cărți, fără măcar să o întreb, și n-a spus nimic. În schimb, îmi face scandal pentru chestiuni complect neînsemnate. De pildă, îmi place să mă scol dimineața de tot, să mă instalez la fereastră pentru câteva ore și să mă uit la mare: ea turbează în pat, nu mai doarme și începe o discuție stupidă, care îmi alungă toată liniștea.

Ce concluzie va scoate Ioana mai târziu din vorbele acestea? Cu ce frenezie (reproș deghizat către mine) va face portretul femeii care acceptă sacrificiul pentru bărbatul iubit, dar îi este intolerabil să fie părăsită — și în cazul acesta, din culcușul cald unde ea se simțise atât de bine, când, prin somn, simțea corpul lui întins în lungul corpului ei, căldura pielii alăturate — și nu putea să fie fericită când el se ducea, pentru oricât de scurt timp, oricât de aproape, și pentru orice motiv inofensiv!

Dar pe mine în clipa aceea mă preocupa altceva, în legătură cu obsesiile mele. Făceam remarce asupra ciudățeniei omenești, căci Charles era capabil în același timp să povestească scene picante, să se amuze la nesfârșit, să aibă o mie de întâmplări galante, să presare suferințe fără nici un regret, și totodată să simtă nevoia imperioasă de a privi îndelung, singur, o dată cu răsăritul soarelui, neliniștele mării.

Când i-am spus mai târziu uimirea mea Ioanei, ea s-a revoltat.

— Îmi vezi și tu tragedia! Mie mi-a sugerat imediat povestea lui viața noastră, și tu te-ai gândit la preocupările tale, fără nici o legătură cu mine. Și, cu o infinită tristețe: Nu mă iubești.

— Mă chinui îngrozitor din pricina ta tot timpul, asta nu e dragoste?

Dar Ioana arăta în clipa aceea așa de nenorocită, că n-am mai putut continua discuția gravă, în care nu voiam atât s-o conving pe dânsa, cât să mă clarific pe mine. Am utilizat consolări facile, jurăminte copilărești, glume și am izbutit, ca de obicei, să o calmez puțin, căci este în natura omenească instinctul de a te reface în orice chip, de a te consola de un motiv serios printr-un mijloc facil, de pildă, de a fi încântat că de mortul tău scump lumea vorbește de bine. Știam însă amândoi că discuția nu fusese decât suspendată pentru puțin și că, și unul și celălalt, împinși de fatalități interioare, vom reîncepe-o la prima ocazie, cu aceeași crispație și tot așa de zadarnic.

Uneori Charles se arăta uimitor, erou de legendă, parte abia ruptă din natură. Impresia a fost mare când într-o noapte feerică, cu lumina lunii împrăștiată pe toată marea, cum nu aveam barcă la țărm, s-a dezbrăcat și a înotat până la barca lăsată de Cadâr la 2 km în larg, a desprins-o, a adus-o la pontonul unde îl așteptam și, așa ud, cu toată răcoarea serii, cu toată boala care îl mâna, ne-a plimbat până la prima rază de soare. Apoi,

după ce ne-a lăsat din nou pe ponton, a dus barca la locul ei, ancorând-o din nou, și s-a reîntors înotând. În noaptea aceea, gol, strălucitor sub razele lunii, Charles a apărut superb.

Cineva, citind aceste note, ar putea reflecta că, în definitiv, pustiul acestei localități este destul de relativ și că eu însumi am înșirat, în afară celor două personagii principale, o serie de altele mai puțin însemnate, dar care înviorează singurătatea. Nu este adevărat. Aici sunt așa de puțini oameni, încât fiecare pare important, și cum, fatal, asiști la zilnicele lui ocupații și necazuri, mă socot obligat să-l înregistrez.

Cei câțiva oameni măresc pustiul, după cum lampa lui Mihali mărește întunericul și multiplică înfiorările.

Câteodată recurg la stratageme ca să aflu tot ce-a făcut Ioana. E ciudată această alegere de a afla anumite detalii și de a înconjura, ca să nu aflu, pe altele, chiar dacă toate sunt la fel de chinuitoare. Poate pentru că nu vreau să-mi scape nimic, totul mă interesează și deci nu schimb subiectul decât după ce-l epuizez. Pornesc a doua zi și mai departe, utilizând materialul strâns, recapitulându-l, ca și cum ar fi o serie de lecții grele pe care trebuie să le înveți bine, și deseori ră- mânând la aceleași detalii, fie că mai găsesc noutăți la care nu mă gândisem, fie că niciodată nu-mi sunt indiferente întâmplările acestea, oricât de bine ar fi știute, căci suferința mea, întovărășindu-le, nu istovește să le împrospăteze. O singură vorbă schimbă totul, și într-o conversație e fatal ca vorbele să nu fie aceleași — și apar noi imagini.

Amân și din lașitate de a afla prea multe deodată. Dar temperamentul meu e incapabil să se apere, hotărându-se să nu mai reînceapă niciodată aceste chestiuni, căci numai așa poate veni vindecarea. Am putea afla orice, dacă ne-am arăta o vreme că nu suntem geloși. O stratagemă mai este să nu-i întrerup destăinuirile prin nici un

reproș sau ironie, dimpotrivă, să mă arăt prieten bun cu ea, să o compătimesc, să nu știu cum s-o mângâi (există și asta în mine) și să o las să vorbească, deoarece mărturisirile ușurează. Întrebările mele torturate avuseseră deci un efect asupra ei, chiar dacă păruseră inutile, făcute să o irite și nu să producă remușcări. Efectul fusese mai târziu vizibil în starea ei de veșnică tragedie în care se zbătea și prin trecutul ce-i persista tot timpul în suflet. Desigur că numai eu sunt de vină că acel trecut o chinuie și-i apare groaznic, căci în timp ce-l trăise, se obișnuise cu el, îl acceptase, indiferent de nostalgiile ei înspre mine și de încercările ca să mă uite. Acum, numai văzând torturile mele, îi dă toată importanța și il privește cu alți ochi. Dacă aș înceta toate iscodirile și pedepsile, ea s-ar transforma imediat, ar redeveni liniștită, dar eu sunt bolnav de gelozie și de dorința de răzbunare. Și apoi imediat ce aș înceta, presupunându-mi o voință excepțională (căci judecata așa mă învață: nimeni nu m-a obligat să-mi aleg viața aceasta, acum trebuie s-o suport), chinurile ar continua, căci eu aș rămâne în inferioritate și Ioana ar începe să se jăluiască că n-am iubit-o niciodată.

Mi-ar spune că gelozia și dragostea nu se suprapun decât în parte, și chiar din încetarea geloziei mele ar scoate un motiv în plus de a nega dragostea mea. Dar poate că aceste explicații nu sunt bune pentru durerile noastre prelungite, care sunt pricinuite, orice-aș face, așa cum au fost întotdeauna și pe atunci nu erau încă motive, de firile noastre mereu în contradicție, cu toate că perfect asemănătoare, de complacere în această atmosferă și de suportare a aceleiași fatalități.

Ești bucuros uneori că oamenii îmbătrânesc, căci astfel sunt obligați la anumite transformări. Dacă n-ar fi așa, ar rămâne identici, oricâte dezastre ar trece peste capul lor. Și nici măcar nu văd exact în ei, nu-și pot aplica logica cea mai

simplă. O femeie are în același timp un amant, înșelând pe bărbat, pe copii, pe rude, se dă cu toți nervii, acceptă îmbrățișările cele mai intime, și totul îi devine așa de obicinuit, așa de normal, încât continuă să aibă, fără nici o falsitate, aceleași precepte învățate de acasă, să judece cu ele, indignată, pe toată lumea. Dacă amantul lucid o surprinde într-o astfel de judecată și-i atrage atenția:

"Dar cu mine ce faci?", ea răspunde calm: "Cu tine e altceva". Vorbă fără de nici un înțeles, dar caracterizând așa de bine pe o femeie.

Încep eu:

— Într-adevăr, nu știa nimic de ce se petrecea în jurul său. Inteligența lui mă covârșea de multe ori, constatam cu precizie, oricâte indulgențe aș fi avut pentru mine, că are memorie mai bună, că sesizează mai ușor, logica e mai exactă. Lectura lui îmi apărea, oricât aș fi cetit și eu, prodigioasă, și totuși, cu deplină bucurie, constatam în discuțiile noastre despre viață că-i conduc gândurile în voie, că-l pot minți oricând, că eu știam în orice clipă exact tot ceea ce se petrecea într-însul (nu idei, ci sentimente), în timp ce îi rămâneam un străin.

Deci aveam satisfacția să-i produc unele neliniști, pe cit putea el fi neliniștit, chiar dacă ele se cumințeau iute. Slabă consolare, și care nu-i făcea decât servicii (îl mai complica), dar nu puteam să mă opresc.

— De aceea nu-i de mirare că mi-a rămas un străin. Și apoi, aveam așa de puțin timp liber, tribunalul îmi lua tot timpul, câte douăsprezece ore din zi eram ocupată. Mâncam la prânz la ora două, trei, patru, în fiecare zi, altfel, și puteam susține toata această oboseală! Trebuie să presupun că în mine sunt focuri excepționale. Când am văzut că el nu mă poate calma, ca să-mi ocup timpul în mod obligatoriu — căci literatura îți permite toate libertățile — am intrat la bancă. Se poate spune că am fost o funcționară exemplară. Păstrez de acolo,

până la mormânt, imaginea șefului meu, un bătrân cretin și murdar, care mă tortura zilnic, pufăia tot timpul o țigară proastă și scuipa pe jos. Aveam un mijloc fericit ca ocupațiile mele să mă scoată la aer: puneam sechestre.

Nimeni nu va ști ce înseamnă a pune sechestre, cel puțin în primele timpuri, fără să fii o brută, și oricât ți-as explica n-o să ai decât o imagine teribilă, dar văzută pe gaura cheii. Ți-aduci aminte de trucul îngeresc al lui Lesago în Diable boiteux ca să pătrundă în adâncul secretelor familiale? Eu mergeam și mai adânc, în fiecare zi în altă parte, pe străzi de care nici nu auzisem în case cu forme neînchipuite. Astfel există în București o casă în formă de vapor, locuită de un fost marinar.

Este o grozăvie cum trebuie să porți un om cu minciuni, în timp ce portărelul cercetează lucrurile. De altfel, faci progrese în psihologie.

Mă pricepeam să profit de vanitatea fiecăruia, ca să sufere mai puțin, vorbind de lucruri cu totul fără legătură. La unul am găsit vizite și gazda a întrebuințat toate șireteniile ca să nu afle nimic musafirii de alături.

Aiurea am găsit bolnavi și în altă parte amor! Apoi obiectele pe care vor să le dosească, lacrimile ce curg ca să scape câte un obiect devenit deodată pentru ei de o importanță extraordinară (poate că e o amintire scumpă, poate că numai își pierd orice rațiune în momentul acela).

Desigur că mi-aș fi făcut capătul văzând acestea, dacă n-ar fi fost în mine un sentiment mai important decât mila: curiozitatea de a cunoaște pe om. Veneam acasă și găseam o bucățică de friptură uscată de atâta așteptare. Pe atunci venea și el. Începeam conversația și, cât mă țineau puterile, voiam să profit. Aveam spaima mediocrității în care mă cufundam și purtam chiar în servietă o carte. O citeam între două treburi, în tramvaie. El trebuia să-mi spuie ce citise, să-mi dea ample detalii despre ce nu mai aveam timpul ca să mă

ocup personal. Îi plăcea să povestească și-l ascultam ceasuri întregi. Și dacă câteodată mă lăsam în voia lui, asta nu se cheamă dragoste: plăteam cinstit! Dar uneori, când eram obosită, adormeam brusc, cu toate că prin voință pricepusem clar tot ce mi se spusese până în momentul adormirii. Și atunci, fără să-mi întrerupă somnul, pleca. Viky, din camera ei, nemaiauzind vorbă, venea, mă lua ca pe un copil și mă punea în pat.

Și atunci, în pat, începea pentru mine o existență fantastică. Nu eram nici trează, nici adormită. Adică, aveam prezente în mine, în același timp, locul unde mă culcasem, mobilele, toate preocupările pentru a doua zi, dar și imaginam aventurile cele mai extraordinare, lucidă totuși că totul este ireal. Și ziua chiar, consideram momentele acestea drept singurele clipe de fericire. Totdeauna jucai un rol, și dacă trează făceam tot ce puteam ca să te alung, noaptea te lăsam să sosești și să faci cu mine tot ce voiai. Dar nu tu întreg, așa cum te-am cunoscut: acum nu mai exista nimic în tine din ceea ce am urât, egoismul, gândurile fără legătură cu mine. Păstrai numai ceea ce m-a subjugat, tandrețea, neputința ta de copil ce trebuiește ocrotit (chiar dacă tot ceea ce îmi scapă din tine mă legase mai mult) și o imagine dureroasă, obsedantă, slab, imaterial, cu ochii triști, cu gura crispată. Atunci mintea mea te lăsa în voie să călătorești pe la ferestre, să te tângui chemându-mă, să te culci lângă mine, să mă iei în brațe și să mă duci spre lună!

— Scumpă Ioana, nicicând n-a fost un dezastru mai mare ca al nostru!

— El n-are nici un contact cu realitatea, chiar dacă prin obiceiul de a-și satisface imediat apetitul nu apare deloc imaterial sau dacă fizicul îl arată ca pe un om bine înfipt pe pământ: scurt și bondoc, cu surâsul jovial, care marchează o eternă bună dispoziție. Îți închipui că nu puteam să iubesc un

astfel de om, căci în dragoste fizicul joacă un rol important. Îl persecutau tot felul de probleme fantastice și le povestea oricând cu un mare lux de amănunte. Avea o memorie admirabilă și nu uita nimic. Deseori îmi vorbea despre nemurirea sufletului, de viața viitoare, de păcat și ispășire; în direcția aceasta ne înțelegeam perfect, și orice îmi spunea nu mi se părea imposibil. Scepticismul tău m-a înghețat întotdeauna, puteam acum face construcțiile cele mai fenomenale. Credea în sfinți și în Dumnezeu, și a fost un timp când mergeam săptămânal la biserică.

— Erai foarte păcătoasă, mă torturai și mergeai să te rogi! Ce ridicol!

Și nici măcar nu încetai păcatul, ci treceai de la biserică la hotel.

Tu îți poți găsi scuze, dar el știa precis că față de mine era vinovat!

În nevoia Ioanei de a merge la biserică se poate vedea ce ușor era influențată, femeie prin excelență, și toată cultura și inteligența nu serviseră la nimic. Dar se pot vedea și chinurile în care se zbătea și căuta, oricum, o consolare. Din ziua întâia a revederii noastre, oricât de greu s-ar fi făcut împăcarea, nici nu i-a trecut prin minte să mai facă o rugăciune.

— Într-o zi, vorbind despre ce se va întâmpla cu noi după moarte, a spus de tine: “Sandu va deveni strigoi!” Cu toate că până în clipa aceea fusesem liniștită, am început să țip! Așa lovise de exact — din greșeală sau înadins — în imaginea ta din subconștientul meu. Au venit cu toții, m-au calmat, m-au întrebat ce am și le-am dat o explicație oarecare. Apoi s-au dus, mai înainte de a avea curiozitatea să priceapă ceva. Iubitul meu era un strigoi!

— Să-l fi văzut cum mânca! Se obișnuise să rămână totdeauna la mine la masă, neinvitat. Dacă ne găseam în stradă, mă grăbea să nu pierdem mâncarea și atunci nu mai băga de seamă de

ceilalți, lua bucata cea mai bună, porția cea mai mare. Când mai era cineva la masă la noi, surprindeam ochi ironici privindu-l, și el nu observa nimic, căci era ocupat să vorbească și să mănânce. Ce rușine pentru mine! Vorbea tot timpul numai el, despre toate năzbâtiile din copilăria lui, ca și cum asta ar fi interesat pe cineva. Căldurică, mâncare, femeie, găsise de toate în casa noastră. Putea în voie să se îngrașe. Și totuși, pretindea că pentru el realitatea nu există, că este prin excelență dezinteresat. Dar se califica la întâmplare, totdeauna cu complezențe, cu titluri luate de prin cărți, și mai ales se echivala cu vreun erou rusesc. De tine a spus că ești prea socotit, fricos, comod, și-i faci impresia unui munte grațios cu flori la poale, apoi cu fagi și brazi spre capăt și cu zăpadă, iar după ce ai urcat anevoie și ești fericit de izbândă, căci te simți puternic și singur, în timp ce înaintea ta se desfășoară minunile perspectivelor, descoperi, construit foarte confortabil, un restaurant.

— Și el este, în vârful lui Jungfrau, un pissoir!

— Era un personaj deștept, dar destul de vulgar.

— Când ai ști ce vulgar era! Mi se crâncenă carnea când mă gândesc ce descoperiri am făcut în primele noastre întâlniri. Poate dacă aș fi fost la prima cunoaștere, m-aș fi consolat cu gândul că așa sunt oamenii, dar te știam pe tine delicat, cum procedai într-o scenă, ce altfel devine oribilă. (De fapt, explicația era mai ales: pe dânsul Ioana nu-l iubea și o indignau toate gesturile, la mine orice i se părea perfect.) Ca un animal, credea că totul trebuie făcut simplu, un act de care trebuie să profiți cât mai copios. Și-a făcut cu mine educația, și acum, cu altă ocazie, se va prezenta învățat de mine! Ce umilință pentru Ioana, așa de mândră!

— Și de ce n-ai plecat de la prima oară? (Aș fi suferit mai puțin?) — Era prea târziu și nu mai puteam da îndărăt; pornisem pe calea aceasta și trebuia să o duc până la capăt, altfel totul purta

numele de aventură.

Și, orgolioasă, dar alături de plâns:

— Și știi că eu nu sunt în stare de aventuri!

— Voiam să mă vindec de tine cu orice preț, am crezut că acesta este un mijloc. Tipul este inteligent și am socotit că asta îmi ajunge.

Dar îi lipsește complect orice sensibilitate, habar n-are de ce se petrece în preajma lui. N-a priceput nimic din marea tragedie ce se desfă- șura lângă el. Credea poate că sunt o midinetă care vrea să se dea.

Într-o zi, la hotel, plănuind să se apropie de mine, m-a găsit înghețată, fără putere să fac un gest să-l primesc. S-a indignat cu o ridicare din umeri și a început să se încalțe. Oh! ce groază a fost pentru mine atunci! M-am îmbrăcat în goană și am pornit ca o nebună pe străzi, în timp ce el, transformat ca prin minune, se milogea după mine să-l iert. La urmă l-am iertat. Și-a ținut cuvântul să nu mai facă astfel de gesturi: după cum vezi, eram educatoare!

Conversații lungi, inutile și care se termină cu epuizarea amândurora.

Caut, ridicol, să descopăr un colț din carnea ei neprofanat, căci ideea de "dragoste" e prea abstractă pentru chinurile mele, iar pe mine mă obsedează micile evenimente dintre ei și, vizual, reconstitui scene în toate detaliile. Câteodată, sărutând-o intr-un fel neobișnuit, o iscodesc dacă celălalt o sărutase la fel, și răspunsurile ei, evazive mă torturează. Dar nu poate să răspundă decât negând, căci în brațele mele uită tot ce s-a întâmplat cu celălalt sau îi e milă de întrebările ce nu pot fi consolate și preferă să tacă. Totuși, a încercat odată să-mi facă o bucurie: "Era groaznic de gelos că m-ai avut fată!" Această veste, în loc să mă bucure pentru o clipă, produse noi frământări căci presupunea că fuseseră scene între ei, discuții aprinse, și poate o consolare de a Ioanei spre el, inversă: "Dar asta n-are nici o importanță".

Deci, între ei, o legătură mult mai febrilă, de veritabili amanți, decât voia să mărturisească acum Ioana. Poate că și uitase. Și din moment ce n-o mai interesa chestiunea, se mira că mai insist eu. Deseori reflecta:

"Ce deosebire! După despărțire, el parcă nici n-ar fi fost, și dacă n-ai fi tu, nici nu m-aș mai gândi la viața aceea. În timp ce în orice clipă toată am fost impregnată de tine."

Nu pot scoate satisfacții din felul cum mi s-a dat prima oară. A fost o scenă grotescă, de care nu pot să am nici o mândrie. Am spus câteva minciuni, căci mă forțase prin firea ei dublă, ce se dăruia și în același timp pedepsea teribil, și apoi au început anumite mângâieri mai avansate. Dar, după ce permisese aproape tot, s-a retras brusc și a fugit, lăsându-mă ridicol. A doua zi m-a întâlnit pe stradă, a fost prietenoasă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. O nouă încercare s-a terminat tot așa de stupid. După o zi, am găsit-o culcată, în lacrimi.

(Locuia ca studentă într-o cameră din București, rudele fiindu-i în provincie. După un an, Viky, ajunsă și ea studentă, a venit să locuiască cu dânsa.) l-am vorbit, am consolat-o, i-am explicat, până ce într-un moment de desperare de a nu ști ce să fac și din pricina nervilor încordați, am început să plâng; și atunci s-a dat cu tot corpul, cu tot sufletul și niciodată nu i-a mai părut rău de asta, oricâte lupte ar fi început între noi, oricâte reproșuri ne-am fi făcut. Transformarea ei se făcuse așa de brusc, devenise deodată din rea bună, încât mă așteptam ca nervii să reînceapă pe tema aceasta. Cum cunoștința noastră se întâmplase de-abia de o lună, deprinderile între noi nu se făcuseră încă și posesia se îndeplinise înaintea atâtor alte familiarități mai puțin însemnate, dar necesare. Se întâmplase astfel între noi ce era mai grav și continuam să ne jenăm pentru amănunte. Mi-aduc aminte de un detaliu fermecător și amuzant totodată: exact peste drum de Ioana, fereastră în

fereastră, locuiau alții care puteau să vadă până în fundul camerei noastre, și multă vreme întârziam să ne apropiem unul de celălalt — lungeam o discuție ce nu ne interesa, când de fapt ne era dor să ne strângem — numai din pricină că nici unul din noi nu avea curajul să tragă storul.

Eu i l-am prezentat Ioanei. În ultimul timp scenele dintre noi deveniseră intolerabile. Urile, deznădejdile, patima se succedau neîntrerupt, fără nici o zi de liniște. Nu știam ce hotărâre să iau, prea slab ca să fug, prea nenorocit ca să rămân. Ca diversiune, i l-am prezentat, căci era inteligent, putea să o învețe o mulțime de lucruri și să aibă o înrâurire asupra ei, punând puțină ordine într-o minte așa de chinuită. L-a prețuit imediat și mi-a vorbit cu admirație de el. Îi dasem preocupări noi, dar dragostea subzista întreagă. Îmi amintesc odată când a venit Ioana să mă ia de la gară, cum făcea săptămânal. Era noapte frumoasă, și am pornit spre Șoseaua Kiseleff. Acolo, pe o bancă, s-a strâns febril ca de obicei și, în mijlocul unei discuții aprinse, când ne dam raportul de ceea ce făcusem, mi-a anunțat: "Știi ca prietenul tău m-a vizitat; e foarte drăguț!" Vorbe fără nici o însemnătate. Chiar acum, după tot ce s-a întâmplat, îmi dau seama că Ioana a depins mereu de mine. Mai târziu (dar totul s-a întâmplat foarte iute), a început să-i descopere o serie de calități, pe care nu le găsea în minte, după cum la urmă, când au fost împreună, avea să insiste tocmai pe ce era comun între noi. în special îi exagera virtuțile și îl admira ca pe un om de onoare, căci el știa să-și vorbească răspicat intențiile fără ezitările mele dubioase. (Deziluziile Ioanei trebuiau să fie cu atât mai mari.) Într-o seară, ca să fie exactă la gară când plecam, a fugit într-o goană să se îmbrace, și mi-a fost milă de inima ei, ce bătea ca a unei păsărici speriate. Cu un minut înainte de plecarea trenului i-am spus afectuos: "Ce bună ești cu mine uneori și alteori ce rea! Poate ne vedem prea mult, am pierdut orice

sfială și destăinuim tot ce gândim.

Ce ar fi să amânăm revederea noastră cu o săptămână?" Ne-am înțeles.

Totuși, săptămâna viitoare speram să-mi iasă în întâmpinare la gară, după obicei, și cum, negăsind-o, am suferit, m-am dus, cu toată umilința, să o văd. Mi-a trimis prin Helene câteva rânduri mânioase (după ce am sunat de mai multe ori.) Mă izgonea. Scrisoarea se termina cu: "Pentru că ești un om care nu se poate ține de cuvânt, totul s-a terminat între noi". Astfel de scene grozave s-au mai petrecut, dar acum am priceput că a vorbit adevărat. Aveam intuiția de importanța ce o căpătase celălalt, chiar dacă știam ce puțin el se potrivește Ioanei și că nu va fi în stare să o facă fericită.

În seara aceea teribilă m-am îndepărtat încet de casa ei, am trăit intens fiecare pas făcut, mi-am întors ochii de mai multe ori, am privit pe cei câțiva trecători și luna turburătoare, la colțul străzii am întârziat mai mult, și numai după aceea am pornit definitiv, tragic, ca și cum aș fi venit de la o înmormântare.

Spun:

— Am știut tot ce se petrecea între voi, căci mă vizita deseori.

Puteam astfel ști ce se întâmplă, Nu-mi spunea nimic, dar mă pricepeam să-l descos, fără ca să aibă vreo bănuială. Îi pricinuiam neliniști, imaginam evenimente, puteam să-l fac să creadă orice. Aveam imense bucurii ca să-l chinui, dar cine va ști febrilitatea mea bolnavă producându-mi astfel de satisfacții? Eu rămâneam pe multă vreme distrus, în timp ce el se refăcea imediat, fie că — om sănătos — nu-l puteau multă vreme covârși tristețile, fie că tu, cu care se întâlnea curând, aveai să-l consolezi prin vorbe sau prin corpul ce-l îmbăta ca un vin. Discuțiile dintre noi evoluau în general asupra literaturii, dar fiecare ascundea alte emoții, căci în fiecare vorbă sau gest ne cercetam,

și unul și altul încântat de ce putea să-i ascundă celuilalt. El — bănuitor, gelos (căci știa că succesul lui era aproximativ. Îi spusese Ioanei cu luciditate: “Dacă te-ar chema, te-ai duce la dânsul ca un câine!”), amical, deoarece se considera vinovat și avea oarecicare remușcări (ochii speriați, incapabili de a se preface, cu care primea anumite reflecții ce puteau fi cu dublu înțeles, dar eu le atenuam imediat, de frică să nu priceapă ceva, și apoi își produseseră efectul, neliniștindu-l), eu — crispat, gelos la culme, înfiorat în toată ființa, umilit, căci îmi închipuiam că celălalt mi se preferase fiindu-mi superior, dar satisfăcut că mă puteam juca în voie cu el, că în jocul acesta, cel puțin, nu era nici o îndoială de superioritatea mea, și, în același timp, cu speranța nebună că poate nimic nu e adevărat.

Sunt o mulțime de feluri de a putea primi muzica. Lui îi furnizează mai ales idei. Combătea cu vehemență pe Brahms, și pentru a-l combate se găsesc teorii destule. Am cumpărat la patefon Concertul opus 77, pentru vioară și orchestră, ca să-l conving că nu are dreptate, și că primește prea iute păreri emise de alții. Sau, mai ales, pentru a-l obliga față de mine și a-i împiedica sau a-i întârzia, măcar, planurile perverse.

În curte, la miezul zilei, i-am spus o dată ca să-l încerc:

— Pentru mine, senzualitatea nu joacă rol prea mare.

— Ba eu sunt senzual!

Și-l văd înfiorat, sclipind la soare, umflându-se: pe la începutul aventurii, pe când căpătase o femeie curată și de familie bună, oricând la dispoziție, după ce escapadele lui se făcuseră printre dame și printre slugi.

— N-am noroc, îi spusei. Am avut o metresă care îmi făcea câte un copil la fiecare lună. Ce mai cheltuială!

— Drace!

Și a plecat de la mine îngrijat, probabil să o întrebe pe Ioana și să ia măsuri.

A primit în fața mea un rest de bani la care nu se aștepta. Ce bucurie în ochi! Ca să aibă de hotel chiar pentru ziua aceea? Sau poate ea plătea...

Avusese obiceiul să-și spele lenjurile la servitoarea mea și continua la fel, poate pentru că nu voia să-l bănuiesc, schimbând ceva sau — ceea ce i se potrivea perfect — nici nu se gândea să aibă astfel de scrupule. Drept lângă mine s-au așezat, într-o zi, cămășile lui cu dungi verzi, albastre, roșii și mai păstrând o urmă din mirosul corpului...

La "Carul cu bere" mi-am povestit toate durerile lui Radu. Radu este un adolescent, dar cu umerii destul de puternici ca să suporte o astfel de povestire. Tandru, fără întrebări iscoditoare, compătimitor.

Căpătase obiceiul să mă caute săptămânal la gară, cum făcuse odinioară Ioana, și venirea mea nu mi se mai arăta așa de pustie, aveam pe cineva ca să mă sprijine. Cum îmi devenise imposibil să mai tac, confidențele către el nu mi se păreau deloc ridicole. În timp ce, împrejur, chelnerii se agitau, clienții se enervau așteptând consumația sau plata, se intercalau strigăte din care nu puteai desprinde nimic clar, cu toate că cuprindeau toată atmosfera. În fața noastră, berea din pahare pierduse spuma și orișice tentație. Cum voi fi arătat la chip în clipa aceea? Știu că zâmbeam tot timpul.

Iar după ce Ioana mi-a spus, el a certat-o: "De ce i-ai spus? Habar n-avea!" Ce satisfacție am avut pentru vorba aceea! Nici nu-mi închipuisem că poate să fie așa de incapabil de a înțelege ceea ce se petrece în jurul lui! Liniștit, împăcat cu rolul lui, n-avea nici o grijă și, dacă uneori se purta binevoitor cu mine, o făcea complect gratuit. Și cum i se păreau toți oamenii făcuți după același calapod, a avut impresia că m-am prefăcut față de Ioana că știu tot. Într-adevăr, Ioana i-a mai spus:

— Știa perfect totul.

— Se laudă.

Mă tângui:

— În timpul celor trei ani de despărțire ai devenit parcă o fantomă prezentă oriunde aș fi fost, orice-aș fi făcut, dar destrămându-se la orice tentativă de a o prinde. După atâta vreme fără nici o veste, nu mi se părea imposibilă o surpriză și, dacă primeam o scrisoare, îngălbeneam. N-aveam curajul să mă uit la scrisul adresei, o purtam cu mine multă vreme și, la urmă, după emoții prelungite, vedeam că scrisoarea era din altă parte; ceea ce știam de la început, de altminteri.

Dar niciodată n-am avut voința să privesc scrisoarea imediat și să simplific atâtea presupuneri inutile. De ziua mea, când îmi venea un teanc de scrisori, telegrame, cărți de vizită, iscodeam pe fiecare în parte, mă torturam pentru fiecare, și apoi, după câteva zile, după ce parveneam să citesc pe ultima, redeveneam nenorocit, cu impresia că din nou va trebui să aștept un an. Sau pândeam la fiecare colț de stradă, și toate femeile semănau cu tine, de departe, dar apropiindu-se deveneau străine.

— Trebuia să fiu moartă pentru tine! De aceea nu ți-am mai dat nici o veste.

— Totuși, când ne-am întâlnit, erai chiar în centrul orașului, și nu te mai ascunseseși.

— N-am mai putut lupta.

De ce atâția ani voința ei n-a avut nici o ezitare, dar s-a destrămat deodată într-o zi — părându-i-se că orice luptă este de prisos — n-o să poată înțelege nimeni niciodată.

Am întâlnit-o chiar în centru, singură. Era firavă, cu obrazul supt, galben, cu pistrui mulți: așa o transformase munca istovitoare și lupta din ea. Un pantof o strângea tare, și ca să meargă își răsucea un picior, penibil. A început între noi o scenă artificială, căci vorbeam amândoi la întâmplare, în prada emoției, ne puneam întrebări neînsemnate, fără să înțelegem bine răspunsul,

mergeam fără sens, spre Șosea. Distanțele deveniseră o jucărie de copil, căci nu aveam decât teama să nu apară colțul de stradă unde o să ne despărțim. Singur îmi spusesem dacă aș putea să o mai întreb numai dacă își aduce bine aminte de Tristan și Isolda sau să o mai întreb dacă mai trăiește cățelul ce-mi sta mereu în brațe! Și atâtea alte curiozități neînsemnate, care în momentul suferinții deveneau deodată esențiale, se excludeau una pe alta, rămâneau singura mea preocupare pe care o extrăgeam din viață. Ceea ce era important, căci îmi cauza, de fapt, suferința, n-aș fi avut curajul s-o întreb. Nu știu cum ar fi primit întrebarea sau cum aș fi suportat eu răspunsul, dar neprevăzutul întâlnirii a simplificat, sau remușcările ei au hotărât-o să-mi spuie la prima ocazie, chiar dacă după aceea spațiul din nou s-ar redeschide între noi, și de data aceasta până la moarte. De altfel, așa cred că e întotdeauna, un secret trebuie să izbucnească o dată. Și după ce te-ai ascuns ani de zile, ai luat toate măsurile să nu bănuiască nimeni nimic, te-ai torturat fără să cauți nici o consolare în afară, ai acoperit neobosit cu noi văluri negre, deodată, fără rost, în locul cel mai nepotrivit, faci confidența totală.

Așa de mari și de misterioase transformări se petrec în noi. Ioana a profitat de o vorbă inofensivă de a mea ca să spuie tot. Am întrebat-o:

— Și dacă nu ai păreri rele despre mine, și acum îți pare bine că mă vezi, de ce ai rupt orice relații dintre noi, cât de rare, cât de oficiale?

— Vezi că s-a întâmplat cu mine ceva ce nu-mi da dreptul să te caut.

— Ce anume? (Cum n-am înconjurat după obicei întârziind?).

— Știi că spre despărțirea noastră ai adus pe cineva în casa mea.

— Și ești metresa lui? (Încă nu fusese prea târziu ca să înconjur.) — Da!

Un “da” neînsemnat, neschimbându-mi poate cu

nimic înfățișarea, dar conținând în el toate chinurile noastre de ani de zile.

Nu m-am prăbușit, n-am plâns, n-am îndepărtat deloc mersul conversației, n-am comentat, dar în mine s-a desfăcut deodată o depresiune în care nu mai exista nici o încercare de a te împotrivi, când în sfârșit ți-e egal totul și accepți orice, cu alt aspect decât ceea ce simțeam zilnic, fără frământările cunoscute, semănând a calm, ca o rană ce devine în culmea durerii insensibilă, și atunci am putut să mă întreb, în fața straniei mele stări, biată epavă umană care totuși pe stradă salută uneori un cunoscut sau, traversând, așteaptă să treacă un automobil ca să nu fie călcat, dacă nu cumva nu știusem nimic.

Și iarăși discuția continuă neînsemnată, vorbe ce nu pot fi reținute și, uneori, tăceri nesemnificative, aproape plictiseală. Ne-am despărțit fără să ne mai promitem o întâlnire, căci nu-i vedeam necesitatea.

Curiozitatea mea și scrupulele ei fuseseră satisfăcute, nu mai rămânea decât să mă deprind cu noua stare de lucruri. Când s-a depărtat, am putut s-o privesc iarăși în întregime, căci în conversație ochii nu o observaseră prea mult, și mi-a apărut aceeași imagine cum o descoperisem pe stradă: slabă, tristă, obosită și șchiopătând dizgrațios.

A doua zi m-am hotărât cu tot dinadinsul să mă vindec. Trăisem prea multă vreme singur, trebuia să ascult de sfaturile ce mi se dau și să ies între oameni, oricât de prost aveam să mă simt. Mi-era teamă, căci nu puteam întreține o conversație, sau, dacă mă căzneam, vorbele ieșeau nenaturale, și oricâtă bunăvoință aș fi arătat, eram un om incomod. Această panică mi-a fost familiară întotdeauna, și, mai înainte și mai târziu, un amestec de timiditate, de neîncredere asupra importanței mele, și un cuvânt spus greșit mă făcea incapabil să mai continui, năruia toate intențiile, și mulți mă puteau taxa sumar de “prost”. Și nu o

dată părerea asta abia mascată venea din partea unui om neînsemnat, a unui funcționar interior, care își omoară anii făcând mereu același lucru la un birou, sau a unui comisar îngâmfat (citez un funcționar și un comisar fiindcă sunt exemple exacte din întâmplările mele nenumărate, înfipte în memorie pentru eternitate, să mă terorizeze). În momentele grave, această incapacitate de a evolua normal între oameni se accentuează. Trebuia să încep deci viața mea nouă printr-o luptă împotriva mea de alt ordin, care implica noi suferinți, dar preferabile. Și apoi, această luptă putea fi de folos, căci îmi distrăgea atenția. In prima zi după întâlnirea cu Ioana m-am alipit de un grup de cunoscuți care mergea să se amuze la Moși. Mi s-au perindat în față turla dulce, roata norocului, animalele sălbatice, scrânciobul și totodată chiotele, glumele, muzica stridentă și conversația pe care trebuia s-o duc cu amicii mei, să fac haz de spiritele lor de oameni sănătoși. Câte o secundă, îmi revenea chipul Ioanei trădătoare și nefericită, dar mă forțam să-mi schimb gândul. Când m-am întors acasă, am găsit această scrisoare de la Ioana: "Poate îți închipui cu ce emoții m-am hotărât să-ți scriu. M-am convins că amândoi sunteți puternici, fiecare în felul său, și niciodată nu voi putea avea nici o preferință. Amândoi îmi sunteți necesari. Vei voi să redevii prietenul meu? Bineînțeles, mă voi transforma, și nimic urât nu va mai fi între mine și voi"... Scrisoare ridicolă. Am suferit mai puțin?

Misterul feminin...Nu este nevoie să asiști, cum am asistat, la întâmplări mari ca să te înfiori. În mijlocul conversației celei mai tandre, când femeia este de perfect acord cu tine, și aprobarea ei vine complect, fără să fii deloc vinovat, printr-o vorbă neprevăzută distruge construcția tuturor planurilor. Nici măcar nu-ți face vreun reproș, totul pare o întâmplare. Și atunci, dacă ești gelos, brodezi pe această vorbă și te chinui. De la Ioana eram deprins să-mi vie amenințările cele mai teribile.

Mă înștiința deseori că se va da altuia.

Nu trăgeam concluzii definitive, căci o clipă după aceea se alipea ca cea mai îndrăgostită dintre fete și despre exploziile ei de mai înainte spunea: "Cum poți să le iei în serios? Mi-era ciudă în clipa aceea pe tine!". Se contrazicea mereu, căci depindea de cum îi apărusem în ultima clipă. Ar fi fost greu să-mi scot un portret din părerile ei, căci mă caracteriza nu prin mici nuanțe, deseori fără legătură între ele, dar întregind un om, ci prin însușiri exact inverse, reduse la schema "ești bun" sau "ești rău", susținute totdeauna cu aceeași violență. Apostrofa însă cu atâta convingere, încât deseori te întrebai dacă nu are dreptate, indiferent dacă observai contradicția, mai ales că temperamentul meu nu este în stare de nici o certitudine, orice definire mi se pare în același timp posibilă și imposibilă și n-am încredere în mine. Ioana, extrem de inteligentă, găsea caracteristici precise când nu erau instinctele ei în joc: o judecată de felul acelora pe care le aplica asupra unei cărți.

Păcatul ei n-a schimbat-o deloc. Are acum noi sentimente, remușcări, umilință, tragedia celor întâmplate, dar ele, deși o complică, lasă să subziste ciuda ei pe mine, nu o îmbună. Reprosul pentru că nu o iubisem (singura cauză a tuturor celor întâmplate) a reînceput.

Câteodată își amintește de câte o scenă nerezolvată odinioară, în care suferise mult, și o continuă acum, vrând să pedepsească pe ceea ce fusese întrerupt atunci. Vorbe sau gesturi îndepărtate devin, în aprinderea ei, iarăși vii, pe care trebuie să le explic și să le scuz până la epuizare (pentru o zi, căci a doua zi totul reîncepe, până ce discuția pornește tot așa de vehementă în altă parte). Și despre viața noastră prezentă avem tot așa de mari neînțelegeri, căci în clipe scurte de potolire a geloziei, când nu mă doare nimic și mă cred vindecat, cu toate că experiența m-a învățat că

totul nu se datorește decât unei ciudățenii a naturii unei acalmii trecătoare, și chinul va trebui să reînceapă, redevin cel pe care îl cunoscuse odinioară Ioana, ușuratec în ceea ce o privește, plictisit, fără să-mi mărturisesc plictiseala, dar trădându-mă prin neastâmpăr și prin planuri — cu aspect inofensiv — de a varia atmosfera portului și de a vizita Cavarna. Alerg la tot felul de șiretenii ca să plec, îndelung pregătite, stângace, căci nu sunt naturale, și vizibile perfect pentru firea bănuitoare o Ioanei. Atunci izbucnesc certuri puternice ca și odinioară, constat că nimic nu s-a schimbat și că păcatul n-a avut cel puțin meritul de a o potoli puțin.

Cu infinită ciudă, îi simt despotismul, și mi-e scârbă de mine că nu am avut curajul să mă degajez, să plec. Plimbarea pentru câteva ceasuri la Cavarna devine obligatorie, căci îmi permite să cred că mai am oarecare libertate (așa de umilă, că-mi dam seama de asta), și după o escapadă de câteva ceasuri pe ulițe umile, satisfăcut de curajul meu, neliniștea să nu se fi întâmplat ceva Ioanei mă invadează tot mai mult, și o pornesc înapoi spre port, mai înainte de ora ce mi-o fixasem, grăbindu-mă tot mai mult pe drum, și ultimii pași făcându-i alergând. De obicei, în astfel de clipe o găsesc străină, fără să fie dușmănoasă, dar nici prietenă, ca și cum suferința ei devenise prea mare ca să mai aibă nevoie de agitații.

În mânia împotriva mea, pierde orice control al vorbelor, mă pedepsește cu orice simte instinctiv că m-ar îndurera mai mult, și nu o dată, în plină vehemență m-a comparat cu celălalt, cu toate că din pricina celuilalt fusese nenorocită o clipă mai înainte; ne găsește la amândoi același egoism bărbătesc sau alte asemănări, atrage și asupra mea unele cuvinte rele pe care de obicei le aplică numai lui, și atunci izbutește să mă facă iarăși nefericit, gelos, să-mi alunge tot calmul care i se păruse că mă îndepărtează de dânsa. Reîncep iscodirile mele,

deznădejdea ei și împăcarea de la urmă. Astfel, trecutul și prezentul se suprapun în viața noastră, iar gândul la viitor vine foarte rar, căci suntem prea preocupați de ceea ce se întâmplă; viitorul nu apare decât ca să ne dea o crispație în plus, și dacă uneori totuși spunem:

"când" vor trece toate acestea și vom fi "fericiți", nu ne facem nici o iluzie că ar fi altceva decât o poveste irealizabilă de a adormi copiii și că putem adăuga, în cazul acesta, planurile cele mai neverosimile.

Dar ele nu par ridicole, căci se potrivesc cu fantastica noastră existență, cu atâtea întâmplări și suferințe pe care le desăvârșim, fără ca altcineva să poată pricepe logica lor.

Dacă aș fi pictor, aș picta — și aș fi ocupat pentru toată viața — întregul port Cavarna, casă cu casă, fiecare ungher. Aș încerca să refac pe pânză întregul miragiu. Și pe cei câțiva oameni de aici. Nimic nu mi se pare de prisos, orice detaliu îmi produce emoții. Cu toată splendoarea soarelui răsfrânt pe mare, pe petricele, pe lut, totuși, aș putea întrebuința cât de mult culorile sumbre. Fiecare tablou va trebui să plângă. La Balcic, grație, capriciu, prea multe podoabe adunate.

Aici numai câteva linii dure, ca și cum adevărurile esențiale se exprimă simplu, fără contorsiuni. Dar în timp ce la Balcic sesizezi în scurt timp toate frumusețile, la Cavarna, în primul moment, nu observi nimic, și numai mai târziu începi să te împregnezi de atmosferă, să capeți parcă un viţiu. Uneori, în mijlocul nopții, am impresia că stau de vorbă cu Dumnezeu.

Orice preocupare, cât de, neînsemnată, este aici îndreptățită.

Mi-am pierdut o dimineață întreagă ca să culeg scoici; mă bucuram la orice descoperire mai însemnată și mereu alegeam alt amic din București căruia să i le duc. La urmă, am pus scoicile pe marginea ferestrei și a dispărut farmecul care îl

avuseseră în nisip. De câte ori închideam sau deschideam fereastra, pierdeam câteva, și mă întreb până la urmă ce va mai rămâne din ele. În orice caz, e ridicol să le duc cuiva. Timp de câteva ore am crezut că ar fi normal să fac așa.

Corăbiile cu mărfuri ne vizitează foarte rar, iar cele cu excursioniști niciodată. Vameșul n-are mai nimic de lucru. În portul acesta orice muncă stagnează, iar hambarele pline sunt de folos numai pentru șobolani.

O dată a sosit o corabie mai mare, care câteva zile a rămas în fața Cavarnei (corăbiile nu se pot apropia prea mult de țărm) ca să încarce grâne, să le ducă la Constanța. Hacik ne-a spus că cunoaște bine pe comandant și ne-a sugerat c-am putea face drumul până la Constanța, să rămânem acolo o zi, și cu aceeași corabie să ne întoarcem. Hacik era încântat că ne poate face un serviciu, iar pe comandant conta aproape sigur. Și într-adevăr, curând, ne-a adus acceptarea comandantului. Trebuia, să plece pe la zece seara, deci plecare de noapte misterioasă, și cu atât mai atrăgătoare, iar în ziua ultimă n-am vorbit decât de călătorie, am scos hainele bune ascunse într-un geamandan, am cumpărat provizii, am făcut planuri pentru Constanța, care, văzută din singurătatea Cavarnei-Port, face impresia unui oraș foarte important. Hacik se agita mai mult ca de obicei, ne vizita pentru o minută la fiecare ceas ca să ne aducă noi vești bune, era fericit. Bineînțeles, Charles, care nu plecase încă venea cu noi. Charles găsise o ocazie și venise la noi numai pentru o zi, probabil ca să aplice o mică lecție Arabellei, cu care se certase la toartă. Pe Arabella părea că o uitase complect, și numai Ioana își mai aducea aminte uneori de ea (se temea să nu i se întâmple la fel?) căci probabil că trebuie să se fi simțit, așteptând zilnic, foarte nenorocită.

Acum Charles era gata să plece mai departe, și s-ar fi dus cu o ocazie până la capătul lumii, fără

să-l reție nici un scrupul. Dar nici noi nu-l grăbeam să se întoarcă, fiind mai puternică dorința egoistă ca să avem un tovarăș agreabil în plus. La ora zece eram cu toții pe ponton, felinarele abia se luminaseră. Hacik ne spuse că aveam să așteptăm pe comandant, care trebuia să sosească din Cavarna. Dar nu eram singuri.

La ușa unei magazii mai apărură câțiva călători: erau cu toții invitați de Viky, fără ca să ne anunțe și pe noi și fără să fi vorbit cu comandantul pentru ei. Și când am certat-o pe Viky explicându-i că nu avea dreptul să facă invitații unde era ea însăși invitată, și că aveam teroare văzând străini în tovărășia noastră, a replicat:

— N-o să spuie nimeni nimic, lasă că vorbesc eu.

Erau două grupe distincte și Viky făcea naveta între ale, la fel de zâmbitoare. Hacik era încurcat simțindu-se iresponsabil, dar râdea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Și atunci începu o așteptare enervantă, o curgere înceată a minutelor, o atenție încordată, doar vom auzi vreun zgomot de automobil dinspre drumul de la Cavarna care să anunțe venirea comandantului, o discuție în toate chipurile asupra cauzei întârzierii, uneori glume care nu exprimau decât nervi, în timp ce Hacik, nenorocit, nu-și mai găsea loc, iar comandantul lua aspecte fantomatice, mereu alta îi era înfățișarea. Pe la ora unu ne-am dus la noi, căci bătea vântul rece, și a, rămas Hacik să pândească și să ne cheme. După alt timp am adormit cu toții pe câte un colț al patului.

Pe la patru dimineața m-am trezit, m-am dus la ponton și am găsit pe Hacik, singur de veghe, tremurând în haina lui subțire. Nu puteam să-l hotărăsc să plece la culcare, cu toate că noi nu mai eram amatori de mers. Dar el a mai rămas să mai aștepte un ceas. A doua zi la opt, când ne-am trezit, corabia abia plecase, se mai vedea o umbră la orizont.

— Se poate, spune Ioana, să fi fost nedreaptă cu tine, să te fi chinuit să-ți fi distrus viața, dar un adevăr se desprinde sigur: eu te-am iubit, și tu nu!

Cuvintele acestea sunt urmate în chipuri diferite, de acceptare sau de revoltă. Uneori adaugă: "În definitiv, tu ai făcut enorm de mult pentru mine, căci nu te obliga nimic să faci ceva, m-ai suportat, orice nervi aș fi avut". Și altă dată: "Îți închipui, ce deznădejde e mai mare decât a iubi fără să fii iubit?" Și atunci eu ripostez, refăcând astfel atmosfera din Adolphe (carte, care, împreună cu L'Amoureuse a lui Porto-Riche, se găsea deseori în discuția noastră. Ioana afirma că ni se potrivesc.) "Dezastrul este și mai mare pentru cel iubit!"

Dar, rămas, singur, simt că vorba mea mai mult servește de pedeapsă, căci Ioana îmi tulburase calmul la care îmi făcusem iluzia că aș putea ajunge, cu toate că experiența mă învățase că orice s-ar întâmpla n-aș putea fi calm și că pretexte voi găsi întotdeauna cele mai neînsemnate nemulțumiri se vor mări suficient ca să-mi devie insuportabile, Atunci mă întreb întrucât Ioana avusese dreptate. O iubisem sau o iubesc pe Ioana? Se poate da o definiție a dragostei? Îmi fac socoteala la câte n-aș face sau n-aș renunța pentru Ioana. Și cu toate că frământările dintre noi îmi iau tot timpul, și întrebuințez toate șireteniile ca să aflu un detaliu pueril din viața ei trecută, totuși, simt în mine nostalgii după altă lume și alte locuri și regretul de a-mi fărămița timpul inutil. Am impresia că dacă ar sosi o corabie, oprită o clipă din voiajul ei la capătul lumii, și m-ar chema și pe mine, n-aș avea nici o ezitare să mă urc și aș fi mai vindecat la fiecare kilometru de distanță.

Am un dor de ducă, o frenezie după orizontul îndepărtat, care îmi îmbolnăvește toate fibrele și mă face să mă simt nenorocit, orice s-ar întâmpla cu mine. Dar ajuns departe, de unde pot să știu întrucât m-aș calma? Orgoliul meu e mai presus de

dragoste, căci observam odinioară perfect îndepărtarea Ioanei, importanța ce o căpăta celălalt în ochii ei și nu făcusem nici un gest de apărare. Reîmpăcați, constat același lucru: că dacă continui să nu am mai multă energie și să tac toate nemulțumirile, să nu încerc să o clarific pe Ioana și să o conduc ca pe un copil, dânsa va pleca din nou, fantezia ei va imagina noi posibilități de răzbunare și încercarea unei noi existențe în afară de mine.

Și frica de ridicol e mai presus de dragoste. N-aș suporta nimic pentru Ioana, prin care să devin spectacol amuzant, cu toate că de atâtea ori mă simt ridicol și ar trebui să mă deprind. Dar este înspăimântător când aș încerca să înșir tot ceea ce n-aș face pentru Ioana și când o văd alipindu-se cu patimă de mine, fiind în stare de orice nebunie i-aș cere, mă torturează remușcările și găsesc că n-a avut noroc. Și deoarece îmi pun atâtea întrebări, este un motiv suficient să mă conving că dragostea mea nu e extraordinară, dar aceste întrebări le-aș aplica oricărui eveniment ce s-ar întâmpla cu mine, pentru că este o caracteristică a minții mele de a nu savura în voie o clipă de fericire, fără ca în același timp să o examinez, să-i precizez limitele, să mă doară încetarea ei fatală în viitor. Dar dacă în dragoste mă găsesc neînsemnat, depășit de toată omenirea, în nefericirile din pricina dragostei mă consider unic, căci nu sunt în stare să mă refac, să lupt contra acelei stări, și chiar mă complac astfel, îmi găsesc un motiv de orgoliu și sunt mulțumit că îngrijorez pe toată lumea dimprejur, care se înspăimântă de atâta singurătate funebră.

Despărțirea de Ioana a cauzat cea mai fantastică existență, în care conturul dintre realitate și vis dispăruse cu desăvârșire, mintea crea fantome și credeam în ele, cu toate că țineam minte că eu le-am născocit, și după trei ani de zile nu se ameliorase nimic, căci numai întâlnirea mea cu Ioana pusese capăt acelei stări. Și în portul Cavarna, din pricina Ioanei, mă chinui ziua și

noaptea, și uneori când valurile mai puternice bat în ponton, îmi vine să urlu o dată cu ele. Exclamația Ioanei “nu m-ai iubit”, nu o voi putea rezolva niciodată.

Diferența între dânsa și o femeie obișnuită este că, pe când aceasta se contrazice nuanțat, Ioana se contrazice cu violență. Mizeria și orgoliul ei. Este rar să vezi o femeie apărându-și o părere (artistică, sau literară, sau despre dragostea ei) cu atâta înverșunare. Dar câteodată contrazicerile sunt așa de vădite, că te minunezi că pot să vie de la cineva inteligent. Într-o zi, un negustor ambulant i-a vândut un parfum admirabil. Deseori ne emoționam de parfumul delicat și ne felicitam de afacerea excelentă. După un timp însă, făcând din nou aluzie la calitatea parfumului, Ioana a protestat vehement: “Dar e oribil, ne-a înșelat negustorul”. Nu-și schimbase singură părerea, ci fusese influențată de vreo cunoștință a cărei neînsemnătate era ridicol să influențeze pe Ioana. Și nici nu-i trebuise un argument. Fusese de ajuns ca acea cunoștință să strâmbe puțin din nas: “Nu miroase frumos parfumul!” Și dacă dintre o mie de contradicții, uitate după ce mă supărau, păstram numai contradicția cu parfumul și făceam un simbol pentru ce era așa de des pretext de discuții, Ioana se enerva, găsea explicații și mă făcea meschin să insist pe un fapt fără importanță.

Și, într-adevăr, era meschin să aleg dintr-atâtea motive grave pe unul pueril, dar nu mă pot controla în înlănțuirea pretextelor de chin, și reîncepeam același reproș.

Ioana este extrem de influențabilă și, dacă în gusturi asta nu are o prea mare importanță, în părerea ei despre oameni rezultatul e dezastruos.

Fiecare om devine pe rând, pentru ea, admirabil sau nesuferit, totdeauna excesiv, și nu-ți permite să o contrazici. Cu toate că se înșelase, tot nu are îndoieli. Câteodată același om suferă mai multe transformări. Așa a fost extraordinar celălalt și

acum nu-l mai poate suferi, în timp ce cu mine s-a petrecut invers, ca și cum am fi în două talere pe care Ioana le ridică și le coboară pe rând. Și când Ioana mă învinovățește că nu am încredere în ea și că i-am distrus orice fericire, infiltrându-i îndoiala și oprind-o de la orice decizie, fărămițându-i avântul, gândesc că are dreptate, căci, într-adevăr, așa e firea mea pe care o aplic tuturora și mie îndeosebi și mă împiedecă să izbutesc ceva până la capăt. Dar mai gândesc cu ciudă că o credință a ei nealterată deloc de mine — căci eram prea orgolios să o fac — ne distrusese fericirea: credința în virtuțile celuilalt.

Ioana mea deșteaptă... E uimitoare pasiunea pe care o pune pentru cine știe ce lectură. Atunci nu mai există nici o altă distracție, fuge de lume, nu o interesează nimeni, nu o importă hainele cu care se îmbracă. Creionul nu o părăsește, căci adnotează fiecare rând și nu-și permite nici o superficialitate. Discuțiile cele mai aprinse, chiar pentru motive sentimentale, sunt extrem de interesante, la fiecare moment face observații asupra vieții și asupra omului, care pot fi false, dar care îți sugerează o mulțime de rânduri. Pentru susținerea lor, Ioana își pune tot sufletul, se consumă, așa că, privind-o, îmi spun că am avut norocul să mă iubească o femeie excepțională și că grație ei am învățat enorm de multe lucruri, mi-am înmulțit aspectele pe care mi le oferă viața și am descoperit sensuri adânci, care fără ea mi-ar fi rămas necunoscute. A luptat cu dânsa (căci se numește luptă îndelungatele noastre neînțelegeri și veșnica veleitate de a învinge, a pleca dacă nu se poate învinge altfel, ca să te întorci în același timp învins și învingător) e o supremă satisfacție pentru orgoliu (dar lipsită de umanitate, căci ne distruge pe amândoi), o convingere nemărturisită că am un noroc rar în chiar necazul meu, că soarta mi-a făcut o mare cinste de a mă considera demn de a-i fi Ioanei inamic, și o schimbare de tactică, lăsând-

o în voia ei, de pildă, ar semăna cu o lașitate, cu un semn că sunt un om mediocru, voind să-mi asigur o pace burgheză. Sunt multe cauzele că nu pot trăi fără Ioana. Dar cea mai mare: din orgoliul de a nu apărea în fața mea bicisnic. Ioana a remarcat: "Ce ciudat! ne iubim așa de mult și totuși suntem mereu în luptă unul cu celălalt.

După atâtea grozăvii, am putea înceta lupta și mai bine să fim veritabili prieteni. Suntem destul de firavi și avem amândoi nevoie de pace".

Gândesc: "Tot răul pe care mi l-ai făcut poate să rămâie nepedepsit?

Această luptă e ultima satisfacție ce mi-a mai rămas."

Dar nu sunt numai eu vinovatul neînțelegerilor.

S-a petrecut o scenă intre noi care mă face să mă gândesc dacă nu cumva trebuie să procedez altminteri cu Ioana. De obicei își susține o idee cu violență, observațiile mele o întărâtă, și, când o văd din ce în ce mai istovită, mi-e milă, îi dau dreptate, îmi iau toate vinele asupra mea și caut să o împac, îndurerat că mă umilesc, dar preferând orice chinului ei, pentru clipa aceea, căci mai târziu o să încerc să-mi răzbun umilința (fără rezultat, căci, scena o să se repete identic). Mă tem să nu se întâmple o nenorocire, căci o cred în stare de orice. O dată n-am împăcat-o. Cu orice risc, am părăsit-o și m-am dus la plajă. Eram așa de nenorocit, că devenisem insensibil, pentru ce s-ar întâmpla și în aceeași clipă, lucid, eram încântat de această insensibilitate, căci îmi dădea o forță pe care nu o avusesem până atunci. Jucau valurile înaintea mea și le urmăream ca și cum jocul lor ar fi fost singura preocupare ce-mi mai rămăsese. Și atunci am auzit lângă mine, fără să mă aștept, o voce emoționată spunând:

— Iartă-mă, Sandule, am fost rea!

Fără explicații, s-a lipit lângă mine, mi-am trecut mâna de-a lungul mijlocului, mi-am alăturat obrazul și am rămas acolo, în fața mării, multă

vreme, până noaptea târziu, fără să îndrăznim să întrerupem vraja cu vreun gest.

Dar n-am mai putut face la fel ca atunci, căci prima oară fusesem deplin sinceri, și mai târziu ar fi părut că întrebuințez un procedeu care îmi reușise, și n-aș mai fi cauzat nici o transformare în Ioana. De altfel, Ioana e prea complicată ca să întrebuințez cu ea anumite procedee, cu reușită sigură, iar dacă în paginile acestea apar unele repetiții, le fac numai din sforțarea mea de a simplifica, de a explica, de a vedea de partea cui simt cele mai multe greșeli, de a pricepe ceva din toată tragedia care s-a întâmplat cu mine, căci parcă destinul meu e să merg într-un palat fermecat, dar fără nici o lumină.

Aceeași iluzie a mea, de totdeauna, că dacă aș clarifica, aș fi fericit.

Fuge de oameni, nu poate suporta pe proști. O enervează bărbații făcuți numai ca să fie cavaleri, și, de altfel, nimeni nu încearcă să fie curtenitor cu ea, căci ea ironizează la prima ocazie, și apoi nici ironia nu o continuă prea mult, neinteresând-o deloc partenerul. Principial, femeie adevărată, ar vrea să fie frumoasă, elegantă, să placă. Se gândește multă vreme la aranjamentul unei rochii, dar dacă se gătește, e suficient ca un mic detaliu să nu-i placă și să nu se mai intereseze.

Un succes o încântă, dar mai mult ca să-l aflu eu, ca să mă convingă pe mine de valoarea ei de femeie. Viky se pricepe să farmece, să ducă o conversație cu mai multă lume deodată, să fie caldă în orice vorbă spusă și atentă față de toți. Cavalerii lui Viky, care fatal nu se găsesc prea departe de Ioana, se mulțumesc să fie politicoși cu Ioana, dar numai cu ea nu s-ar putea înțelege. O femeie a cărei singură virtute este feminitatea nu mă interesează multă vreme. Viky rămâne tot timpul drăguță, Ioana apare pe rând frumoasă și urâtă, parcă fizicul ar fi o reflectare a caracterului ei instabil, evoluând intre extreme. Totul depinde

de liniștea mai îndelungată sau de oboseala ce o face străvezie. În momentul supărării devine slabă de tot, capătă riduri pe față, vânăt împrejurul ochilor, pistrui mulți, iar mișcările sunt fără grații. Dar uneori apare minunată cu profilul ei perfect de statuie greacă, fruntea limpede și mare sub arcurile sprâncenilor, ochii profunzi, dar potoliți, fără nimic turbure în ei, gura tăiată de un mare artist, părul bogat, încadrând-o superb. Și o siluetă elegantă, înaltă, subțire, pe care o prinde admirabil negrul, și căreia i s-ar potrivi rochiile unei regine. Aparițiile Ioanei sunt uneori uimitoare (dar eu o prefer altminteri, căci de prima imagine, a Ioanei nenorocită, mi-e milă cumplită, iar de a doua mă simt umilit, îndepărtat; când o găsesc fără să se fi așteptat, și atunci se bucură toată, se grăbește spre mine, o incomodează amuzant vreun pachet pe care îl are în mână, mă sărută fără să-și dea seama dacă e cineva de față, și întreg sufletul ei e la suprafață, mică provincială, după moda veche, naivă și fermecătoare, ca un obiect vechi păstrat bine în fundul unui scrin). Se entuziasmează pentru oamenii nefericiți, cu un zbucium sufletesc în ei. Dar, până la urmă, constată că se entuziasmase prea iute, căci rar se găsesc nefericiri veritabile, fără o mare doză de trișare în ele. Da altfel, oricum s-ar fi prezentat noul ei favorit, nu are nevoie de prezența lui. E suficient ca să cunoască doar câteva date, și apoi să brodeze singură pe ele. Și așa, oamenii îi devin niște construcții personale. A fost o bucată prietenă și cu doamna Ghiga. Doamna Ghiga face parte din marea boierie (și asta îi mângâia Ioanei vanitatea) și e încă foarte frumoasă, cu toate că se apropia de cincizeci de ani. Rar am cunoscut o persoană mai artificială decât doamna Ghiga, mereu încercând să placă, suspinând și împărțind mici răutăți. Nu e veritabil rea, căci în loc să aibă aventuri, a purtat-o pe Ioana după ea tot timpul, la ceaiuri, la muzee. Mai mult o inconștientă. Îi place să vorbească

mereu de frumusețea ei sau să critice vreo cunoștință. Probabil că romanul dintre mine și Ioana a interesat-o enorm, a făcut tot felul de tentative ca să afle detalii, dar Ioana n-a fost prea vorbăreață, nu atât din grija de-a ține un secret, cât din amuzamentul văzând-o pe cealaltă curioasă zadarnic. Am întâlnit-o pe doamna Ghiga în timpul cât eram despărțiți; nu-și mai putea ține curiozitatea ca să afle noutăți și nici măcar nu și-a mai început întrebarea cu o conversație piezișe după obicei, ca să-și mascheze gândurile. Eram la Operă, și ca să mă duc la locul meu trebuia să trec pe lângă ea. M-am prefăcut că nu o văd, dar m-a chemat dânsa, fără să bage de seamă că rolul ei de mare aristocrată nu se potrivea cu chemarea: "Nu mă mai cunoști, domnule Sandu?" Știam ce va veni imediat și, fără să pot să o opresc, speram să înconjur conversația până ce va începe spectacolul, ceea ce trebuia să se întâmple în câteva clipe. Dar doamna Ghiga, care văzuse că nu are timp de pierdut, m-a și întrebat: "Te-ai consolat de Ioana?" Ce dureri a răscolit în mine întrebarea aceasta! N-am mai priceput nimic din Parsifal. Cum simțeam prezența doamnei Ghiga în apropierea mea, am plecat la mijlocul actului. Pe drum, mergând în neștire, mi-am dat seama ce epavă omenească devenisem.

În lipsa mea, Ioana a fost de multe ori în tovărășia acestei doamne superficiale și insuportabile. Nu era nici o potrivire între ele. Ioana mi-a dat explicații:

— Îți dai seama cât eram de nenorocită?

O distracție a mea în portul Cavarna e să-mi țin echilibrul pe una din șinele vagonetului (nu-l văd niciodată) ce duc până la capătul unui ponton. Încerc să fac cât mai mulți pași, dar după puțină vreme îmi alunecă piciorul. Câteodată Ioana se ia la întrecere pe cealaltă șină, și numărăm pașii făcuți de fiecare. Viky s-a distrat văzându-ne și chiar a inventat un joc, la care au luat parte toți

cavalerii ei. L-a adus și pe Hacik. A fost o întrecere generală. Am uitat complect, pentru ora aceea, prezența mării din față și a necazurilor. Vindecarea devenise posibilă. Atâtea argumente fuseseră inutile, și părea îndestulă tor, măcar pentru acum, un joc inofensiv.

Muzica a jucat un mare rol între noi. Eram pasionat pentru sunete și am voit să o învăț pe Ioana tot ce știam și tot ce mai aflam.

Cum educația mea începuse de mult, ea a învățat deodată numai operele bune, a cunoscut pe Debussy, înainte de a fi auzit pe Puccini.

Același lucru s-a întâmplat și în literatură, unde a gustat pe Racine, înainte de a se fi emoționat de Henri Bataille. Avusese norocul unui profesor bun, pe care nu-l avusesem odinioară eu, și pierdusem mult timp ca să am curajul să cred că anumite opere sunt proaste, indiferent de admirația ce o au încă pentru ele unii critici cunoscuți. O bucată de vreme, la începutul inițierilor, cunoștea la întâmplare numai opere bune, așa cum îmi sugerase cine știe ce preferință sau întâmplare, căci n-aveam răbdare să-i fac un plan. Anumite bucăți neînsemnate, dar esențiale pentru început, i-au rămas totdeauna necunoscute, și când a vrui totuși să se apropie de ele, era prea târziu ca să le mai suporte. Aș vrea să conving pe toți cum se pricepe de bine să judece o operă literară, fără influența nimănui, neputând să-i schimb părerile, și ce patimă pune să-ți demonstreze adevărurile descoperite de ea.

Minunatele ceasuri petrecute cu ocazia unei discuții asupra literaturii, muzicii, vieții!

Ioana e cel mai priceput critic al meu, de la intuiția căruia am învățat atât de multe, egalul meu în atâtea preocupări subtile și, când am eu dreptate, sunt mândru ca de o victorie, iar alteori trebuie să accept concluziile ei, cu teama de ceea ce crede despre mine. Sunt convins că a sta de vorbă cu o femeie ceasuri întregi ca să-i explici o nuanță a

unui personagiu racinian este cu totul excepțional și, în orice caz, cred că nu se mai găsesc doi îndrăgostiți având astfel de preocupă ri, susținute cu atâta răbdare și pasiune. Pentru cei mai inteligenți, care pun mare entuziasm în chestiuni tot așa de importante, Racine rămâne un inactual, iar noi, preferând pe Racine, ne îndepărtăm și mai mult de ceilalți. Ioana explicându-se prin Hermiona, dând în mijlocul unei analize personale un argument luat din psihologia fecioarei imaculate, apare și mai ireală pentru cineva care ar cunoaște-o.

Dar eu nu înțeleg decât viața aceasta. La primul spectacol al lui Tristan și Isolda vibram unul lângă altul. Apoi, o lună, la pian, am descifrat partitura celebră, încercând să înțeleg sensul fiecărei note, în timp ce Ioana, lângă mine, asculta fără oboseală, fără nici o întrerupere. N-a fost o tânguire a eroilor lui Wagner ca să nu se suprapuie perfect emoției noastre celei mai intime. Excesul pe care îl făceam însă de muzică o obosea până la urmă. Nu-mi dam seama exact cât era de periculos pentru sănătatea ei, și, mai târziu, când am devenit mai intimi, avea să mi-l reproșeze. Dar în aceste reproșuri era mai cu seamă gelozia de a-i prefera o ființă nouă, muzica, contra căreia nici nu putea să protesteze, iar eu profitam de muzică pentru că mă puteam retrage în mine, pentru a nu mi se mai părea că ceea ce-mi este mai intim a fost invadat de un străin. Și avea dreptate să găsească atâtea pericole în muzică, căci în muzică îmi găsisem singurele consolări. În despărțirea noastră, Ioana, prin muzică, se simțea mai aproape de mine și dacă din întâmplare (căci ocolea) îi apărea vreo temă, cum ți-ar ieși o ființă încântătoare pe neașteptate, o floare într-un loc pustiu, atunci, uitând toate urile, raționamentele, convingerile, ar fi pornit cu orice risc la mine.

Și când gelozia mă face să pun mereu întrebări ca să aflu adevărul în toate amănuntele, mă întreb

dacă instinctiv nu încerc să reduc acel adevăr, să transform aceste amănunte. Orice aș face, esențialul rămâne intact. Ioana mi-a spus singură adevărul, numai pentru că firea ei era loială și se socotea legată față de dragostea noastră veche să nu-mi ascundă nimic. Și întârziase mărturisirea numai pentru că nu stinse procedeul prin care să mă anunțe. (O scrisoare deodată ar fi fost caraghioasă.

Și apoi, se temea de efectul ei asupra mea de la distanță, căci de la distanță îți închipui tot felul de grozăvii, pe când alături vezi că vecinul tău suportă, oricât ar arăta de nenorocit. Sau, în cel mai rău caz, când vezi că produce efecte dureroase, atenuezi adevărul.

În același timp, celălalt o implorase să nu-mi spuie nimic, dând ca motiv că m-ar face prea nenorocit inutil. De fapt, acest motiv conta chiar pentru el, căci avea o oarecare milă, dar i se mai adăuga și lașitatea celor ce aveau să se mai întâmple între noi, căci se deprinsese să mă viziteze și să discutăm literatură. Literatura era doar un pretext pentru mine, iar torturile ce le sufeream și încercam să i le transmit erau mascate prin analiza asupra vreunei cărți). Ioana îmi mărturisise totul printr-un simplu "da", la întrebarea mea cauzată tot de ea. În clipa aceea ne întâlnisem după trei ani de despărțire, și probabil că nu aveam să ne mai vorbim niciodată; în orice caz, celălalt era în intimitatea ei, și nu-și închipuia că o să i se întâmple în viață o transformare. Atunci aș fi putut afla orice detaliu, dar nu i l-am cerut, căci nu m-aș fi priceput să aleg din mulțimea întrebărilor (pe care nu le-am epuizat încă, atâtea curiozități am) din lașitatea de a nu mă mai chinui sau pentru că acea clipă avea o solemnitate ce nu admitea curiozitățile puerile, după cum în momentul unei morți e pueril să întrebi pe cel nefericit de felul în care s-a întâmplat această moarte.

De altfel, nu aveam nici un drept, și ceea ce mi se spusese fusese un dar gratuit și o onoare ce mi se făcea, de care trebuia să fiu recunoscător, căci reconstituiam în parte încrederea în mine, așa de distrusă, deoarece mi se preferase un altul. Și apoi, era inutil să cer amănunte, căci aveam să mă despart definitiv de Ioana și să încerc să mă vindec spunându-mi: "A fost amanta lui, deci s-a petrecut între ei tot ce se poate imagina; să mă forțez să nu mă mai gândesc". În timp ce, știind câteva amănunte, fatal aș limita, și mi-aș închipui, ca să mă consolez stupid, că mai sunt multe care nu s-au petrecut între ei. Dar în clipa aceea situația era cu totul alta decât mai târziu, și nu ne închipuiam nici unul, nici altul că s-ar putea schimba ceva. În Ioana, în urma revederii, s-au făcut transformări imense, s-a împlinit într-o zi ceea ce-i dorea întreaga ființă fără să știe, și a terminat prin a-mi trimite scrisoarea care avea să întoarcă mersul vieții noastre. De atunci în viața noastră comună, știind că totul s-a terminat cu celălalt, adică punând o limită păcatelor ei, am început să o iscodesc, să mă chinui, să interpretez. Și abia la urmă, din pricina mea, Ioana, așa de sinceră, a început să-mi atenueze adevărul, fie că mă vedea chinuindu-mă și voia să mă consoleze, fie că ea însăși îndrăgostită în brațele mele și îngrozită de ceea ce făcuse, nu îndrăznea să privească acest adevăr în față și căuta să și-l facă mai acceptabil. Acest al doilea motiv contează mai ales, căci Ioana, când e nenorocită, nu mai are tăria să se îngrijească de mine, și deseori, văzând ce cataclisme produce asupra ei vreun reproș, rezultatul geloziei pe care numai ea îl cauzase, renunț la orice, și, ascunzând în fundul inimii disperarea, fac tot ce pot ca să o consolez. Dacă nu mi-aș arăta chinurile, aș putea afla orice, cu toate că punând multe întrebări, denot că sufăr, oricât de stăpân aș fi pe mine. Totodată îmi fac o imagine foarte neverosimilă de viața pe care o dusese în

lipsa mea, cu toată truda mea de a fi cât mai exact, căci o plăsmuire a imaginației (mai ales bolnave) nu poate să se suprapună unei realități, chiar dacă aș avea explicații precise de la care aș porni. Dar Ioana nu spusese totul cum se întâmplase, sau nu minţise tot timpul, după cum remuşcările sau sinceritatea o făcuseră sa spuie adevărul, sau să mintă. Și astfel, am o mulțime de adevăruri și de presupuneri pe care nu le pot îmbina, sau îmbinându-le dau naștere la o construcție arbitrară, ridicolă pentru orice om normal. Într-o zi, când, după ce-i luasem o mulțime de detalii îngrozitoare, Ioana a început o frază cu: “Când mă săruta”, iar eu am întrerupt-o: “Te săruta des?”. “În fiecare zi, cum s-ar fi putut altminteri?”, am suferit îngrozitor ca și cum aș fi aflat un adevăr cu totul nou, neînchipuit, și m-am convins că toate presupunerile pe care le făcusem erau prea la suprafață în comparație cu realitatea.

Mai târziu, când i-am spus Arabellei tragedia noastră, fiind siguri de discreția ei și de seriozitatea cu care ne asculta, ea a întrebat pe Ioana: “De ce i-ai spus?” Într-adevăr, aceasta a fost la capătul întregii noastre tragedii. Ca să-și liniștească remuşcările, Ioana putea să se comporte cu mine ca o vinovată, fără să se trădeze deloc, să-mi suporte capriciile, să nu mai aibă nici o intenție de luptă. Dar așa n-ar fi putut face, căci durerea ei de a nu se simți iubită durează întreagă, la fel, și izbucnește cu toate că-și mărturisise păcatul. Se simte tot așa de îndreptățită să mă pedepsească. La reflecția Arabellei (rezultat al unei lungi experiențe a vieții, ceea ce demonstrează că un om profund sau altul ușuratec nu au decât un singur sfat de dat, chiar dacă motivele sunt cu totul altele), Ioana spuse tragic: “Cum să nu-i mărturisesc totul? S-ar fi putut să păstrez de el un secret așa de important când sunt obișnuită să-i spun cel mai mic gând al meu? L-aș fi simțit tot timpul inferior, un bicisnic pe care trebuie să-l menajez și n-am vrut asta.

Sandu e dragostea vieții mele, îl iubesc cum am impresia că nimeni n-a mai iubit pe lume, orice s-ar fi întâmplat."

Cuvinte pentru care îi sunt recunoscător, căci îmi mângâie toate neliniștile și-mi dau o mare încredere în mine. Totuși, la sfârșitul unei discuții, când mă găsesc torturat, nenorocit până la moarte, reîncepând zadarnic aceleași întrebări, și când, pe rând, mă simt gelos, rău, îndrăgostit și neînsemnat, frunza pe care o bat toate vânturile, îi țip, întâmplă-se orice s-ar întâmpla: "De ce mi-ai spus?".

Tot ce-a fost trebuie să rămâie un secret, și deci toate aceste dureri trebuie să se petreacă în întuneric, iar în apropierea celorlalți, a lui Viky, care e tot timpul lângă noi, trebuie să jucăm, pe oamenii fericiți, sau să explicăm tristețea pe care nu putem să o ascundem, prin cine știe ce motiv pueril. Astfel, facem impresia de oameni ciudați.

În definitiv, nici nu știu cât cunosc ceilalți din tragedia noastră. Eu n-am spus decât Arabellei, căci nu mai puteam în clipa aceea, iar pe Arabella o văzusem numai o zi, și deci nu schimba întru nimic situația ascunsă și tânărului Radu odinioară, dar acestuia, imediat după împăcarea cu Ioana, nu i-am mai făcut nici o mărturisire nouă, iar el, cu o minunată discreție pentru vârsta lui, n-a mai încercat nici o aluzie.

De aceea nu-i pot suferi pe cei dimprejur că fac mereu impresia că nu știu nimic. Au asistat la venirea celuilalt în viața Ioanei odată cu plecarea mea, la plecarea lui odată cu venirea mea, la sforțările ci nebune ca să mă uite odinioară, și ei nu știu nimic. Oricât de superficiali ar fi, tot nu mi se pare posibil așa ceva. E drept că sunt burghezi și nu s-au întâmplat între ei astfel de cataclisme.... Totuși, îi urăsc și dacă n-au știut și dacă au știut, căci în primul caz au denotat atâta miopie sau indiferență pentru Ioana, încât prietenia cu ei devine inutilă, iar dacă au știut tot, și mai târziu au

păstrat cea mai perfectă discreție, îi urăsc pentru că n-au făcut nici un gest, n-au spus nici o vorbă ca să împiedece acele fapte, iar acum procedează ca și cum n-ar trebui să am nici un chin special. Și-i văd că-și închipuie că sunt un om curios. Sau poate că nu pricep cum nu mă pot deprinde cu nenorocirea mea, socotesc logic că, deoarece am acceptat să mă întorc la Ioana, e inutil să mai continui cu reproșurile, fie că ei nu sunt în stare de turmente prelungite, fie că nu pot înțelege decât vag ceea ce se petrece în afară de ei, după cum vag poți înțelege pe cel căruia i-a murit cineva scump.

Câteodată mă duc în lungul mării, pe unde nu vine nimeni, și strig să întrec zgomotul valurilor: "Ioana m-a înșelat! Fie-vă milă de mine!"

Secretul regelui Midas.

În mânie, Ioana își pierde orice control al vorbelor, vrea să pedepsească pentru toate nenorocirile ei și atunci face imprudențe. Așa, uneori mă aseamănă cu celălalt. Ce ciudată revoluție a stărilor sufletești! Pornind de la un reproș pentru viața ei trecută, gândul la omul pe care îl urăște, după ce l-a admirat sau i-a fost indiferent, o înfioară. E deznădăjduită că nu poate repara nimic și că păcatul rămâne până la moarte, orice am fi făcut. Și din cauza asta caută să lupte, să găsească argumente mai mult pentru ea, chiar dacă depinde de întrebările mele. Și sfârșește prin a se înfuria pe mine, principalul vinovat de tot ce s-a întâmplat. Iar ca răzbunare îmi aruncă inconștient: "Parcă ești celălalt". Adică apropie o imagine oribilă, o intercalează și mai adânc între noi, cu toate că se silise atât să o îndepărteze. De fapt, își țipă nenorocirea ce durează mereu, orice schimbări ar fi, și vorbele n-au nici o importanță. Dar pe mine mă lovesc, ca și cum fiecare din ele ar avea stricta ei semnificație.

Penibilele complicații ca să nu mă întâlnesc cu celălalt, ocolirea anumitor străzi periculoase sau a unor prieteni comuni. Nimeni nu mai știa cum să

interpreteze dispariția mea, și acum mulți mă consideră ca și cum aș fi murit. Neînțelegerea mea cu oamenii s-a exagerat încă. Mi se pare că ghicesc intenții răutăcioase, că mi se fac aluzii.

Parcă m-aș simți vinovat de o hoție și bănuiesc pe fiecare să nu fi aflat. Uneori urăsc pe toată lumea și pe Ioana mai mult decât pe toți, căci mă simt umilit de rolul pe care sunt obligat să-l joc. Va dura asta tot timpul? Un vis a venit ca un răspuns, și cred în visuri, căci de multe ori ele mi-au arătat adevărul. E complect diferit de realitate, deci neinfluențat de nimic, și se formase singur. Parcă au venit în camera mea mai mulți cunoscuți, iar Ioana, Viky, soții Axente îmi reproșau: "Îți întinde mâna, de ce nu i-o dai?" Eu voiam să-i dau mâna, dar nu-l vedeam. Ceilalți mi-l arătau surprinși: "Cum nu-l vezi lângă tine, acum e în dreapta, a trecut în stânga, în față". Și eu mă zbăteam inutil: "În stânga e un scaun, nu văd decât un scaun." și în dreapta, patul... în față, masa. Văd toate obiectele camerei mele, dar pe el nu-l văd"...

Este acum exact părerea mea asupra celuilalt, dar nu fusese totdeauna așa. Când am găsit-o, voia neapărat să-i descopere o valoare, și avea obiceiul să susțină: "Amândoi sunteți egali, tot așa de puternici, unul prin sensibilitate, altul prin inteligență". Instinctiv, nu am contrazis-o și m-am prefăcut că sunt de părerea ei. De altfel, eu am toate neliniștile, și îmi spuneam că poate are dreptate. Eram încântat cel puțin că sunt egal. Multă vreme, crezând că-l preferă, m-am socotit inferior, și asta a fost o mare umilință. Ioana nici nu putea susține altfel, căci numai așa mai avea vreo salvare ca trecutul ei să nu apară monstruos. Când am aprobat vorba ei, mi-a fost recunoscătoare:

"Niciodată n-am crezut că ești atât de profund și ai să mă înțelegi".

Dar, pe măsură ce redevenea îndrăgostită ca odinioară, îl săpam pe celălalt și-mi era ușor, căci

găseam destule pretexte ca să o dezgust.

Și apoi ea nu-l iubea, îi fusese numai un motiv. Accepta cu ușurință acum ca statuia ridicată cu atâta osteneală să se fărâmițeze. Mi-a fost foarte simplu să distrug valoarea trecutului ei, și nu mai rămăsese decât rareori, din nevoia ei de a fi dreaptă, să-i mai susție vreo calitate, dar care, neavând nici o legătură cu dragostea, nu mă irita deloc.

Conversația se schimba îndată, căci aveam ceva mai important de vorbit. În schimb, imaginea mea în absență n-a făcut decât să se înfrumusețeze, Ioana n-a făcut decât o sforțare ascunsă să mă reabiliteze, reușind anevoie, căci pornise de la cea mai mare ură, care întunecase orice. Și cum nu era susținută acea încercare de a mă reabilita nici de el — fatal — nici de ceilalți, care văzuseră cât de chinuită a fost Ioana din pricina mea, și acum erau bucuroși că totul s-a sfârșit, le era egal în ce fel fusese adevărul. Cu timpul, el nu mai putea face un gest fără ca ea să se gândească la mine și să-mi găsească superioritatea, să-l mai susțină numai prin gândul (ca să nu se simtă prea vinovată): "Ca om este infect, dar inteligența lui imensă face să suport totul". Evoluția se făcuse încet în Ioana, dar, desigur, dacă eu nu i-aș fi ieșit în cale în ziua aceea, ei tot s-ar fi despărțit. Și nici măcar nu era rău. Avea mici socoteli, dar suportabile. Eu o făcusem să sufere pe Ioana, iar el numai întrucât îi aducea aminte de mine. Fiind complet detașată, faptele lui îi erau indiferente, putea să mai aibă metrese, să vie sau nu (dar era foarte punctual), să scrie sau nu, îi era perfect egal totul. Nici nu observa mare lucru, în timp ce la mine observa cele mai mici intenții și, numai când alții îl ironizau prea pe față, sesiza și se mânia mai mult de rușine. Chiar dacă ajung la aceste constatări așa de mulțumitoare pentru mine, totuși unul din reproșurile pe care i le îndrept mai ales, producând în mine imensă dezolare: "Să te fi despărțit de el

cu un timp înainte de întâlnirea noastră, dacă este exact că-i cunoșteai toate cusururile! Dar ai trecut de la unul la celălalt”.

Ioana, iubita mea, m-a refăcut singură și, la urmă, imaginea mea a căpătat proporții fantastice, din pricina tuturor dorurilor, a prezenței mele veșnice în sufletul ei și, totuși, a absenței mele, care îmi dădea un chip de ființă supranaturală.

— Am venit la Cavarna numai cu Viky anul trecut de vacanță. Tot timpul am citit numai din clasicii francezi, mă sforțam să explic lui Viky pe Racine rând cu rând și, cum e ea bună, asculta. Cred că o și amuzam: oricât de superficială ar fi o femeie, are instinctul emoțiilor.

Celuilalt nu-i plăceau clasicii, îi cunoștea pentru că era în curent cu orice, iar din Racine scotea câteva idei interesante și nu explicarea vieții. Cam viața îi era livrescă, nu-l sesizau apropieri cu cele ce i se întâmplau și lui. Se considera uneori personagiul central din vreo carte care îl pasionase pentru cine știe ce teorie ce putuse să extragă de acolo, dar apropierea era complect convențională și totdeauna complezentă.

Tot ce explica Ioanei, și o entuziasma, erau interpretări arbitrare ale realității, totdeauna subtile, dar nu se pricepea să sufere fără să-și mai discute suferința. Ioana îl asculta cu admirație, îl repeta deseori, ambițioasă se forța să înțeleagă cărțile lui grele, dar imediat ce rămânea singură, fără nimeni care să-i schimbe preocupările, revenea la Racine.

Mi-a repetat iarăși rolul neînsemnat pe care l-a jucat dragostea intre ei, căci așa trebuie să mă consoleze și să-și potolească remușcările. Pretinde că tot ce a fost important între ei erau numai discuțiile interminabile asupra unei cărți. Dar încercările de potolire dau greș, atingând întotdeauna chestiuni chinuite, iar dacă continuă numai pe teren literar și vrea să reconstituie o teorie pe care au construit-o ei împreună, eu o las

să vorbească, mai puțin din curiozitatea de a afla acea teorie (căci nu mă interesează. Teorii pot găsi oricând într-o carte, nu-i nevoie să utilizez cunoștință cu un om pentru aceasta. Un om nu poate fi interesant decât întrucât aduce o sensibilitate personală, care uneori îți sugerează o mie de priveliști asupra vieții, fără să spuie o vorbă), cât din a afla atmosfera în care au trăit, emoțiile ce au putut să străbată prin vorbele lor, gesturile ce au putut să întovărășească unele conversații. Analiză subtilă, migăloasă, și mai ales nesigură, căci sunt totdeauna nesigure constatările ce le faci asupra unei chestiuni ce te interesează prin toți nervii, în timp ce în alte ocazii, la o analiză literară, de pildă, pentru care pui cea mai mare sârguință și dorință de adevăr, tot ajungi la anumite convingeri. Într-o zi, când Ioana a insistat după obicei asupra vieții lor comune de ordin intelectual, i-am replicat (cu o neînțelegere perfectă a vieții, dar gelozia era de vină):

— Atunci de ce mai trăiați împreună?

— Oameni suntem!

Cuvinte făcute să mă străbată în întregime și să apară deseori la mijlocul cine știe cărui gând să-mi puncteze toată existența.

Mai târziu, Ioana mi-a explicat amplu ciudățeniile senzualității feminine, sentimentul care joacă la ele un rol așa de mare, plăcerea răspândită în tot corpul, satisfacția îndeplinindu-se rar. O mulțime de detalii pe care nu le știusem decât vag și pe care și ea le aflase între timp, fie că formau un subiect de discuții între ei, fie că nu fusese mulțumită de viața ei, făcuse inutil trădarea și avea nevoie de explicații. Îndeplinise tot ce-și închipuise că-i poate liniști dorințele și nu izbutise nimic, ceea ce cu mine se făcuse fără să-și pună nici o întrebare.

Ioana credea că, spunându-mi aceasta, gelozia mea avea câteva consolări. E drept că găseam și unele satisfacții, dar o dată cu ele veneau și alte

gânduri: însemna că pentru a se potoli întrebuințase toate practicele imaginabile ale amorului, trecuse peste orișice repulsie, prelungise cât mai mult îmbrățișările; și apoi nu este de închipuit că continua fără să aibă nici o plăcere, numai din complezență pentru dânsul. Suporți un soț oricum, dar nu un amant numai pentru că te învață lucruri frumoase. Dorința de răzbunare împotriva mea se terminase, încercarea de a mă uita și de a se deprinde cu altul era evident că nu reușise. Și dacă susținea toate acestea, căuta mai mult să se mintă pe dânsa. În apropierea unui bărbat care o îmbrățișează, o femeie uită toate plăcerile avute înainte cu altul, după cum în fața unei prăjituri nu te interesează că ai mâncat cu un an mai înainte o prăjitură mai bună. Detaliile pe care eu le provocasem și acum mă înnebuneau, așa deveneau de vizibile scenele... "De fapt, n-aș fi știut cum să plec. Ca să împlinesc timpul, îl întrebam despre cine știe ce carte." Aceste limitări ale plăcerilor lor îmi fac suferința și mai puternică, deoarece reconstitui și mai bine ceea ce făcuseră. Câteodată îmi zic că e oribil să provoc astfel de destăinuiri, dar nu mai contează în clipa aceea nici o judecată, silit în voia curiozității nebune de a afla cât mai multe. Ioana nu e în stare să mintă. Așteaptă mai mult o consolare din partea mea. O fată atât de inteligentă și totuși în voia tuturor capriciilor și durerilor mele, ca și cum ar trebui să le epuizăm pe toate ca să putem fi fericiți odată! Dar eu nu descopăr nici o ameliorare.

Combin la nesfârșit, întrucât a fost a lui, sau ce colț din ea a mai rămas neatins, numai pentru mine. Și altă dată aș fi crezut că numai dacă ar fi primit o sărutare străină ne-am fi despărțit pentru totdeauna. Ioana pretinde în momente de mânie că totul s-a întâmplat numai din pricina mea, dar eu, scriind aceste lucruri, îmi dau seama că nu voi ierta-o niciodată, că chinul va fi etern.

S-au întâmplat multe în viața ei care îmi produc

milă de câte ori îmi aduc aminte, cu toate că nu totdeauna pentru motive însemnate.

Era, la începutul cunoașterii noastre, un personagiu important, domnul X. El a invitat pe câțiva studenți ca să se arate apropiat de tinerețe.

Prin nu știu ce ciudățenie, ne-am hotărât să mergem și noi, necunoscuți și în același timp foarte orgolioși, deci trebuind să ne supere cea mai mică neatenție care ni s-ar arăta. Într-un salon mare au intrat vreo patruzeci de persoane. În sfârșit, a apărut și gazda, grav, zâmbitor, dar distant și a început să dea pe rând mâna tinerilor musafiri, oprindu-se mai mult la cei pe care îi cunoștea. La Ioana s-a mărginit cu o strângere de mână și cu o ușoară aplecare a capului. Ioana i-a răspuns cu un zâmbet, iar domnul X a trecut mai departe. Curând Ioana a schimbat locul, domnul X s-a găsit din nou în fața ei și, fără să o recunoască, i-a dat mâna din nou, iar Ioana a trebuit iarăși să zâmbească.

Am asistat de la distanță la amândouă scenele (nu i-am spus Ioanei niciodată, chiar când am devenit intimi) și am văzut-o la a doua prezentare, mică, încercând să zâmbească, dar în fond lovită în orgoliul ei de femeie care se întreabă zilnic dacă este sau nu frumoasă.

Am avut o durere imensă pentru Ioana din clipa aceea, durere ce a rămas identică de câte ori mi-am adus aminte de scenă, oricare ar fi fost relațiile dintre noi și câte dezastre veritabile ar fi venit. Acum domnul X a murit, Ioana probabil că a uitat, iar eu transcriu cu aceeași emoție. Pentru multe supărări de ale ei am fost necăjit, cu toate că, mai târziu, când am urât-o, m-am bucurat că s-a întâmplat așa. Acum, când dragostea și ura se succed cu repeziciune și fiecare moment diferă de celălalt și aceleași fapte de ale ei le văd în fiecare clipă altfel, totuși, vizita la domnul X subzistă intactă. Mila este și ea, ca orice sentiment, greu de delimitat, de gradat, începe, se transformă, se

schimbă după legi misterioase. Cred însă că exemplul de mai sus e rău ales pentru ca să demonstreze generalitatea acestei legi. Se poate vedea numai bine ciudățenia mecanismului meu interior. Și atunci iarăși mă întreb: cine a fost vinovat? Nimeni n-ar putea să răspundă precis nici măcar cine a fost MAI vinovat. Aceste rânduri sunt complect nedrepte. Ar trebui să-și scrie și ea romanul ei, așa cum îl vede ea și nu cum îl transform eu, căci consider pe Ioana egală cu mine și în stare să-și noteze cele mai impalpabile stări sufletești. Din lectura celor scrise de amândoi un al treilea ar putea să-și facă o convingere.

Poate însă ca ar găsi două pledoarii așa de diferite, că orice comparație n-ar avea nici un rost. Dar de ce atunci eu și cu Ioana depindem unul de altul? Nu s-ar putea spune că senzualitatea joacă un rol important.

De ce ne torturăm clipă cu clipă, ca să ne împăcam cu frenezie?

De ce o urăsc și o iubesc pe rând, cu aceeași intensitate? Nu se poate să nu fie între temperamentele noastre puncte de contact.

E precis însă că sentimentele nu sunt pure și numai nevoia noastră de a simplifica ne face să vorbim de dragoste, gelozie, ură. Vorbesc deseori de "remușcările Ioanei" și mă întreb care e adevărata limită a acestor remușcări. Ele s-au iscat dintr-o părere de rău pentru suferința mea? Dar de atâtea ori Ioana îmi pricinuiește noi suferințe sau mi le mărește și mi le întreține pe cele vechi. Incapabilă de un gând ascuns ca să mă vindece și chiar dacă are o inițiativă, n-o poate ține multă vreme, izbucnește mărturisind secretul ei și făcându-mă astfel bănuitor.

Iar la orice nouă tentativă o pot imediat descoperi. Acele remușcări nu-mi fac decât rău, nu numai că-mi produc milă pentru ființa ei nenorocită, dar și pentru că în clipa aceea destăinuiește noi amănunte despre cele întâmplate.

Milă pentru mine are numai uneori, căci temperamentul ei este ca și al meu tot așa de bizar și neprevăzut. La sfârșitul unei discuții în care o pedepsesc cu vorbe grele, ea se face rea, de obicei se depărtează de mine, răspunde. Dar alteori, brusc, o milă imensă o năpădește și, apropiindu-se de mine și îmbrățișându-mă disperat, cu un hohot de plâns, spume: "Iartă-mă, iubitule, ai dreptate, fă ce vrei cu mine, gonește-mă dacă nu poți să mă ierți; să știi că toată viața te voi iubi".

În femeile din romanele rusești găsesc, alături de intensitatea sentimentelor și capriciul cu care se produc ele. La francezi, agitația Hermionei depinde de Pirus, după un plan matematic. Agitația Ioanei n-are de multe ori nici un fel de explicație. Niciodată nu sunt sigur de ce o să producă în ea vreun gest de-al meu, așa sunt surprizele de mari. Mă simt totuși mândru că soarta m-a ales să trăiesc viața cu atâta intensitate, că am înțeles atâtea grație Ioanei, și câteodată reaprind o discuție numai ca să îndepărtez o stare prea limpede, fără nici o semnificație, care durează de prea mult timp...

Dar, în definitiv, e pueril să asemăn pe un om cu un piano, care are un spațiu bine calculat între sunetele clapelor.

În lipsa ei, am fost în excursie cu câțiva prieteni la acea minune care poartă numele de: Cheile Bicazului. Am mers cu automobilul până la Bicazul Ardelenesc și acolo am luat un băiețaș de țăran ca să ne conducă și să ne poarte pachetele prim strâmtoarea miraculoasă, de-a lungul apei clare și sprintene, până la lacul Ghileoș, funebru, lac de plimbare parcă pentru melancolici. Băiețașul se identificase cu noi, împărțeam cu el mâncarea, îl întrebam, căci nu era pisc cât de înalt pe care el să nu fi fost. Două zile de emoții puternice, trăite împreună, apropie distanțele dintre oameni. Când ne-am întors din nou la automobil, regretam că trebuie să părăsim pe băiețașul deștept, drăguț și cuminte. El, fluturând mâna între

eternitatea ce se așeza din nou între noi și el, ne-a strigat: “Mergeți cu Dumnezeu!”

Este oribil felul cum se despart doi oameni care s-au iubit. Două rude îndepărtate, doi prieteni, două cunoștințe vagi se pot revedea oricând, dar între doi îndrăgostiți totul s-a terminat. Te-a interesat cel mai mic eveniment din viața celuilalt, ai suferit sau te-ai bucurat împreună, ți-ai făcut o mie de planuri, și deodată totul trebuie să-ți devie egal. Atâtea emoții împărtășite trebuie acum să le acoperi, căci ele au avut o valoare numai pentru că au vibrat amândoi, și, singuri, fiecare s-ar fi emoționat în alt chip. Trebuie să arunci cu totul anii aceia și să nu mai păstrezi nimic, după cum la un cancer, dacă vrei să salvezi ceva, trebuie să tai carnea profund, de pe unde nu vezi nici un început de boală. În același timp, despărțirea se face meschin. Au avut atâtea momente admirabile împreună și, totuși, în ultima clipă, neagă totul, murdăresc totul, își spun cuvinte triviale, care nici nu le sunt obicinuite, se pedepsesc cât mai tare; și aceste clipe, fiind ultimele din viața lor comună, vor fi mereu prezente în minte, oricât ai încerca să te gândești la ceva mai bun.

— Și când eram nenorocit și singur pe lume, dragă Ioana, un lucru mai ales nu-ți iertam, mi se părea cea mai mare vină a ta, cu toate că nici o iubită n-ar fi făcut după pretenția mea. Să-mi fi spus ca băiețașul din Bicaz, din toată inima: “Du-te cu Dumnezeu!”

În discuțiile noastre, de multe ori mă contrazic, regret ceva neînsemnat din cele ce au fost, faptele nu mai au valoarea lor, ci le colorez după supărarea în fiecare clipă alta. Începe o conversație cu un “era mai bine dacă...” și susțin un lucru arbitrar, deseori prea complicat, fără să corespundă unei realități posibile. Am satisfacții construind aceste închipuiri, mă simt deseori răzbunat prin ele și mi-aduc aminte abia la urmă că am trăit aproape cu fericire o invenție. Ioana încearcă întotdeauna

să mă consoleze și să se consoleze spunând că, dacă îi fusese profanat corpul — și ca să mă vindec trebuia să renunț a mai salva ceva din el — în schimb sufletul rămăsese întreg, tot al meu. Vad că aceasta poate fi o consolare de valoare și că e umilitor ca eu, care am pretenția că duc o viață strict intelectuală, păstrez prejudecăți. E drept că joacă și corpul un rol mare, căci îți place să-ți mângâi iubita, s-o privești, s-o păzești de cald și de frig. Nu poți renunța la toate acestea. Altfel nici n-ai avea nevoie de o apropiere, te-ai mulțumi să-i știi existența și să fii cât de departe. Dar gelozia este un sentiment ciudat. Nu poți fi gelos, de pildă, dacă iubești pe o femeie care a fost măritată, pe fostul ei bărbat, chiar când l-a iubit.

(Dar poți fi gelos pe ce va urma. Dragostea este o chestiune de prezent?) Fără nici o iluzie, pot spune că aș suporta ca Ioana să fi început să iubească pe altul (care a murit sau a părăsit-o) și acum, cu mine, s-o simt mereu cu gândul la ceea ce ar fi putut să fie, dar corpul să-i fi rămas intact. Sau poate fac numai supoziții pe un caz ce-l închipui fără să-l fi trăit. Uneori sufăr nu din pricina că mi se pare că văd urmele păcatului pe carnea Ioanei, ci pentru că îl închipui pe celălalt.

Am nenorocul ca el să fie o persoană cunoscută și nu un anonim, pe care l-aș imagina mereu în alt fel, dar niciodată așa de bine conturat.

Cu ocazia aceasta îmi dau seama că orice fantezie, cât de oribilă, e mai suportabilă decât realitatea. Uneori discuțiile pe tema aceasta le pornesc nelogic, puerile pentru un om calm, de le-ar examina, dar fiecare vorbă conține o picătură de sânge.

— Nu poate să-și facă cravata, i-o făceai tu când vă îmbrăcați?

— I-o făceam eu.

— Și băgai de seamă ca să-i fie cărarea drept la mijloc?

— Singur, și-o făcea totdeauna strâmb.

— Purta bretele proaste și-i cădeau pantalonii. Tu l-ai învățat să-și cumpere bretele noi?

— Da!

— Tu l-ai învățat să nu vorbească când are mâncarea în gură? Când am mâncat cu el ultima oară, spre mirarea mea, mânca frumos!

— Eu l-am învățat.

— Vrasăzică, te interesai de el, voiai să-l transformi!

— Dar aceste erau defecte care săreau în ochi, aș fi făcut la fel și cu un străin!

— Mereu scuze! Totdeauna găsești o vorbă care să te consoleze.

— Altfel aș înnebuni!

— În definitiv, ai făcut tot posibilul ca să-l faci acceptabil. Te-ai întors la mine fiindcă te-ai înșelat. Dacă ar fi fost el om cinstit, nu l-ai mai fi părăsit.

— N-aș fi avut curajul s-o fac!

— Dar făcând socoteala, tot tu ești mai vinovată față de el. L-ai luat și l-ai părăsit când ai vrut, iar acum el suferă, atât cât este el în stare, în orice caz mai mult decât tine. Dacă nu ți-aș aduce eu aminte, nici nu te-ai gândi.

— Pentru că te iubesc pe tine!

— Mă iubești pe mine dar ai făcut tot posibilul ca să iubești pe celălalt. Aș prefera să te fi făcut cocotă, să fi fost prin viața ta o mie de bărbați; aș ști astfel că ai făcut-o să te răzbuni pe mine și poate m-aș consola. Dar dacă ai ales pe unul singur, ai făcut-o cu gândul ca să te aranjezi. Știi ce? Du-te și te mai dă și altora, corpul tău tot nu are nici o importanță. În felul acesta nu vom mai avea discuții.

Ioana plânge deznădăjduită, vorba mea m-a înfiorat. Dar văd îndată că Ioana nu m-ar asculta, căci nu mai pricepe nimic din ceea ce s-a întâmplat cu dânsa.

Cum pot să-i reproșez ceva Ioanei de acum, când între ea și cea de odinioară, care a greșit, nu este, din punct de vedere sufletesc, absolut nici o

asemănare? Am de atâtea ori impresia că nu sunt un singur om, ci sunt în fiecare clipă altul, și între ei nu există nici o legătură. Ce-mi pasă acum de o boală pe care am avut-o cu un an înainte? De un necaz vechi? Îmi aduc aminte de întâmplările de altădată ca și cum ar fi ale altuia și, pentru o durere de cap actuală, aș dărui toate bucuriile trecutului. Ce-mi pasă dacă cel ce mi-a fost mai scump a murit acum un an sau acum doi ani? Și dacă ar fi să i se prelungească viața cu mulți ani din trecut, dar să moară chiar în clipa aceasta, aș accepta?

Ioana se înlănțuie de mine cu toate puterile ei inferioare, neagă tot ce-a fost rău, trăiește numai din prezența mea, și eu nu pot să am nici o certitudine: și prima oară tot așa de îndrăgostită se arăta! Ioana răspunde invariabil: "Pentru că te-am iubit tot timpul și am plecat ca să mă răzbun!" N-am avut dreptate, altul este motivul meu: carnea de lângă mine a mai fost atinsă. E tot ce reține din trecut, restul îmi este complect indiferent.

— Eterna scuză pentru cele ce-ai făcut: "Eu nu te-am iubit!" Întradevăr, dacă socotesc lucid, sunt o mie de lucruri pe care nu le-aș face pentru tine, dar orișicine, cât de îndrăgostit ar fi, poate ajunge la aceleași constatări. Sau, după momente, ar face sau n-ar face. Pe timpul bănuielilor mele, aș fi primit să fac ceea ce înainte sau după mi se pare imposibil. De altminteri, aș prefera să mă omor decât să fiu ridicol și de aceea, în momentele tragice, am luciditatea să mă ascund bine, să, nu mă vadă nimeni. Cit am stat împreună, n-a fost gând pe care să nu ți-l împărtășesc, am împărțit cu tine toate bucuriile, ți-am citit tot ce mi se părea important dintr-o carte, te-am făcut să auzi orice bucată muzicală mă entuziasmase, în toate plimbările în mijlocul naturii te luam cu mine, cu toate că știam că mergi fără ușurință, obosești ușor și deci mi se ratează excursia. Și, pe cât m-am priceput, te-am păzit, am făcut tot ce am putut pentru sănătatea ta, am tremurat de câte ori nu mă

ascultai.

— Mai puține explicații m-ar face mai fericită. Așa strici și ce-ai făcut bun pentru mine, căci arăți că n-a fost nimic spontan. Toate acestea lasă-mă să le observ eu, fără să-mi atragi tu atenția.

— Dar n-ai observat niciodată nimic: Ai fost o ingrată, altfel nu comiteai atâtea grozăvii.

— Eram liberă să fac ce vreau. M-am despărțit intr-un chip loial.

— Adică m-ai dat afară!

— Era singurul mijloc ca să pleci. Știi de câtă vreme ți-am spus să ne despărțim și tu amânai mereu. Îmi plac situațiile clare.

— Nu se poate spune că a fost ceva clar în cele ce s-au petrecut cu tine mai târziu.

— Din pricina voastră, nu din pricina, mea!

— Vorbește de claritate cea mai confuză persoană din câte am cunoscut!

— Poate că tu nu pricepi decât ce e simplu.

— Vrasăzică, dacă ai fi fost măritată cu mine, te-ai fi socotit angajată și n-ai fi făcut la fel?

— Da!

— Orice femeie, oricât de inteligentă ar fi, se gândește la măritiș.

— Acesta e un instinct tot atât de puternic ca gelozia sau dragostea.

Îl constați, îl taxezi, dar îl admiți.

— Și chiar așa, dacă ți-ar fi venit o fantezie, dacă celălalt ar fi spus că sunt un bicisnic, l-ai fi crezut și ai fi făcut la fel. Argumente, ca să te scuzi se găsesc oricând.

— Dacă m-ai fi iubit, Sandule!

— Iar vorba asta! Ai dorit să dansez ca o paiață în fața ta și asta mi-a fost imposibil. Am făcut-o uneori, dar numai din lașitate, cu gândul ascuns de a mă reface la prima ocazie. Nu pot suferi despotismul.

La cea mai mică încercare de a ta de a mă constrânge, regret că nu am curajul să fug și asta mă face să te urăsc. Îmi place să am impresia că,

după voie, mă pot duce, întoarce, rămâne singur sau sta cu tine, fără să-mi ceară nimeni socoteală. Am anumite secrete, preocupări, în care nu-mi place să intre nimeni.

— Egoism bărbătesc.

— Cu puțină șiretenie, ai fi izbutit orișice! Dar tu nu poți să-ți taci triumful tocmai în clipa când mă simt umilit.

— Eu nu pot să ascund nimic!

Imensul merit al Ioanei, care o face așa de diferită de toate femeile, e în același timp motivul prim al dezastrelor noastre. Sunt extrem de bănuitor și nu știu dacă aș putea fi mințit. Sau ar fi destul să descopăr o minciună cât de mică, ceva turbure în privirea clară, minunată a Ioanei, ca să nu mai am încredere în nimic, să caut să explic fiecare gest, fiecare vorbă în toate chipurile posibile (chiar dacă nu ajung la realitate). Și Ioana încearcă să mintă uneori. În urma discuțiilor chinuite în care vede ce rău îmi făcuse mărturisirea ei sau în urma sfaturilor unei amice care susține, că sunt unele minciuni inofensive, dar necesare pentru pacea dintre un bărbat și o femeie, Ioana se hotărăște să procedeze și ea la fel. Dar spune minciuna cu atâta stângăcie, se contrazice așa de ușor, încât încercarea ei numai mă amuză și mă face să am și mai multă încredere.

— Întotdeauna îți găsești scuze!

Într-adevăr este așa? E drept că atunci când o învinovățesc se scuză, găsește la fiecare tânguire a mea o replică, o explicație. Dar au vorbele o importanță așa de mare? N-o văd în același timp cât e de nenorocită și că totul n-a fost decât o încercare să lupte împotriva mea și a vocilor din sufletul ei? Uneori așa îmi spun, dar alteori ciuda îmi este mai mare și atunci gândesc că în nici un caz între noi nimic nu poate dura și nu voi ierta niciodată. În multe situații dintre noi suntem la fel cum am fost odinioară, eu tot așa de distrat, iar ea tot așa îmi reproșează, se chinuie și pedepsește cu

vorba această distracție. Dar acum nu mai amenință niciodată că o să plece sau că o să încerce să-și refacă viața în altă parte. Când o iscodesc asupra intențiunilor ei ascunse:

"Știu ce se întâmplă fără tine! Oricât de rău ar fi, continui viața aceasta." Spune așa chiar dacă e mâniată pe mine, și mă miră, căci știu că e incapabilă să profite de o experiență și că rămâne tot așa de instinctivă. În schimb, eu am planuri mari de a fugi. Altă dată mă simțeam prea slab ca să iau hotărârea, dar nici nu mă gândeam să-mi educ energia, cu toate că viața cu Ioana se rezolva într-o mulțime de scene. Acum, cu toate că sunt tot așa de firav, și pe deasupra știind ce-am suferit în lipsa Ioanei, fac socoteli ascunse cum m-aș putea vindeca.

Par un hoț ce plănuiește la întuneric o mare prădăciune. Îmi spun că poate atunci eu am fost vinovat, dar acum sunt absolvit de toate și e nedrept să nu fiu cruțat. Toată povestea m-a umilit adânc, mi-a demonstrat ce nevolnic sunt și ce puternică este Ioana. Aș vrea să mă răzbun măcar ca să priceapă că-i sunt egal și că nu am acceptat totul numai din slăbiciune. Să nu mai gândească cum gândește: "Trebuie să-l admit așa, căci îl iubesc. Dar ce mult aș fi vrut să fie mai puternic!" Cred că Ioana ar fi trebuit dominată, și, cu scrupulele mele, cu o mie de explicații pe care le sugerează fiecare întrebare am părut slab. Să fiu destul de tare, ca să plec, fără să mă reție fiecare din vaietele ei!

— Când mă gândesc la ce a fost, nu-mi vine a crede. Cu mine s-au întâmplat toate grozăviile?

Așa spune Ioana. Frază feminină prin excelență. Cu noi bărbații nu se pot petrece surprize, chiar dacă am trăi viața cea mai aventuroasă.

Suntem conștienți de ce am făcut sau, în orice caz, ne luăm răspunderea pentru tot ce a fost, pentru noi înșine. De aceea poate suntem mai puțin proaspeți, purtăm întotdeauna după noi întreg

trecutul.

Femeile trec prin toate transformările, renăscând de fiecare dată.

Par, în momentul trăirii, că pun toată frenezia corpului și a sufletului, și totuși, după un timp, constați că pentru ele n-a fost decât o închipuire. Nu mai recunosc nimic din propria lor viață trecută și nici nu au ambiția s-o salveze, pentru a avea o scuză. Ca valul fermecat care se apropie de mine, plin de sunete și de scântei, dar curând se destramă, ca să încerce o nouă construcție.

Se plânge: "Mai teribil decât orice în dragoste sunt așteptările.

Preferam să-ți anunți venirea după un timp mai lung decât să nu vii exact. Mă uitam mereu la ceas sau pe fereastră și, în sfârșit, mă hotăram să ies până la poartă, dar nu te vedeam încă, oricât, aș fi cercetat pe strada lungă ce se întindea în fața mea. Încercam să citesc, să cânt la piano, dar renunțam după câteva minute. Mă hotăram: "Nu mă voi mai uita pe fereastră până ce nu voi număra o sută. Apoi altă sută. Până ce nu voi număra toate franjurile de la perdea. Toate florile vopsite pe perete. Până ce nu voi prinde cinci muște." Și iar la fereastră și în stradă inutil. Și, în același timp, toate posibilitățile trec prin cap. Poate ai fost călcat de un automobil. Ori te amuzi în altă parte. Sau eu n-am observat bine ora întâlnirii. Sau poate tu n-ai fost atent la ea. Poate ai plecat pentru totdeauna. Ne-am despărțit ca de obicei, fără nici o amenințare deosebită, dar poate că aveai planuri ascunse.

Mi-aduceam aminte de o vorbă de a ta, care mă amenințase în felul acesta. Ai spus: "Dacă aș avea curajul să plec!" Poate ți-ai ținut amenințarea. Sau poate te-ai omorât. Ești așa de trist, iubitule, uneori, că eventualitatea aceasta nu mi se pare exclusă. Eram pe rând mâniată pe tine, geloasă sau disperată să nu ți se fi întâmplat ceva rău. Plănuiam cum să procedez în fiecare din

posibilitățile închipuite. M-aș fi omorât; sau de ar fi trebuit să te pedepsesc, m-aș fi dat primului venit. Viky mă vedea neliniștită și încerca să mă potolească: “Ești nebună, dragă, a întârziat poate pentru că a avut treabă“. Vorbă plată, pentru că ea nu mă putea înțelege, pentru că nu iubea sau pentru că avea o fire mai potolită. Întotdeauna, la urmă, se vedea că ea avusese dreptate și că toate bănuielile mele fuseseră nebunii. Realitatea era mult mai simplă.

Viky făcea morală: “Ei, nu ți-am spus eu?!” Ai întârziat pentru că mergea prost ceasul, pentru că n-ai găsit tramvaiul la timp, pentru că ai făcut înainte o plimbare pe Calea Victoriei. Mă găseai ostenită și rea!”

Trăiești clipe teribile și apoi ele se așează la întâmplare în memorie.

Nu le mai retrăiești cronologic și nici nu le alegi pe cele mai importante.

Deodată, o scenă neînsemnată prinde proporții, te persecută, o analizezi cu toate puterile tale de interpretare. Ți se pare că ea este vinovată de tot ce ți s-a întâmplat. În clipa aceasta, Ioana e convinsă că m-a părăsit numai pentru că a trebuit să mă aștepte de câteva ori.

Îmi duc aminte de multe situații în care am fost vinovat față de Ioana, și nici o altă interpretare nu este posibilă (de altminteri, nu interpretez în multe chipuri pentru a-mi găsi scuze, ci numai dintr-o necesitate organică). Nu totdeauna suferințele ei erau proporționale cu greșelile mele, de aceea, dacă îmi era milă după cum o vedeam de chinuită, remușcările îmi depindeau de cum îmi cântăream greșeala.

Sau, câteodată, dintr-o pricină mică, mă năpădesc tristețile pentru tot ce-i făcusem la un loc, fără să mai disting bine fiecare detaliu; pentru faptul numai că mu izbutisem să o fac fericită. Pentru un motiv însă remușcarea mea rămâne constantă, căci e o trăsătură a caracterului meu

observată de atâtea ori zilnic, pe care nu o pot atenua, oricât m-aș căzni, și care, de altfel, nu e numai un prilej veșnic de neliniște pentru Ioana, dar mă împiedecă și pe mine să fiu fericit. Este un defect funest, căruia unii îi spun, ca să-i dea aparență suportabilă, luciditate.

A asculta o bucată de muzică, a citi ceva subtil, a fi în mijlocul celui mai superb aranjament al naturii și totuși a nu-ți uita prezența, a nu fi în stare să exclami ceva fără sens numai din entuziasm, fără să te auzi și să te găsești caraghios, a-ți urmări clipă cu clipă propria-ți emoție și evoluția ei, înseamnă să nu mai ai nici un sentiment pur, nealterat de o cercetare migăloasa și inutilă.

Ioana e febrilă, grăbită să-și satisfacă dragostea, fără nici o judecată a clipei care va veni, credulă în bucuria sau supărarea momentului și nenorocită de ezitările mele, pe care le găsește drept o dovadă a lipsei de dragoste. În clipele cele mai apropiate de Ioana nu-mi pierd pe tovarășul meu interior, care controlează toate gesturile. Poate asta o face să spuie că "n-am iubit-o", dar acest obicei intim îl aplic pe toate fenomenele înconjurătoare. Din el, acum, când am început să fiu sigur de traiectoria vieții mele viitoare, nu-mi mai scot nici un orgoliu.

Poate că povestesc aceste gânduri sau scene din viața noastră comună în așa fel, că nimeni n-ar extrage adevărul. Într-o viață de câțiva ani, s-au întâmplat fatal multe evenimente. Acum aleg la întâmplare, așa cum îmi vin în memorie sau așa cum le retrăiesc într-o discuție cu Ioana, și neînțelegerea începe să se zbată nu totdeauna pe un motiv important, căci chinurile noastre n-au nevoie de argumente însemnate.

Un al treilea, citind aceste rânduri, ar putea, chiar fără să fie om simplu sau fără să simplifice o poveste care nu-l interesează, să tragă o concluzie imediată: "Ai fost vinovat, trebuia s-o iai cu tine și desigur că nu te-ar fi înșelat. Acum, dacă ai puțină inimă, trebuie să ai și destulă tărie și să nu-i aduci

aminte, inutil, de ceea ce a fost. Ești convins că te iubește și tot ce-a făcut e numai din dragoste nemulțumită. Are toate scuzele.” Sau poate ar spune: “A procedat ca orice femeie ușurică, când i se pare că găsește un bărbat mai bun. Îndată ce s-a convins că se înșală, s-a întors. Ai prea multă complezență pentru dânsa.”

Dar eu, dacă povestesc numai pe fragmente, ca să nu încerc răbdarea ascultătorului, sau pentru că nu-mi aduc aminte în momentul acesta de toate, am sufletul însă format de întreg trecutul din fiecare clipă. Și cu Ioana nici o clipă n-a putut fi banală. Astfel, clar văd că, cunoscând aceste note, nimeni n-ar putea să ne cântărească greșelile, să explice care a fost motivul nepotrivirilor dintre noi. Iar eu numai pentru asta scriu.

E foarte vanitoasă, și din cauza aceasta prevăd multe supărări viitoare.

Tot ce-a fost m-a îndepărtat și mai mult de oameni. Am panici în fața oricărei întrebări, căci îmi pare a fi o indiscreție deghizată.

Aici, ascuns în portul acesta, mi se pare c-am scăpat de curiozitatea celorlalți sau, în orice caz, nu mă interesează ce se vorbește la distanță, atâta vreme cât sunt sigur că n-am să aud nici o aluzie. Întotdeauna m-am căznit să înțeleg cum se explică frenezia pe care o au oamenii de a afla un secret și apoi de a-l transmite vecinului, când, de cele de mai multe ori, nici nu se trage vreun profit. Putem să-l numim act cu totul dezinteresat dacă voim să compromitem actele dezinteresate. Nu interes psihologic, milă sau bucurie, ci numai anecdotă.

Și ești încântat dacă o poți anunța cel dintâi. În orășelul în care m-am născut era un domn care avea pasiunea să anunțe cel dintâi veștile, și am asistat la o scenă admirabilă. A venit la mine cu o noutate și i-am replicat cu maliție: “Știam!” Fața pe care a arătat-o atunci a fost plină de savoare, și mi-am dat seama că sunt multe aspecte esențiale ale sufletului omenesc neexploatate, multe

fizionomii nereprezentate de pictori. În spaima mea de a nu fi subiect de conversații e poate o lașitate de a nu trebui să-mi susțin cu tărie părerile și a nu înfrunta opinia publică. Dacă cei dimprejurul meu sunt vinovați de flecăreală, eu sunt tot așa de vinovat că dau importanță acestei flecăreli. Obiceiul meu de a exagera cele mai mici neplăceri personale. (Orice faptă e complicată sau simplă, după cum o complică sau o simplifică temperamentul tău.) La fel, unui fricos, dacă e singur noaptea într-o cameră, la cel mai mic zgomot al unei mobile i se pare că-și fac apariția din toate ungherile hoți necruțători sau cine știe ce fantome.

Ajunși la București, Ioana n-o să poată păstra un secret. Oricâte remușcări ar avea, orice ar promite (de altminteri, n-am niciodată curajul să-i cer astfel de promisiuni; mă mulțumesc să creez un obicei între noi, dar îmi dau seama ce șubred va fi în fața primei ei mânii, imediat ce voi escamota ceva din viața noastră în fața unui străin), vanitatea ei va fi mai puternică și va trebui să izbucnească. Mereu aceeași concluzie, că tot ce s-a întâmplat n-a schimbat nimic, că suntem în aceeași luptă ca și odinioară, egali în drepturi.

Am un teanc de scrisori de la Ioana; am încercat, în lipsa ei, să le recitesc, dar am renunțat îndată, căci nu mi-au folosit la nimic, nici rău, nici bun. Poate scrisorile, după multă vreme, la bătrânețe, să aibă o valoare mai mult pentru aducere-aminte, dar deocamdată a le păstra înseamnă pură vanitate. Credeam că, recitindu-le, o să am prilej de melancolie, dar faptele transcrise acolo mi-erau indiferente și de alt ordin ca preocupările torturante de acum. Apăreau ca o suferință veche, în momentul când te invadează o suferință nouă. O scrisoare n-are decât o valoare momentană, te bucuri când face pe drum cât mai scurt timp, căci înseamnă că-ți aduce sufletul cel mai din urmă al iubitului, iar o scrisoare întârziată nu te consolează

prea mult, dacă ai neliniști că nu mai primești nimic altceva. Este ca și cum o scrisoare datată vechi i-ar anunța "sunt sănătos" și dacă nu mai știi noutăți, îl consideri pe acest "sunt sănătos" ca pe o prevestire rea. La fel un "te iubesc" apare tot așa de repede învechit și ai nevoie de noi asigură ri. Citind ce-a scris Ioana, aveam impresia că citeam pe altcineva, altă poveste de dragoste, care nu mă putea interesa în clipa aceea.

De acolo nu puteam extrage nimic ce să se potrivească neliniștilor mele. Concluzii asupra sufletului feminin nu mă gândeam să fac. Poți să ajungi la câteva observații perfecte, aplicate la nouăzeci și nouă de femei dintr-o sută, dar era totuși posibil ca Ioana să fie tocmai excepția.

N-am crezut niciodată că mi s-ar putea întâmpla ceva excepțional, dar în nenoroc am presupus cazul unic pentru mine, și apoi, cu toate neîncrederile mele, am fost convins întotdeauna că Ioana este deosebită de celelalte femei prin inteligența virilă, dar și prin ravagiul care îi tulbură tot timpul ființa, prin necesitatea de a fi nefericită. O scrisoare poate avea o valoare intrinsecă prin parantezele care se fac asupra epocii, a vieții, a întâmplărilor. Din rândurile Ioanei se poate construi temperamentul ei: bănuielile, afirmațiile grăbite, dar totdeauna pline de sugestii, patima în ură și în dragoste, încercarea zădarnică de a fi înțeleaptă sau mărinimoasă, naivitățile încântătoare; apoi mâinile și remușcările. Dar acum nu mă interesa să o construiesc, ci voiam numai să știu: "Mă înșală sau nu?" Și în urmă, când am început să o detailez și să întrebuințez pentru asta toate mijloacele mele de obiectivare, nu înseamnă aceasta o detașare? O încercare de a mă reface, de a fi iarăși întreg și nu aruncat spre toate vânturile? Cu toate frământările zilnice, se întâmplă în mine o refacere? Și din pricina aceasta, Ioana e neîncrezătoare la jurămintele mele?

Întotdeauna, toți cei ce m-au cunoscut mai de

aproape mi-au spus:

ești un exagerat. Cuvântul este exact, dar trebuie aplicat numai la necazuri. Bucuriile nu știu să le prețuiesc și nici să le întrețiu. De altfel, nu sunt niciodată pure. Odată cu ele, păstrez și conștiința neînsemnătății lor sau le alterez cu bănuieli că poate mă înșel. E greu să crezi într-un noroc special pentru un om. Dar nu se poate să nu te impresioneze un vecin căruia îi reușesc toate, chiar ceea ce pare mai neverosimil. Eu n-am avut niciodată o bucurie mare pe neașteptate.

Totul s-a îndeplinit în lungi etape, ca și cum soarta a ezitat îndelung până să-mi facă vreun dar. Bineînțeles, la capătul atâtor îndoieli, nu poate fericirea să mai fie mare. Mă găsește obosit, plictisit, hotărât să nu o mai aștept. Mă întreb întrucât toate aceste observații au o valoare obiectivă sau sunt rezultatul caracterului meu întunecat. În orice caz, toată lumea spune că orice neplăcere ia la mine proporții. Toată povestea cu Ioana va fi fost numai rezultatul exagerărilor mele? Totul poate să pară neverosimil unui om normal? Durerea însă cu care construiesc este certă.

— Eu nu sunt gelos!

Stăm unul lângă altul pe nisip, în fața mării, soarele pătrunde în noi, dar eu, cu această afirmare, am alungat brusc tot calmul. De ce am spus vorba care nu corespunde nici unei realități?

Ioana nu este în stare să descopere că am vorbit astfel numai pentru că un gând îmi venise și mă umilea. Poate că în dragoste e imposibil să nu iai pe celălalt în serios. Și apoi, în momentul necazului, nu poți să te consolezi cu adevăruri generale, Ioana, în loc să gândească:

“Săracul! Dacă n-ar fi gelos, poate s-ar potoli”, continuă să discute ca și cum afirmația mea ar fi exactă.

— Cel puțin n-ai delicatețea să nu mi-o spui.

— Nu-mi închipuiam că această mărturisire

poate constitui o ofensă. (Nu știam? Cunoscând-o pe Ioana?!) — Orice femeie ar fi ofensată.

— Credeam că pentru noi este un caz special. După atâtea experiențe putem să avem curajul să privim adevărul în față.

— Sunt adevăruri care nu trebuiesc agitate ca un drapel.

— Dar eu admit să examinez zilnic ceea ce e, într-adevăr, grav.

Un strop de apă cade neașteptat pe pielea caldă. Ioana continuă:

— În definitiv, bărbaților nu le place să facă astfel de mărturisiri.

— Nu cred că ar fi un privilegiu pentru femei.

— Gelozia este cea mai complectă lecție a vieții. O experiență vastă pe care o ai totdeauna la dispoziție.

— Numai producătoare de neliniști, dar nu știu dacă îți dă vreo certitudine.

— Nu-i interesantă certitudinea, ci drumul spre ea. Numai oamenii lipsiți de fantezie nu știu ce-i gelozia.

— Ce tirade, iubită Ioana, parcă ai declama din Victor Hugo!

— Ce știi tu!

Și iar după o pauză:

— Nici eu nu sunt geloasă.

Scene stridente, fără nici o corespondență cu sufletele noastre, pe care le continuam însă îndelung, punem toată priceperea noastră de demonstrație și pasiune ca să le susținem să câștigăm parcă ceva important, și rămânem la urmă epuizați și amărâți pe noi, căci se petrece atâta zbatere inutilă, stupidă, fără să ne intereseze măcar, și nu putem să o înlăturăm.

Te jălui: suferința unui an! Dar nu există numai atmosferă sumbră.

Câteva iluminări, oricât de scurte îți demonstrează că acest vaiet conține în el și o doză de farsă. Dacă ești surprins de cineva tocmai

atunci, acela va păstra din tine o siluetă cu totul opusă celei obișnuite.

În timpul despărțirii noastre, un prieten m-a încunoștințat: “Am văzut pe Ioana cu o fată pe stradă, părea foarte veselă“. Am păstrat chipul unei Ioane vesele, am fost multă vreme convins că dânsa s-a vindecat de mine foarte simplu și chiar acum, când îi văd toată transfigurarea din pricina mea, tot o bănuiesc, căci îmi amintesc vorba prietenului.

De altfel, pentru suferință trebuie să ai timp. Când ești prea ocupat, te refaci mai ușor. Sau e la fel dacă ai ocazia să călătorești. Am avut impresia că sunt mai indiferent pe măsură ce mă îndepărtam, că există chiar o proporție între durere și kilometrii făcuți. Probabil că este o complacere în trăirea întunecoasă, întreținută de atmosfera aceleiași camere pe care o locuiești, acelorași prieteni ce-i întâlnești fatal, iar în voiaj n-ai timp de gânduri vechi, la fiecare cotitură apare un spectacol nou și viu. (O carte în clipele grave n-o utilizezi, căci ți se pare moartă, oricât ar fi suprapusă pe realitate). Apoi dificultatea ca să te înțelegi cu străinii, ca să te descurci în locuri necunoscute, te preocupă.

În absența Ioanei am fost pentru prima oară la Saint-Malo și, după ce am părăsit hotelul de lângă gară, mergeam pe istmul lung aproape de un kilometru, ce ducea la orășelul-cetate. Eram emoționat de priveliștea ce se desfășura în față, căci zidurile trase capricios scânteiau sub soare, iar marea se întindea nesfârșită, legănând comori de pietre scumpe. Am avut o clipă în care emoția mea a fost imensă și am spus: “Dar bine că s-a terminat odată toată istoria aceea, îmi sacrificam viața inutil, dădeam atâta importanță atâtor nimicuri. Îmi este egal ce se va întâmpla cu dânsa și, dacă și-a găsit un amant cu atât mai bine, scap de ultimele scrupule ce mi-au mai rămas. Viața e minunată, numai noi suntem de vină că o urâțim. Cit timp voi

avea un copac verde și parfumat în față voi putea fi fericit!”

Străbat uneori în noi astfel de extaze și așa ne tulbură, încât credem că trebuie să dureze mereu, oricât experiența ne-ar învăța că ne vom regăsi curând exact ca mai înainte.

Oricine îți dă aceeași povață: ca un menaj să dureze (și se poate extinde asupra împerecherii în general), trebuie ca amândoi să facă multe concesii. Adică să taci anumite preocupări, să minți când este nevoie, să renunți la orice gust personal dacă nu se potrivește celuilalt.

Dacă cei doi nu sunt oameni proști, își dau seama perfect de falsul în care trăiesc, dar preferă să nu-l discute, să lase o mulțime de chestiuni fără rezoluție, să fie parcă încântați la capătul fiecărui an trecut că nu s-a stricat mașinăria. Și oamenii încurajează: “Cu vremea se aranjează totul”. Adică, apărând pericolul bătrâneții și al morții, totul se simplifică, nemaiavând răgazul pentru a reîncepe. Toate acestea sunt exacte pentru un menaj fericit. Eu cu Ioana din pricina asta nu ne-am înțeles: n-am tăinuit nimic și ni s-au părut monstruoase împăcările hipocrite ale celorlalți.

În momentul marilor neliniști ești ridicol, căci ceri deslușiri oricui asupra vieții sau consolări abia deghizate și mânuiești conversația așa ca să ai un răspuns convenabil. Asta nu împiedecă să-ți vezi ridicolul chiar atunci, să știi precis că nu poți să afli nimic de folos și că faci numai mărturisiri compromițătoare pentru amorul propriu, care va suferi mai târziu. Dacă cel ce te ascultă este un om fin, atunci nu-l interesează întrebările tale idioate, ci febrilitatea cu care le pui. Știe că nu poate să extragă nici un adevăr din explicațiile pe care i le dai, dar îl interesează spectacolul atât de rar al tresăririlor din fața lui. Cu domnul Theodoriu, licențiat în filozofie, sunt prieten vechi și ne-a plăcut întotdeauna să discutăm îndelung, în plimbări nocturne. Mare asemănare nu este între

noi, el inteligent, orice observație asupra unei cărți sau unui om prefăcându-se într-o idee; eu având doar unele intuiții. Prietenia noastră pare multora ciudată, căci domnul Theodoriu este recunoscut ca un om cu replică tăioasă, utilizează ironia și nu-și pierde capul în nici o împrejurare. Dar cu mine a fost întotdeauna extrem de cald și, fără să-mi facă declarații, foarte prietenos, fie că pricepe, că la cea mai mică ironie aș fugi, fie că îl interesează panicile care se petrec veșnic în mine. Poate că nici nu face prea multe socoteli, ci numai, după ce se războiește cu toată lumea, se simte bine în tovărășia unuia care se admite învins de mai înainte. Probabil că în lungile noastre conversații asupra vreunui adevăr general omenesc noi nu făceam decât să ne iscodim reciproc, eu ca să aflu anumite explicații asupra întâmplărilor mele tragice, iar el ca să asiste la ciudățeniile vibrațiilor unui om. Bineînțeles, numai el avea un profit, căci nu-l interesează un rezultat precis, ci numai jocul transformărilor, savura toate contradicțiile, luminile și umbrele mereu în succesiune și mereu lipsite de logică (și eram destul de stăpân pe mine ca el să nu-mi considere disperarea prea mare și să nu aibă remușcări că mă examinează), în timp ce eu aș fi voit explicații precise. Îi puneam tot felul de întrebări generale ca să știu dacă Ioana, cu caracterul ei, m-ar putea înșela, îmi dam seama de ridicolul și zădărnicia investigațiilor, dar totuși continuam. Domnul Theodoriu (ne spunem "domnule", căci relațiile noastre, deși amicale, păstrează o distanță, ceea ce nu se potrivește cu nevoia mea de efuziune) trebuia să mă puie în curent cu Freud și cu încercările lui de a descifra mecanismul omenesc, dar fatal nu putea să-mi dea decât generalități la cazul povestit de mine sau, mai bine zis, transfigurat de mine.

Reîntâlnirea mea, după trei ani de despărțire, cu Ioana, s-a întâmplat în timpul plimbărilor noastre, și atunci cu febrilitate am început să pun o serie de

întrebări. Nu știu cum și-a explicat el transformarea mea, căci neliniștea și-a mărit intensitatea, și apoi, înainte îl iscodeam cu șiretenie, intercalând în ceea ce voiam să aflu alte chestiuni, iar acum nu mai aveam timp să întrebuințez nici un subterfugiu.

Mărturisirile erau abia deghizate, și uneori mă găseam, așa de nenorocit, încât n-aș mai fi păstrat nici un secret dacă domnul Theodoriu nu s-ar fi priceput să ție distanța. De altfel, el rostise la începutul cunoștinței noastre o sentință care făcuse imposibilă orice familiaritate între noi: "Confesiunile sunt vulgare". Principial avea dreptate, dar totul depinde de emoția cu care faci acea mărturisire și de clipa importantă și rară pe care o alegi pentru ea. Și poate că păstrez pentru domnul Theodoriu un reproș ascuns și o bănuială, indiferent de prietenia care s-a menținut intactă până la urmă, că părerea lui n-a fost decât egoism, instinctul de a se pune la adăpost de efuziunile altuia, ca să nu-și turbure liniștea sufletească.

Ioana adusese cu dânsa o mulțime de idei complicate, cu care nu eram deprins și pe care nu puteam să le neg dintr-o dată, pentru că ea pusese toata viața în ele. Se mai adăugau și alte motive. Înțelegând-o cât mai bine, era și mijlocul cel mai sigur să mă insinuez din nou, s-o fac să se apropie iarăși de mine, să mă prețuiască dintr-o dată, găsindu-mă de aceeași părere, pentru chestiuni care, credea ea, îmi erau complect străine. Mai târziu, după acest ocol, aveam să-i transmit credințele mele, s-o recâștig în întregime. Și un al treilea motiv: trăisem tot timpul cu credința neînsemnătății mele și a superiorității celuilalt. Ioana se schimbase, lăsându-mă în voia tuturor îndoielilor. Încercarea de a o înțelege era încercarea tragică de a-i reda încrederea în inteligența mea. Semănam cu elevul fără memorie, învățând ca un nebun ca să fie egal cu unul cu memoria bună, în ascuns, căci e umilit să-și arate

inferioritatea. Printre alte păreri susținute cu pasiune de Ioana, era: "Vă iubesc pe amândoi, sunteți complect opuși, dar egali". Examinate aceste vorbe de un străin, ele par ridicole, ieșite din vreun roman de George Sand (niciodată Ioana n-a cerut vreo carte de George Sand). Era însă de ajuns să-i privești fața, spunându-le, ca orice interpretare ironică să devină o faptă rea. Părea o flacără, așa de fierbinte, de tremurătoare, de miraculoasă și în același timp purtând misterul stingerii apropiate. Dar se poate explica resortul declarației ei. Voia cu orice preț să salveze ceva din dezolarea în care trăise și pe care o înfăptuise singură, din atâtea iluzii în care pusese tot entuziasmul. Aceasta, ca să-și ascundă remușcările. Și acum utiliza, mai ales ca să se potolească (întotdeauna, în nenumăratele noastre discuții, a vorbit mai mult pentru dânsa decât ca să-mi răspundă mie. Deseori am avut impresia că fiecare monologăm. Replica nu e făcută decât ca să ne sugereze noi scuze sau învinovățiri), tot felul de afirmații dubioase.

Pornită astfel, trebuia să întregească, printre o mulțime de detalii, calitățile lui și calitățile mele, și teoriile ei deveneau și mai complicate și mai fantastice. Încercare de a se calma, am zis. Un instinct de conservare, dar la un rezultat binecuvântat nu ajungea niciodată, astfel că situația ei îmi mărea încă mila. Semăna cu un animal sălbatic, închis într-o cușcă și căutând fără obosire, zadarnic — și va căuta așa, poate, până la sfârșitul vieții — un loc liber pe unde să fugă.

Astfel de surprize omenești i le expuneam domnului Theodoriu.

Desigur, el era prea inteligent ca să găsească vreo poveste omenească ridicolă, oricât de stridentă ar părea. Dar ce explicații ar fi putut să-mi dea?

Cred că, înainte de toate, spiritul ei de dominație și, odată cu el, incapacitatea mea de a fi constrâns,

au creat toate tragediile dintre noi. În dragoste a avut toate pretențiile. Așa de distrată totdeauna de tot ce o înconjura, nu-i scăpa cea mai mică intenție de a mea de eliberare, chiar când ea consta numai în gustul de a face singur o plimbare pe sub teii parfumați, gust pe care nu-l invocam ca să o ofensez, și numai din pricina discuțiilor iscate de dânsa devenea o ofensă:

apărea deodată ca ceva esențial pentru firea mea și-i reproșam că sunt împiedecat ca să-l îndeplinesc. Dacă Ioana ar fi avut neînsemnata șiretenie să-mi spuie simplu: "du-te", poate nu m-aș fi dus. Dar la protestările ei, un eveniment fără importanță de felul acesta devenea singura mea sursă de fericire, renunțând la el mi s-ar fi părut că fac o lașitate, cu toate că după ce-mi îndeplineam pretenția și o găseam pe Ioana distrusă, voiam să o împac cu orice preț și, fără să mai socotesc că ce făceam acum era tot o lașitate, mă învinovățeam singur, puneam cât mai multă convingere ca să-i găsesc ei dreptate. Spiritul ei de dominație era ceva de sine stătător, nu putea fi explicat simplu, numai prin dragostea prea mare. Îl aplica și alteori, când dintr-o dată o părere de a ei trebuia să fie luată în seamă. În general însă nu avea prea multe neînțelegeri cu familia (de străini se sfia), căci cu toții renunțau să o contrazică chiar de la început, iar Ioana uita curând ceea ce pretinsese vehement. Cu mine, însă, își susținea dorința până la sfârșit, iar eu întrebuințam toate șireteniile ca să mă ascund de dânsa. Și dacă îi arătam la urmă nedreptatea, găsea întotdeauna un argument ca să se explice, convingându-mă că un om inteligent poate să demonstreze orice. Nu voiam să împrumute nimănui nici o placă de patefon și cred că asta nu era încăpățânare. Țineam atât de mult la fiecare placă, trăisem atâtea emoții la muzica ei, avea o poveste fiecare, încât puteam avea pretenția asta. Și totuși, Ioana era incapabilă să-mi facă voia, de aș fi rugat-o sau i-aș fi poruncit, și mereu

descopeream câte-o lipsă printre discuri, deoarece fără să mă întrebe împrumutase cuiva “foarte amator de muzică“. Și atunci, discuțiile începeau, întrecând în violență intențiile noastre. Am observat lipsa din colecție a unui Coral de Bach, piesă de mare importanță. De multe ori l-am ascultat cu o puternică vibrație și brodând pe aceeași idee:

“Ce stupizi sunt aceia care fac din Bach un abstract! Aici sunt cataclismele cele mai personale, țipetele interioare n-au nici o discreție.”

— Iarăși n-ai ținut seama de rugămintea mea!

— Nu țiu seama când rugămintea nu e decât expresia celui mai feroce egoism!

— Crezusem că ne-am înțeles!

— Numai ca să închei discuția...

— Și cui i l-ai dat?

— L-am trimis prin Charles, Arabellei.

— Tocmai la Balcic!

— N-avea grijă, am rugat să bage de seamă să nu strice placa și, dacă ți-o vor strica, îți cumpăr eu alta.

— Dar de ce Arabellei? Te-a rugat ea?

— Arabella e o ființă profundă. Îmi închipui ce vibrații o să extragă din Bach.

— Poate că n-o interesează muzica.

— O interesează, mi-a spus Charles.

— Ce superficială ești uneori! Știi că toți se arată amatori de muzică și, în practică, nu găsești pe nimeni care să aibă răbdarea să asculte trei ore în șir.

— Arabella e nenorocită și va avea toate răbdările.

— Ce știi tu despre oameni! De câte ori nu te-ai înșelat și ți-ai schimbat părerea...

— Este lipsă de orice pătrundere psihologică, închipuindu-ți că oamenii se pot prinde într-o formulă și vor rămâne identici tot cursul vieții.

— Pentru tine, Ioana, ei evoluează zilnic.

— De ce nu? Părerea mea e bună numai pentru

clipa în care mi-o formulez!

— Ce fantastice afirmații! Îți pot scuza astfel toate erorile.

— La urma urmei, ce importanță are dacă mă înșel?

— La fel te-ai înșelat și asupra mea și m-ai găsit, pe rând, bun și rău, prost și deștept.

— Pentru că ai fost, pe rând, bun și rău cu mine.

— După cum ai socotit tu la diferite momente!

— Niciodată n-a fost o socoteală calmă, ci totdeauna rezultatul unei emoții.

— Tocmai din pricina aceasta convingerile tale n-au o valoare obiectivă, ci sunt simple păreri momentane.

— În dragoste n-are ce căuta obiectivitatea.

— Parcă n-ai făcut la fel, în părerea ta despre celălalt!

Ce departe ne-a adus conversația cu ocazia unui disc de patefon!

Am reîntors discuția.

— Și când o să avem Coralul înapoi?

— Se va găsi o ocazie. Tot îl știai pe de rost și nu-l mai cântai.

— Indiferent dacă nu-l mai cântam, îmi era drag să-l țiu în discotecă.

— Ce meschinărie! Să-l ții închis, fără să se bucure nimeni de el!

— O fi meschin, dar e perfect uman; ia exemplu de la cei care au patima de a strânge cărți, chiar dacă nu le citesc decât o dată.

— De altfel, meschin este tot scandalul care mi-l faci acum!

— În definitiv, îmi este egal cum taxezi pretenția mea, dar dacă nu vrei să-mi asculți rugămintea, atunci să știi un lucru mai simplu:

sunt discurile mele, strânse cu multe sacrificii, și nu permit nimănui să puie mâna pe ele fără voia mea.

— Ești inconștient, nu-ți dai seama ce spui. Astfel de ofense nu se uită.

— Eu am fost cel dintâi ofensat!

— Și dacă-ți sunt așa de intime, de ce le-ai adus la mine acasă?

— Din generozitate, știind ce mult îți place muzica.

— Nu cu prețul acesta!

— Și din dorința de a împărți cu tine ce am mai scump.

— Gesturile frumoase se fac pe ascuns, nu te lauzi mereu cu ele.

— Tu mă forțezi la astfel de mărturisiri, ingrată ai fost totdeauna.

— N-ai avut nici un merit ca să procedez altfel.

— Acum găsești că tot ce-ai făcut a fost admirabil!

— Nu tu ești acela care ar trebui să judeci!

— De ce s-au mai întâmplat, Doamne, atâtea grozăvii, dacă nu s-a schimbat nimic!

Discuție stupidă, nedemnă de niște oameni care pretind că-și petrec aproape tot timpul în preajma vreunei cărți celebre, dar se pare că e fatală în dragostea noastră. Renunțăm pentru clipa aceea la orice gânduri însemnate, ca să susținem cu pasiune niște idei fără valoare.

Oricine ar face remarca, de ne-ar asculta, că repetăm aceleași lucruri fără importanță, că suntem lipsiți de orice logică, și s-ar mira că nu ne dăm seama că ne agităm inutil pentru motive puerile, uitând complect cea ce este grav între noi și aruncând astfel chiar bănuieli asupra posibilității noastre de a fi gravi. Poate însă că, dacă ar fi mai pătrunzător, observatorul ar sesiza că vorbele simple ascund adevăruri profunde, fatalități ale temperamentelor noastre.

Odată am hotărât să facem o excursie în munți și, ca să nu atragem atenția camarazilor clevetitori, am plecat eu mai întâi la Brașov, rămânând ca Ioana să vie peste trei zile. Am găsit cameră ca să o primesc și m-am bucurat de fiecare copac pe care avea să-l admire și ea în curând, am făcut o

mie de planuri. I-am scris între timp și o dată i-am vorbit la telefon, spunându-i mereu cu ce nerăbdare o aștept și cum toate frumusețile naturii nu pot fremăta în mine fără ea, parcă ar fi un disc (aceeași mânie) care strălucește alături, îmbie cu o mie de emoții, dar așteaptă încă diafragma pentru a-și spune întreg secretul.

Nu avusesem ocazia despărțirilor dar oricum, totul nu era prea important, durase abia trei zile. Și, de altfel, întrevedeam pentru mai târziu despărțiri mai lungi, căci îmi plăcea să văd cât mai multe ținuturi, iar Ioana obosea repede: și știam că dragostea nu ține tot timpul, ci, dimpotrivă, are nevoie de unele recreeri.

La ora fixată am venit la gară să o întâmpin, însă tocmai în clipa sosirii trenului un băiețaș cu ziare alerga pe peron țipând: "Asasinarea președintelui Republicii franceze!" A trebuit să mă opresc, să cumpăr ziarul, să-l desfac și să citesc repede telegrama, îndreptându-mă înspre trenul care se oprise de două minute. Ioana se dase jos, probabil că fusese tocmai lângă ușa vagonului, căci nu coborâse încă toți călătorii. Știrea aflată a făcut să existe o ușoară ezitare în mersul meu spre dânsa, o preocupare nouă, care împărțise în două emoția pentru venirea Ioanei. De altfel, chiar din pricina Ioanei, am trecut la un nou gând, însă fără legătură cu bucuria revederii, așa cum pretindea ea: spre surpriza mea, Ioana nu se mai înfățișa întocmai cum o lăsasem cu puțin înainte în traiul nostru comun, ci avea aerul provincial, așa cum o cunoscusem la prima noastră prezentare, și pe care îl mai descopeream cu delicii, extrem de rar. Găseam o savoare nu din transformarea Ioanei, cât mai perfectă în persoana în curent cu civilizația, ceea ce mă străduiam totuși să izbutesc în fiecare zi, ci când o revedeam întoarsă la felul ei prim, naiv și prăfuit, cum ieșise din liceul de provincie. Chip pe care nu-l suportasem odinioară, făcusem tot posibilul să-l risipesc și, în principiu, n-aș mai

fi vrut să reapară în fața altora, căci m-aș fi simțit umilit de a-mi fi ales o iubită de modă veche.

Această umilință aveam să o simt de multe ori, dacă nu din pricina aspectului, căci Ioana își făcuse cea mai pariziană siluetă, în schimb, din pricină că în lume nu se vedea tot ce știa, felul cum se pricepea să judece o carte, fie din timiditate, fie din instinctul de a face împotriva dorinții mele, din orgoliu de a se ști iubită numai pentru ea însăși.

Ce ciudată transformare la o persoană pe care de-abia o părăsisem!

Acum, Ioana apărea străină, deși apropiată, mă simțeam invadat de emoții ca și cum n-am fi dus până acum viața cea mai familială și de multe ori plictisitoare.

Odată cu aerul ei prim, observam și transformările care se făcuseră în ea de atunci, la fiecare gest descopeream o schimbare nouă, ca și cum în câteva minute, cel mult o jumătate de oră (după care Ioana trebuia să devină exact cea de la București, doar cu decorul schimbat), aveam prilejul să asist la o repetiție, prodigios de repede, ceea ce se petrecuse lângă mine în câțiva ani și nu-mi dasem seama din pricina încetinelii schimbărilor.

Pe Ioana am descoperit-o adolescentă, cu mine crescuse și se împlinise, și din cauza dragostei pentru mine se făcuse femeie. Dacă cineva n-o văzuse de multă vreme, reflecta neapărat: “Cum te-ai schimbat, Ioana!”, înțelegând prin aceasta vorbă, desigur, și preocupările care se schimbaseră, și obiceiurile, și rochiile cu totul altele, dar mai ales transformările fizicului. Eu nu-mi dasem seama de nimic. Și acum, la gară, după trei zile de despărțire (poate și din cauză că, Ioana retrăia emoțiile ca la început), am reconstituit aerul ei provincial, care mă izbise la prima dată și apoi, pe rând, tot ceea ce i se întâmplase cu mine, căci se mărise, se îngrășase ușor, avea o prestanță de femeie (am reflectat: “Ce uimitor i-ar sta într-o

rochie de bal!”), și eram mândru, ca și cum minunea mi se datorește numai mie.

Noutatea dublă a veștii politice și a aspectului Ioanei ce simplu s-au așezat în mine în câteva clipe și ce complicată e detailarea lor, ce nedreaptă mai ales, căci prin prea multe amănunte distrug o emoție. Și ce reduse sunt mijloacele noastre de exprimare față de stările sufletești.

De câte ori afirmăm ceva fără o mie de paranteze, escamotăm.

Ezitarea mea a apărut un cataclism pentru Ioana. Oricât i-aș fi explicat, îi distrusesem orice bucurie, și acum, dacă i-aș vorbi din nou, ea ar suferi iarăși, indiferent de câte s-au schimbat între noi, după cum un sensibil suferă după douăzeci de ani de observația pe care i-a făcut-o profesorul în clasă, pe când era copil..

— Dar a murit președintele Republicii franceze!

— Ce are a face!

Această vorbă ridicolă (după cum ridicol eram și eu, căutând să demonstrez) nu putea să aibă replică. Apărea superbă, reprezentând pe orice femeie din toată lumea. Femeile, de obiceiul lor, mai ales la noi, nu sunt prea în curent cu evenimentele mondiale și sunt rare acelea care au nevoie de ziar în fiecare zi. Ioana nu citea niciodată ziare. Dacă ironizam, găsea argumente destule să mă arate pe mine mediocru, legat de ceea ce e trecător.

Cu ocazia dragostei, femeilor le devine orice indiferent, poate ca lumea să se răstoarne și să-și schimbe forma continentele. Faptul că iubitul a întârziat cu cinci minute la o întâlnire devine mai important.

Și dacă încerc să vorbesc cu Ioana despre asta, în momentele ei calme, atunci dă ample amănunte asupra deosebirii între un bărbat și o femeie: o femeie, în dragoste, uită totul, pe când un bărbat păstrează suvenirurile trecutului și planuri pentru viitor.

Când era deznădăjduită își începea lamentația obișnuită: “Nu mă iubești, Sandule”. Mă irita vorba aceasta, dar nu puteam să mă supăr când vedeam că ea crede — cu atâta tristeță! — în ea. Când o observam mai potolită însă, exclamam și puneam tot atâta vehemență ca să o conving, cât și să mă conving. Ceea ce nu înseamnă că nu o iubeam, ci numai că aveam scrupule să dau o calificare unui sentiment căruia îi vedeam limitele. Limite vedeam chiar și acolo unde nu mai exista nici o bănuială, în sacrificiul meu pentru corpul ei sau în viața a doi îndrăgostiți din cine știe ce carte celebră. Chiar și în Tristan și Isolda, simbolul dragostei până la moarte, aveam prilejul să fac observația: totuși, Isolda l-a lăsat pe Tristan să plece și apoi, fără să mai folosească stratagema prin Brangone, a acceptat să se culce cu Mark.

Cei mai sentimentali, chiar, pot admite adevărul acesta comun. Singura diferență este că susținând gândul acesta cu perseverență, demonstrez că marginile dragostei mele sunt bine socotite, bine marcate.

Mă indignam: m-am chinuit atâta pentru Ioana fără să mă întrerupă nici un amuzament. Am acceptat toate fanteziile ei și acum suport cele întâmplate fără nici o încercare de a fugi. N-am gânduri pe care sa nu i le spun, nu aflu nimic fără să o pun în curent, nu trăiesc decât pentru a-i face bucurii. Am convingerea bine socotită (eu nu sunt în stare de afirmări în vânt.) că dacă ar muri ea, m-aș omorî. E insuportabilă viața fără Ioana, în absența ei nu m-a susținut decât gândul că, orice s-ar întâmpla, nu e nimic ireparabil atât timp cât mai trăiești.

Și totuși, aceasta nu e de ajuns.

Accepta în feluri deosebite mărturisirea mea sinceră. Sau, venea transfigurată în brațele mele: “Sunt fericită, iubitule, totul se va schimba, sunt nebună, nu lua în seamă vorbele mele”, dar alteori rămânea tot așa de deznădăjduită: “Te cred, dar

poți să-mi demonstrezi ceva?

Vorbești ca să te convingi singur. Sau se poate că ai muri, dar motivul adevărat ar fi altul: tristețile nevindecabile ale sufletului tău; eu n-aș fi decât un pretext!”

Pot reconstitui toată starea sufletească a Ioanei înainte de sosirea ei la Brașov, căci necazul care o cuprinse văzând ezitările mele îmi da posibilitatea să o presupun. În cele trei zile n-a făcut decât tot felul de planuri pentru excursia noastră de îndrăgostiți, n-a pus un obiect în geamantan fără să nu aibă o emoție, a trăit clipă cu clipă trecerea zilelor și apropierea de mine. Apoi dimineața ultimă, gara și trenul, și la fiecare stație din lungul călătoriei și-o fi spus: “Pe aici a mers el!”

Și pe măsură ce se apropia: “Acum el se uită la ceas, părăsește hotelul, se îndreaptă spre gară să mă primească, acum trebuie să fie neapărat în gară. Poate că cu o floare, căci așa îi este obiceiul. Sau cine știe ce-a mai plănuit! Desigur că-mi va aduce o noutate. Ajungem (controlorul cere biletele pentru Brașov). Nu ajungem încă. Ce degrabă a luat controlorul biletele. Au început casele. Să-mi cobor geamantanul ca să nu întârzii... să stau drept lângă ușă... gara... peronul... unde este el?... trebuie să vie neapărat într-o minută... o secundă... s-a înșelat poate de linie... sau poate n-a venit... a pățit ceva... o nenorocire... iată-l, vine citind un ziar!” Poate că a fost astfel, cu o mie de detalii noi, căci eu aici nu pot decât să rezum. Niciodată n-am să îndrăznesc pe Ioana să o întreb ce s-a petrecut în fiecare minută în cele trei zile, căci aș umili-o.

Această scenă nu este o invenție. Deseori se întâmplă ca să trăiești îndelung cu un gând de bucurie pentru celălalt și, dintr-un motiv oarecare, să fii primit fără căldură. Explicațiile poți să le găsești cu ușurință, nu e nimeni vinovat, totuși momentul rămâne în suflet, trist, între mine și Ioana s-a întâmplat deseori astfel, fie că totul se datora nenorocului, fie că instinctiv ne opuneam

unei bucurii ce-ar fi adus, odată cu dânsa, un nou prilej de dominație. Comparam atunci dragostea noastră cu un mecanism admirabil, dar încă nu bine pus la punct.

Descriu această scenă cum fac întotdeauna când vreau să vorbesc de ceva din trecut, singur noaptea, în camera mea. Și după ce toată ziua am petrecut-o cu Ioana (întrerupți doar de venirile și plecările grațioasei Viky, căreia îi e dor de noi pentru o clipă și apoi se duce iar pe plajă, prin apă, impregnați de atmosfera miraculoasă ce ne împresoară, de marea în perpetue transformări), schimbând împreună, amestecat cu fericire sau desperare, momente din trecut și prezent sau presupuneri pentru viitor, începe viața mea de om singur pe lume.

Mai întâi merg cu Ioana la izvor să mai beau, pentru ultima oară pentru ziua aceea, apă proaspătă. Plimbare în noapte, de-a lungul mării, prin micul port în întuneric complect, afară de luminița lui Mihali.

Apoi Ioana mă conduce până în camera mea, aprinde lumânarea sprijinită intr-un pahar, trage perdeaua, mai mult în glumă, căci nu trece nimeni pe drum, aranjează așternutul pus pe podea. Ioana a adus un covor de la Cavarna, el îmbracă toată camera, e singurul lux în pustiul acesta. O ultimă îmbrățișare, apoi Ioana dispare după ce mă roagă:

“Să te culci repede (își închipuie că citesc până târziu), căci aici ai venit sa te odihnești”. Încui ușa, intru în pat, trag paharul cu lumânarea drept lângă pernă și, cu un creion pe un vraf de hârtii, încep să retrăiesc trecutul și să deslușesc prezentul între mine și Ioana. Abia acum pot să refac vechile scene dintre noi fără să le turbur cu emoțiile prezentului.

Trecutul, sub alte forme, continuă și acum. Parcă noaptea și liniștea dimprejur au pus o stavilă neliniștilor, sunt detașat de realitate, ca și cum, bătrân, m-aș gândi la întâmplări vechi, cu

melancolie, dar fără zbucium. Parcă toate faptele trăite sânt la egală distanță de mine, și n-am decât să aleg între ele și să mă las cuprins de vreo amintire. Și astfel am ales la întâmplare excursia noastră la Brașov și, încercând s-o refac în toate detaliile, ca a devenit importantă în viața trecută, cu toate că s-ar fi putut să aleg o altă scenă și să degajez tot atâtea vibrații, căci viața între noi n-a fost niciodată banală, și chiar și clipele de plictiseală au avut un sens. O luptă neîncetată în care am întrebuințat toate armele, răutate pe față, ironia, șiretenia, tortura. Doi oameni care nu pot trăi unul fără celălalt și totuși se chinuiesc. Ca să-mi replice, Ioana nu-i niciodată obosită, cu toate că ea obosește repede. Dar deseori face impresia de consumată. Marea se zbate fără istovire, ca și sufletele noastre, drept lângă fereastră, și în zgomotele ei variate pot să presupun orice, toate închipuirile, toate arătările supranaturale.

Iar în podul meu, drept pe tavan, guzganii. Podul servește de hambar la fel ca și toată casa noastră pe care cu multă muncă Ioana a putut-o transforma în vilă, și prin sacii cu făină guzganii trebuie să se creadă la un ospăț. Trebuie să fie o mulțime, căci se aude mersul lor prin toate ungherele, și sunt enormi, după zgomotul pe care îl fac. Ahmed, pisoiul, se ghemuiește lângă mine de frică, dar desigur că tot așa ar face un motan oricât de mare, fără să aibă curajul să pornească în escapade pe acoperișuri. În port, în afară de Ahmed, pe care l-a adus aici fantezia Ioanei, cred că nu mai există nici o pisică.

Câteodată, zgomotele guzganilor sunt așa de ciudate, încât mă întreb ce pot ei să facă. Mai departe, ușa unei magazii neînchisă bine se zbate împinsă de vânt. E miezul nopții, mă culc.

La Brașov n-am fost fericiți, nu numai din pricina primei impresii, care a planat tot timpul asupra noastră. În cele trei zile de singurătate am preparat venirea Ioanei, dar eram și încântat de

mica libertate ce mi-o îngăduiam. Cred că în singurătate și în tăcere se pot trăi clipele într-adevăr profunde, dar nu cu astfel de intenții am venit la Brașov.

Pentru o viață serioasă este nevoie de timp mult și de lipsă de decor.

Aici făceam mereu descoperiri, perspectivele erau tot altele, abia recunoșteam același om. Eram mulțumit fiind fără Ioana și totuși având siguranța că Ioana va sosi în curând. Pe stradă am văzut multe fete drăguțe, îmbrăcate de primăvară, cu bucuria circulându-le în tot corpul, și îmi plăceau, cu fiecare aveam în gând o aventură, chiar dacă nu le-aș mai fi recunoscut. Detașam un chip fără realitate, dar în care se îmbinau toate pe care le observasem, sau și altele pe care le visasem altădată. La micul restaurant de dedesubtul hotelului unde trăsesem am remarcat pe fata care ne servea. N-avea deloc impresia de servitoare, poate fata patronului, blondă, zâmbitoare, abia împlinită, fără sa fie deloc vulgară. Și chiar odată seara am zărit-o într-o postură impresionantă, pe un scaun, în grădina mică din fața hotelului, privea copacii dusă pe gânduri. O mică aventură cu dânsa mi-ar fi fost plăcută, dar n-am făcut nici un gest, n-am încercat nici o conversație.

Am avut, ca de obicei, un gând care să-mi distrugă tot entuziasmul:

“Sau e ușurică și nu mă interesează, sau e serioasă și atunci tentativa mea în timp de trei zile rămâne vană. Dar, în orice caz, sunt eu primul care am remarcat-o? Și cum aș fi eu preferat? Vorbindu-i despre Proust? Ce ridicol!” Imediat ce a sosit Ioana, dânsa a și observat prezența fetei, și poate că și fata abia atunci a observai existența mea, căci a interesat-o perechea misterioasă din preajma ei. (Acum a văzut că până atunci fusesem singur). Am lăsat și eu, față de Ioana, puțin să se înțeleagă că aș avea trecere la fată, numai dintr-o ușoară vanitate, și să joc măcar o aventură pe care

aș fi vrut să o trăiesc. (Ce probă de neputință!) Nu mă așteptam la efectul teribil produs, căci n-aș fi glumit și nu ar fi trebuit să mă umilesc mai târziu ca să explic de o sută de ori că totul n-a fost decât o glumă. Izbucnirea Ioanei a găsit o ocazie care a complicat încă: din pricina unei timidități stupide, am reținut pentru iubita mea o cameră separată, n-am vrut să o culc la mine deocamdată, din jenă ca să nu explic hotelierului vizita și să-i cer un nou așternut, să întreb dacă prețul suferă o schimbare și mai ales să nu fiu întrebat cine este Ioana.

Îmi repugna să mint și, totodată, nu puteam spune adevărul nici chiar unui străin, pe care n-aveam să-l mai văd, probabil, niciodată.

Eu n-am putut să dau toate aceste motive stupide Ioanei și nici n-am avut curajul s-o duc de-a dreptul la camera ei, ca ceva foarte simplu, ci am ezitat, am amânat, am întreținut o atmosferă falsă, și toate s-au adăugat la nemulțumirile pe care le avusese Ioana din pricina mea.

Femeile nu se tem să facă nici o imprudență ca să știe toată lumea, sunt în stare să mărturisească oricui amorul, să braveze pe oricine de e nevoie, în timp ce bărbatul — nu mă refer la secături — păstrează discreție, nu ca să nu o compromită pe iubită, cât din timiditate, din oboseala de a da explicații tuturor, poate din ezitarea de a anunța o hotărâre definitivă. Ioana și-a închipuit imediat că fata hotelierului joacă un rol mai important decât las să se înțeleagă. Când, în sfârșit, m-am decis să-i spui despre camera ei (am ținut-o de vorbă în camera mea, unde am intrat deodată, ca să o împiedec să se facă aci comodă, cum mereu voia, și multă vreme după sosire Ioana avea pălăria pe cap), deodată i s-a ridicat în obraz tot sângele. Fără o vorbă, a plecat trântind ușa după ea. Am avut un moment de indignare, de încercare de a fi energic și am zis: “N-are decât!” Dar curând am fugit pe scări să o caut. Am strigat-o zadarnic. Am încuiat camera, ca nu cumva să-și ia geamantanul lăsat

aici, și cu prima trăsură m-am dus la gară. Negăsind-o, am răsuflat ușurat, dar mereu am fost atent ca nu cumva să fie ascunsă, până ce va pleca primul tren. Am așteptat trei ore în șir, ducându-mă de la un capăt la altul al peronului. M-am reîntors tot cu o trăsură la hotel și, negăsind-o, m-am dus din nou la gară. După alte două ceasuri, când noaptea domnea peste tot orașul, m-am întors iarăși și am găsit pe Ioana pe o bancă în fața hotelului.

Liniștită oarecum, dar străină.

— Unde ai fost?

— M-am plimbat în pădure. Mi-e somn, mă duc să mă culc. Care e camera mea?

Sub sumbre auspicii începuse prima noastră călătorie de dragoste.

Mai pe urmă, Ioana mi-a povestit: "Am mers vreo zece kilometri de-a lungul drumului, parcă nebună". Zece kilometri nu se poate să fi fost. Persoanele cele mai serioase, ale căror frământări interioare sunt incontestabile tot au obiceiul de a exagera, pentru ca să impresioneze.

Eu, în același timp, am gândit: "N-a făcut așa de mult" și am spus: "Iubito, săraca de tine!"

Când, impresionat de farmecele mării, te încumeți să găsești cuvinte care să o sugereze, înșiri imagini. Încerci să găsești echivalențe pentru mișcarea neîntreruptă, scânteiele fiecărui val, jocul culorilor sau pentru tânguirile misterioase ce vin de la fund. Cu puțină sforțare, izbutești să imaginezi, pe apă, la diferite ore, orice fantezie. Joc de fete vesele, palate strălucitoare sau catedrale sumbre, armate pregătind război sau o înmormântare făcută cu tot alaiul și cu toate vaietele. Ca să exprimi grandoarea mării, utilizezi bicisnice construcții omenești!

Dintr-o scrisoare de a Ioanei: "Îmi spui că mi-ai trimis trei scrisori și n-am primit decât două; nu mai înțeleg nimic!"

Ce minunate sunt unele naivități!

În singurătate, o pisică devine foarte importantă și îți reverși asupra ei toate puterile tale de afecție. În orice caz, Ahmed este un personagiu.

L-am găsit la familia Axente, mic de tot, și asist la transformarea lui de fiecare zi. Din primele zile l-am obișnuit să mănânce din farfurioară, ceea ce la Cavarna nu făcea decât rareori, când ceilalți voiau să râdă. La început îl îmbiam inutil, se apropia cu ezitări de lapte și se retrăgea cu frică. A trebuit să-l împingem de câteva ori cu capul, să se murdărească tot, și, pornind să se curețe cu vitejie, a descoperit că laptele din farfurie e bun. Tot timpul se linge, cred că a făcut meseria asta din prima zi când s-a născut, cu pricepere, și acum, dacă vrem să-i dăm o ocupație, îl stropim cu un pic de dulceață. Pentru mult timp pune atâta satisfacție să se curețe, că parcă îi facem un real serviciu. Și formele mereu noi pe care le ia așezându-se, închipuind cele mai grațioase poziții... Se încolătăcește împrejurul lui de vreo două ori în aer și apoi se odihnește. Sau alteori lenea îl surprinde lăsat pe spate, într-o poziție care pare incomodă, și totuși el se simte foarte bine așa... Câte o lăbuță pusă sub obraz ca un om sau în sus, rezemată de perete... Și coada lui caraghioasă, care face volute ca un șarpe. Câteodată, când merge, și-o aruncă în sus ca o rachetă.

Noaptea doarme pe așternutul meu, drept pe piept, și de multe ori mă simt înțepenit, dar nu îndrăznesc să-mi schimb poziția, căci mi-e milă să-l trezesc din somnul lui dulce de înger transformat în pisic. Oricât l-aș mângâia, niciodată nu se plictisește. Dacă mă opresc, întinde capul spre mine ca să-l mângâi mai departe și palpită întreg de voluptate când mâna mea se prelinge de la cap, de-a lungul șirei spinării. Cred că, indiferent de unele trăsături comune, fiecare pisică își are caracterul ei, care evoluează și el. Totul este să o privești mereu cu atenție. Muzica nu face nici o impresie asupra lui Ahmed. Pot să pun în mijlocul

somnului lui, la patefon, pe Wagner, care umple cu sunete toată casa, el nu face nici o mișcare, nici măcar nu deschide ochii. E de ajuns ca în mijlocul muzicii celei mai puternice, să scrijilez cu unghia în lemn, imitând un șoarece, ca să și fie atent, să-și ațintească privirea. Guzganii însă nu-l interesează, cu toate că se aud tot timpul: își cunoaște puterile și-i satisfăcut probabil că pericolul nu poate să vie până la el.

Doarme, se spală, se mângâie, se joacă, la atâta se reduce existența lui. Pe casă nu face nici o tentativă să se plimbe, cu toate că noaptea luna și stelele încearcă toate farmecile ca să-l atragă.

Perna pe care se instalează de obicei a strâns în ea, pentru el, toate miragiile. Poate că cele câteva flori desenate închipuie în capul lui mititel întreg paradisul.

Eu și cu Ioana îl consideram ca pe un copil, îi facem joacă (Ioana a rugat-o chiar pe madame Pitpalac să-i aducă de la oraș o jucărie specială), îi observăm orele de mâncare, păzim să mănânce exact cât trebuie și vorbim tot timpul cu el, schimonosind cuvintele, ca și cum astfel am putea fi mai ușor înțeleși. Atâta căldură degajează din ființa lui, și totuși siguranța că, dacă am dispărea vreunul din noi, el nu va da nici un semn de neliniște, ci va continua să-și facă tabieturile! Și la prima mână care l-ar mângâia, indiferent care, poate a CELUILALT, ar toarce din nou.

Toată lascivitatea lui Ahmed nu-l împiedecă să fie la orele când e treaz bine foarte vioi. Când vrea să prindă ghemul de ață pe care eu sau Ioana îl trecem în toate chipurile pe dinaintea botului, face toate săriturile, utilizează toate șireteniile. Și ochii lui minunați, mari, profunzi, bine deschiși, cu scântei în ei! Cu ce curiozitate ne privesc uneori, urmăresc toată ocupația noastră și, dacă mâncăm, cu toate că până acum nu-i dăm decât lapte, parcă cere de pomană.

Nu sunt un om fericit, am spus. Din orice

întâmplare, din orice lectură, găsesc prilejul să scot o interpretare funebră. Nici o bucurie nu rămâne nealterată de gândul destrămării fatale. Pe toți cei care reușesc să-și găsească un adevăr de viață la mijloc, fără mari oscilații, îi învinuiesc de lipsă de sensibilitate. Entuziasmele mele se dărâmă imediat, n-am perseverență în nici o hotărâre și, orice plan aș alcătui, am netă prezența timpului care se scurge fără pic de răgaz și deci e ridicol să-l întrebuințez, oricât de important ar fi scopul. Astfel, nu fac nimic, din frica de a-mi pierde timpul făcând ceva nu destul de însemnat ca să fie plătit cu zile de viață. Am impresia că lângă mine se găsește un ceasornic mare cu nisip, aranjat exact pentru șaptezeci de ani, vârsta la care se poate ajunge. E pus în funcțiune din clipa nașterii mele și de atunci curge neîncetat. Privesc cum se apropie de jumătate și nu mai pot face nimic tot privind la el. Asta nu împiedică să invidiez chiar nisipul care mai rămâne de curs și să am panică că totul se poate termina imediat. Și alteori am impresia că chestiunea aceasta mi-e absolut indiferentă și, dacă n-aș produce turburare și n-aș fi învinovățit de romanesc, m-aș arunca imediat în mare. Aș băga de seamă să fac gestul cel mai simplu, ca să nu par lipsit de simplicitate în gesturile mari. Cu toate că alte instincte din mine pretind să-mi fie indiferent ce-ar cugeta lumea, să iau o barcă la miezul nopții, să merg până departe pe valuri și să nu mă arunc decât după ce mă voi impregna cât mai mult de apă și de cer. (Aș lua cu mine și patefonul?

Ce placă mi-aș alege pentru ultima ascultare?) Cu ocazia morții, aș găsi un prilej de extaz.

Ideea morții a devenit la mine un tic. Apare cu ocazia întâmplărilor celor mai diferite și astfel o amestec printre chestiunile neînsemnate și-i micșorez gravitatea. Unii surâd când eu pornesc mereu aceleași obsesii, ca și cum aș da din cap tot timpul sau aș strâmba din ochi și din nas. Am impresia că nu mă interesează nimic altceva. Nici

nu sunt capabil să variez tema, ci doar clamez același fior care mă străbate, ca și cum mi-aș fi pus mâna în foc, și țip, indiferent de cuvintele ce aleg. A da explicații mi se pare o impietate și o cădere în banal. O emoție n-are importanță decât fiind susținută de întreg temperamentul.

"Într-o zi, pe timpul despărțirii noastre, eram mai nenorocit ca de obicei, și tocmai atunci a venit în vizită celălalt. M-a găsit, înainte de a-mi fi putut lua un aspect mai calm, pe care el l-ar fi acceptat imediat, căci nu era un om pătrunzător în sufletul vecinului, sau instinctul de conservare îl îmbia să escamoteze realitatea pe cât posibil și să nu-și turbure sănătatea sufletească. M-a întrebat îngrijat: "Dar ce-i cu tine?" și am răspuns cu toata disperarea: "Sunt un temperament așa de nenorocit, încât mă gândesc cu toată seriozitatea să mă sinucid!"

Vocea mea a sunat așa de sincer, încât l-am impresionat. I-am făcut mărturisirea, cu toate că știam bine că nu către el se potrivește să meargă mărturisirile. Dar fusesem descoperit pe neașteptate, și sunt clipe când ceri consolare din partea oricui și-ți sunt binefăcătoare cuvintele cele mai neînsemnate. Oricât de caraghios ar fi, cuvintele convenționale pe care ți le spun străinii când îți moare cineva drag sunt binecuvântate, și nu este numai o farsă faptul de a primi în salon pe toți musafirii. M-am spovedit poate și pentru că speram ca prin plângerea mea să împiedic legătura dintre ei sau să distrug tot ce se întâmplase până acum. Dar nu era acesta esențialul. Ioana avusese dreptate: suferința din pricina ei a fost un motiv numai, explicația se găsește în caracterul meu nenorocit. Întotdeauna i-am vorbit Ioanei despre moarte. Nu acesta este un subiect pentru doi îndrăgostiți, oricât aș fi reușit să o înfiorez pe Ioana și s-o conving că e singura preocupare care are vreo importanță.

La strigătul meu, celălalt s-a crezut obligat să

mă reconforteze. A găsit la dispoziție o mulțime de teorii, ca de obicei. Mi-aduc aminte de argumentul care plana: “Dar nu te gândești ce ridicol este? Așa ceva nu fac decât croitoresele!”.

Într-adevăr, vorba lui mi-a făcut bine, dar nu pentru motivele pe care le credea. Am reflectat cu satisfacție: “Ce imbecil! Își închipuie că nu m-aș omorî, numai din cauză ca să nu seamăn cu croitoresele!

Habar n-are ce se petrece împrejurul lui!”

Cu toate, că, de fapt, ar fi trebuit să-l invidiez, căci demonstra că este fericit. Probabil că suferința aduce o voluptate și un orgoliu, deoarece, oricât aș socoti, aș fi incapabil să schimb ceva cu el.

De la mine s-a dus direct la Ioana (care mi-a spus tot mai târziu) și a ținut-o în curent. (Din gelozie sau din bravare o ținea pe Ioana în curent cu tot ce mi se întâmpla și i se părea că mi se întâmplă, dar Ioana îl iscodea tot timpul, astfel că ea a putut la urmă să-mi spuie:

“Am știut tot! Când veneai când plecai, ce voiai să lucrezi! “Dar ce se petrecea în mine?” am reflectat. Căci nu spuneam nimic și chiar dacă aș fi spus, celălalt n-ar fi înțeles prea clar.) I-a spus Ioanei:

— Închipuiește-ți, l-am găsit pe Sandu foarte nenorocit.

— Știe tot, sunt sigură!

— Nici gând, așa e firea lui chinuită, dar l-am calmat eu! l-am explicat ce ridicole sunt gesturile acestea!

Vasăzică, a crezut cu tot dinadinsul că m-a putut liniști astfel!

Ioana a observat, pretinde, toată naivitatea lui. Dar ce a făcut? Ce măsuri a luat? L-a îndepărtat măcar pentru o zi? E natural ca el să-și închipuie astfel de lucruri. N-am nici o îndoială că acum, după ce Ioana l-a părăsit, este aproape consolat. Va fi găsit la dispoziție o teorie bine făcătoare. Și la dânsul e mai grav, căci știe precis că a fost părăsit

cu scârbă, deci amorul lui propriu e rănit. Probabil că acum spune cu aceeași inepuizare, altcuiva, istorii cu strigoi, evenimente amuzante din cine știe care secol sau cu jovialitate reface isprăvile lui de copil inventiv în obrăznicii. Să mă chinui atât pentru un motiv la care celălalt ar fi putut renunța cu atâta ușurință!

Ca să-mi bat joc de Ahmed, l-am pus tocmai pe dulap. A mieunat puțin, s-a învârtit de câteva ori până la capetele dulapului și apoi, luându-și inima în dinți, s-a lungit pe una din părțile verticale, cu ghearele bine pregătite la cele două labe de dinainte, și dintr-un salt a fost pe covor. Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, a început să alerge și apoi a venit în brațele mele, ale criminalului, care, după ce-l pusese pe dulap, îl chema la dezmierdat.

— Îmi place Ahmed, spune Ioana, pentru că este curagios!

Mă urmărește în preocupările mele funebre. Când am un gând prea intim, rezultat direct al firii mele, și deci fără nici o putință de a se generaliza și mă tem că n-o să fiu înțeles, Ioana mă încurajează:

"Nu-mi sunt străine aceste preocupări! Știi bine că nu sunt nici eu fericită!" Prin vorba ultimă nu înțelege numai necazurile pricinuite de dragoste, ci se gândește și la firea ei însetată de o mie de planuri, care nu au realitate.

Când am găsit-o la început, Ioana nu semăna deloc cu o fată de vârsta ei. Îi plăceau singurătățile, nu se pricepea să flirteze, rareori și pentru scurtă durată o interesa o rochie nouă. Fusese eleva cea mai inteligentă pe care o avusese vreodată școala ei, dar numai la anumite obiecte preferate și, de altminteri, și acolo cu luminișuri și cu umbre, cu intuiții admirabile și cu incapacitate de a pricepe unele lucruri simple, încăpățânată față de orice constrângere și surprinzător de neatentă. Avea mai presus de orice patima cetitului, și nici un autor nu o speria, oricât de dificil ar fi fost.

Cum nu avea pe nimeni să o învețe, prima educație literară trebuise să și-o facă singură. A cunoscut, de vorbă numai cu ea însăși, toate exasperările, melancoliile. Mila nu era ceva esențial la ea, apărea numai uneori intensă, dar pentru scurt timp. Nu suporta pe oamenii proști și-i pedepsea cu cine știe ce ironie atâta timp cât era obligată să-i suporte. Această viață închisă și-a trăit-o cu deplină sinceritate, fără nici o poză, fără să-și prețuiască cumva propriul ei temperament. Atunci când m-a găsit pe mine, transformarea nu i-a fost prea mare, n-a făcut decât să-și examineze mai clar caracterul și să extragă, sub influența mea, orgoliu. Firea ei mereu neliniștită nu o dusese la constante preocupări funebre, ca pe mine.

Nu întorcea în toate chipurile ideea morții și a zădărniciei fiecărui gest, dar imediat ce i-am sugerat o mie de catastrofe, s-a simțit ca în elementul ei. Deseori i-am explicat o mulțime de vibrații cu ocazia unui mort, fie că nu puteam scăpa de aceste obsesii și le spuneam oricui avea răbdarea să mă asculte, fie că aveam perversitatea să-i transmit panica mea, după cum un vițios încearcă să transmită vițiul lui celui mai bun prieten. Ioana se revolta uneori, dar nu mai putea să se dezobicinuiască. O fi acesta unul din motivele care au ținut-o fidelă cel puțin sufletește, în tot timpul despărțirii?

Probabil că vina mea mare este că i-am explicat, sau că am grăbit să-și explice, că nu e fericită. Dar chiar dacă o viață mediocră de provincie ar fi împiedecat-o să-și vadă nefericirea, mulțumită n-ar fi fost niciodată, și deci nu sunt cu totul nimerite reproșurile pe care mi le face.

— Mi-ai distrus viața cu gândurile tale negre: nu se vorbește unei iubite despre moarte.

— Îmi sunt cele mai esențiale preocupări, nu se putea să ți le tac.

— Ce deznădejde că n-am putut să influențez cu nimic temperamentul tău! Ai rămas exact acel pe

care l-am cunoscut din prima zi. Singura diferență este că pe atunci cu un zâmbet mai îndepărtai vorbele tragice, lăsând să se înțeleagă că poate glumești: ți-era frică de ridicol, ca de obicei, discutând astfel de chestiuni cu o fetiță pe care o considerai complect neînsemnată. Tot pe atunci te apropiai de mine cu intenția de a fi a ta și nu s-a petrecut nimic în tine lipsit de luciditate. Ai exploatat puțin gândurile tale, despre moarte, unde colecționaseși atâtea cazuri, pentru ca să mă zăpăcești pe mine. Pe o femeie o zăpăcește totdeauna cineva pe care îl simte trist, își face iluzia că l-ar putea vindeca.

— N-a fost o idee utilizată atunci pentru a te cuceri. Te-ai convins după atâția ani petrecuți împreună că aceasta este preocuparea mea constantă.

— Ce-are a face! În clipa aceea ai exploatat-o! (Este exact, dar toată lumea face la fel. Scriitorii cei mai disperați, din moment ce-au descris disperarea, nu înseamnă că și-au exploatat-o?).

— Un om este mai complicat decât îți închipui. Pot subzista în același timp mai multe instincte, unele contrare chiar.

— Contradicțiile temperamentului lui André Gide... Când te gândești că Gide a scris atâtea cărți numai ca să-și scuze vițiul.

Subtilități se găsesc cu ușurință de un om inteligent, dar reiese o impresie de comod care îmi repugnă.

— Este, dragă Ioana, ceea ce susțin eu despre celălalt.

— Nu putem începe o discuție generală fără să nu aduci aminte de ceea ce a fost.

— N-aveam impresia că discutăm o chestiune generală. Reflecția ta semăna cu un reproș.

— Am spus că este oribil să vorbești iubitei despre moarte.

— Sunt convins că ai avea astfel de gânduri și fără sugerările mele.

Mi-am spus de atâtea ori că nu ești fericită din pricina firii tale.

— Trebuia să încerci tu să mă faci fericită!

Desigur că mă consolez prea repede spunându-mi că Ioana ar fi fost nefericită chiar dacă nu m-ar fi cunoscut, că e fatalitatea ei să fie astfel. Eu aș trebui să încerc să o schimb, să lupt împotriva fatalității ei. Cum mă iubește, un ajutor imens am la dispoziție. Niciodată nu simte nevoie de singurătate de când mă cunoaște. Dar sunt incapabil să iau astfel de inițiative, nu mă pricep ce să fac. Sunt prea egoist ca să-mi sacrific întreaga mea personalitate și apoi, aș trebui să joc mereu un rol care nu-mi aparține, să mint, să fac inepuizabil pe mulțumitul, să susțin ceea ce mi-e cu totul străin, Și atunci, presupunând că aș izbuti, poate că Ioana s-ar detașa de mine sau nu i-aș mai fi, ca acum, necesar pentru fiecare clipă.

Să nu încercăm nici o transformare zadarnică, să lăsăm totul în voia soartei, fără împotriviri.

Este foarte mândră. Poate că acesta este motivul principal al neînțelegerilor. Ca să mă răzbun, o numesc uneori vanitoasă. Mândria la o femeie este un merit mare și face impresia că e de origine aristocratică.

Sunt insuportabile femeile ascultătoare față de bărbați, aprobându-i orice ar spune, admirându-i din principiu și fiind totdeauna de aceeași părere cu ei. În practică însă, cele mândre te obligă la o veșnică băgare de seamă ca să nu le ofensezi, și deseori Ioana susține ceva forțat, ceea ce inteligența ei ar putea vedea cu ușurință că nu-i adevărat, numai ca să nu se simtă umilită. Dacă citesc o carte mai mult decât trebuie, fără s-o bag în seamă, sau întârzii, sau îmi fac un plan inofensiv numai pentru mine, e supărată. Îi găsesc pretenția prea mare. Încep o discuție umilitoare, căci e mai presus de puterile mândriei ei ca să tacă, și astfel, la sfârșit, mândria se transformă într-un sentiment exact contrar, în umilință.

La Ioana sentimentele contrare se urmează foarte obișnuit. Persoană făcută numai din contraste, totdeauna bine colorate. La un loc egoism meschin și apoi generozitatea cea mai neprevăzătoare. Mândria i se poate numi pe rând dragoste excesivă sau despotism și mă face să am gânduri dornice de eliberare, dar sunt incapabil de a pleca.

Uneori îl luăm pe Ahmed pe plajă, căci nu ne îndurăm să-l lăsăm singur în cameră. Dar marea și nisipul îl sperie. Se instalează cât mai lipit de noi, pe vreo haină de a noastră, și o bucată privește curios împrejurul lui. La urma însă închide ochii și doarme după obicei.

Într-o zi, ca să ne batem joc de el, l-am dus până unde ajungea apa și, prima dată când i s-au muiat picioarele, a luat-o la fugă înapoi la culcuș. Apoi l-am dus tot mai aproape de mare, în fiecare zi apa îl cuprindea mai mult. Ioana pretinde că acum poate să înoate, iar eu, din dragoste pentru el, sunt gata să o cred. Noroc că ne-a văzut Viky și ne-a adus la realitate.

— Nu vă e rușine să chinuiți animalul! Și pretinde-i că-l iubiți!

În momentul unei discuții aprinse, în care eu, inchizitorial, vreau să aflu noi detalii și întrebuințez toate armele de care sunt în stare, violența, viclenia, sinceritatea și ipocrizia, judecător în fața unui criminal, Ioana îmi aruncă: "În definitiv, nu e singura greșeală a trecutului meu!"

Un timp mi s-au oprit gândurile de prea multă învălmășeală. A spus adevărat? Sau a fost o pedeapsă? Sau o simplă aluzie la unele greșeli de alt ordin, care prin comparație n-au nici o importanță? Căci, dacă mi-ar mărturisi că a furat, a mințit, a cauzat moartea cuiva sau plănuiește lucruri grozave, aș primi vestea cu imensă ușurință. Nu poți să fii niciodată sigur de Ioana. Când ai început să te deprinzi cu un adevăr, oricât

de trist, descoperi că misterul a rămas tot așa de mare. O frază cu dublu înțeles îți strică tot ceea ce clădiseși mai sigur.

Chiar și aspectul greșelii ei, pe care o cunoșteam bine, e mereu altul, căci câte o vorbă neașteptată aduce noi neliniști și mă convinge că aventura lor nu se potrivește cu ce îmi închipuisem. Detaliile pe care le aflu la întâmplare n-au valoarea lor relativă prin comparație unele față de celelalte, ci fiecare colorează pentru un timp trecutul, după cum mi se aduce la cunoștință. Dar ceea ce îmi spune acum Ioana amplifică încă imens cadrul neliniștilor. Alături de ce se întâmplase apare acum posibilitatea unor noi aventuri. Din sinceritatea mărturisirii ei prime nu pot scoate o concluzie optimistă, căci pot subzista la un loc o sinceritate și o minciună. Insistase la început numai pe o aventură, deoarece i se păruse cea mai teribilă: se întâmplase cu prietenul nostru, și credea că vina față de mine e, mai ales, în ocazia aceasta, foarte mare. Și acum, când greșeala e familiară, apar și celelalte, cu dreptul lor de a fi spuse. Are poate și scuza că voise să se vindece de mine și nu mai păstrase nimic bun în ea, după cum un om care a furat ucide numai ca să nu mai aibă îndoielile unei refaceri posibile, care nu se mai poate îndeplini, oricâte sacrificii ar încerca mai târziu. Cu atât mai bine! Acum orice întrebări noi sunt de prisos, căci nu mai este nimic de limitat. A avut câți amanți i-au stat la dispoziție și nu conține amorul o practică fără să fi încercat să profite de ea. Trebuie deci sacrificat tot trecutul și să pornim viața de la capăt, de când ne-am reîntâlnit, ca și cum aș fi început dragostea cu o văduvă sau cu o fată cu trecutul dubios, fiindcă și-a pierdut viața fără să întâlnească pe cel ce merita iubit. Va trebui să renunț totodată și la tot ce a fost între noi prima oară. E dureros să arunci ani din viață și e imposibil.

Timpurile cele mai grele le păstrezi, căci ți-au aparținut numai ție și ți-au dăruit o experiență de

care ești mândru, iar eu trebuie să uit un timp când Ioana, fecioara, se emoționa, roșindu-și minunat obrazul de obicei palid, sau atâtea ore de comun acord între noi, când tineri de tot, făceam la tot pasul descoperiri. (A face descoperiri în viață nu este decât un privilegiu care nu durează decât până ajungi la saturație.) Să fie murdar totul, ca un mijloc de simplificare. Orice gând, cât de rău, îți devine acceptabil, dacă nu-l știi decât în bloc și nu poți afla amănunte.

Ce susțin este o pregătire ca să pot suporta și noul adevăr? Căci în loc să mă întristez că toată povestea cu Ioana, dându-se unui om din ciudă împotriva mea, s-a schimbat în a preface pe Ioana în cocotă, găsesc argumente de consolare. Numai dacă aceste argumente nu demonstrează o crispare în plus, când numai din exasperare susții ceva invers decât ceea ce te interesează.

Dar este adevărat ce a spus Ioana? Căci de la chipul ei chinuit, cu ochii în vag, nu pot desprinde nimic și nici nu mă pricep cum să-i pun noi întrebări, din lașitate sau din teama de a fi prea umilit. Ce monstruoasă este Ioana aruncând o astfel de vorbă turbure! Poate a spus-o numai din instinctul de a se răzbuna, pentru pedepsire pe care i le dau zilnic prin întrebări intime. N-a mai avut timpul să facă socoteală că totul pornește la mine nu din răutate gratuită, ci de la un chin pricinuit de ea, și se răzbună imediat, chiar dacă mai târziu va regreta. Dar vorba ei este cu dublu înțeles, și, când vrei să te răzbuni, spui clar ceea ce trebuie să doară. Ioana e prea spontană pentru a cugeta o pedeapsă subtilă, aceea care supără mai precis, cu toate că nu e sonoră și, de altfel, nu are izbucnirea decât în mijlocul unei discuții înfierbântate, când n-ai răgaz să mai combini ceva.

După o zi am cerut Ioanei să mă lămurească, dar ea a negat că ar fi vrut să spuie ceva deosebit. Poate că aș fi crezut-o, însă la fiecare nouă întrebare găsea o altă explicație și astfel îmi

întreținea bănuielile.

A înșirat pe rând: “nu știu ce am vrut să spun, nu mai țin minte”, “am vrut să mă răzbun pe tine”, “mă gândeam la ceva fără importanță“, și dacă aș fi acceptat unul dintre aceste motive, toate la un loc contrazicându-se, adăugau neliniști. Se poate să scot o consolare, fiindcă ea însăși nu mai ține minte ce voise să spună; sau se poate că ea întârzie de a mă liniști spunându-mi adevărul neînsemnat dintr-un instinct al ei, deseori verificat, de a se opune oricărei voințe străine ce o obligă la ceva. Dar, mai ales, concluzia la care ar ajunge orice judecată normală este: și-a dat seama ce dezastre produc în noi mărturisirile și, după ce într-un moment de iritare scăpase o aluzie, acum încearcă să o nege.

Și neagă stângaci, contrazicându-se, ca atunci când susții o minciună.

Asistasem la fizionomia ei când spusese vorba chinuitoare, știam că totul era mai mult decât o simplă întâmplare. Sunt secrete pe care nu le poți niciodată afla cu certitudine, și fiecare om este un sfinx (oricât ar avea mania confidențelor) atunci când te interesezi de el.

Ioana mea este o ființă complexă, deci cu atât mai greu de descifrat.

De ce mă tot întreb din moment ce se strânge lângă mine și mă ascultă, și mă privește, și amețește când o dezmierd?... Ioana frumoasă și deșteaptă, cea mai frumoasă și deșteaptă din toate fetele pe care le-am întâlnit vreodată. Ioana mea!

Ioana complexă? Repede spus.

În orice caz, nu din exemplul de odinioară se poate scoate această concluzie. În oricine găsești un amănunt turbure. Nu poți face din el o virtute în plus.

Marea se întinde cenușie, iar soarele, acum spre seară s-a acoperit de nouri care devin mereu mai întunecați, cu toate că vântul bate fără putere. Și eu, singur pe plajă, mă gândesc care ar fi mijlocul

să scap de Ioana. Să profit de clipa aceasta când sunt calm și nimeni nu mă poate întrerupe. (Ioana și Viky s-au dus în vizită la madame Pitpalac, deci pentru două ore n-am nici o neliniște că i s-ar fi întâmplat ceva rău.) Să-mi fac exact socotelile. Oricine ar reflecta: "Nu trebuia să te mai întorci la ea. Acum e prea târziu, ai răspunderi; înseamnă că ai acceptat totul." Invidiez temperamentul acelora ce pot lua hotărâri precise, dar bănuiesc că spun așa de decis mai mult pentru că nu e vorba de cazul lor personal și deci nu pot să înțeleagă mare lucru. M-am chinuit atroce trei ani și nu vedeam în mine nici o ameliorare. N-am încercat nici o schimbare. Iar în clipa revederii n-am avut decât un scop: s-o recapăt. Îmi făceam iluzia că despărțind-o de celălalt, în același timp distrugeam și tot ce fusese între ei. Sau poate mă hotărâsem să accept orice, căci starea mea tulbure fusese și mai chinuitoare. Dragoste pentru Ioana, spaimă de singurătatea în care trăisem, amorul propriu ce pretindea să aibă din nou ceea ce pierduse, gelozia cătând o răzbunare împotriva celuilalt, toate la un loc — și e imposibil de a face o discernere pentru a vedea partea fiecăruia dintre aceste instincte. În timpul reîntâlnirii eram halucinat. Disperarea cea mai cumplită, când nici nu te mai vaieți, iar unui străin i-aș fi făcut impresia de cârpă, răspunzând la vreo întrebare naiv, dispărând și apărând fără nici un sens. Deci prea lipsit de voință ca să nu mă întorc la Ioana de îndată ce s-a ivit ocazia. Ce-ar fi trebuit să fac după părerea orișicărui om normal? Aceeași lipsă de voință face acum să se continue chinul, fără să iau nici o inițiativă. Aș putea să nu mai fac nici o aluzie la trecut. Decât să trec în minte pentru a mia oară aceleași detalii oribile, mai bine să învăț să înot, să plec cu Viky și cu Hacik în largul mării. Ar intra apa și aerul sărat în mine, aș obosi și n-as mai avea timpul de gânduri rele. Să mă ocup cu ceva important, așa cum voiau toate ambițiile mele de adolescent, și să am

răbdare să duc munca până la capăt! Sau să plec, indiferent ce s-o întâmpla în urmă, în lume. Sunt incapabil să iau vreo decizie și să mă dezmorțesc din starea mea. Știu bine că nu se va schimba nimic din viața noastră tristă fără o hotărâre drastică. Și cel mai bine pentru amândoi ar fi să mă duc (căci fiind împreună am avea totdeauna tentația de a ne iscodi).

Care ar fi mijlocul? Să profit de o oră când Ioana și Viky dorm, să-mi fac geamantanul? Ce oribil ar părea faptul că în fuga mea n-am uitat să-mi iau geamantanul! (Aud reflecția Ioanei: "Și eu, care îmi închipuisem că te-ai aruncat în mare!") Totuși, am în valiză lucruri absolut necesare. Dar cum să las plăcile de patefon? Tovarășile mele de deznădejde în orele cele mai intime.

A fost o impietate că le-am folosit mai târziu, numai ca să o bucur pe Ioana (deci vecinica mea veleitate de pedagog), cu toate că Ioana, pe vremea când ele mă consolau, mă înșela. Având în ele căldura, inteligența, palpitarea ființelor veritabile... să le las ar fi o ingratitudine, un semn de neseriozitate a afecției ce pretindeam că o am pentru ele. Dar ce dezastru pentru Ioana când va observa că le-am luat!

Și ce mângâiere când va vedea că i-am lăsat ce aveam mai drag! E în stare însă, într-un moment de mânie (o cunosc de atâta vreme și sunt incapabil să-mi închipui evoluția sentimentelor ei aflând fuga numea) să le strice. Sau simbolic și sarcastic pentru mine, să le dea drumul în mare. Dacă va crede că am plecat pentru altă femeie, va spune: "Le-am dat sirenelor să facă ele muzică!"

Ar trebui să plec fără să am o explicație clară cu Ioana? Aș denota o lașitate de care mi-ar fi rușine toată viața. Și apoi trebuie să pun și pe Viky în curent să păzească pe Ioana, altfel ea ar putea să-și facă ceva rău, marea îi stă oricând la îndemână. Ce să-i spun lui Viky? Îmi repugnă să-i fac mărturisiri. Nu știu cât cunoaște viața noastră, fie că a fost

prea discretă, fie că n-a interesat-o nimic și nici nu poate pricepe marile tragedii. Să încep să-i vorbesc despre ce i-am făcut atâta vreme? Și ce va pricepe dacă are alt temperament? O să puie aceeași, întrebare: "Dar de ce pleci?" Și n-aș putea da nici un răspuns clar.

Orice promisiune mi-ar da, nu pot conta că și-o va ține cu toată seriozitatea.

Tot mai bine cu Ioana să mă înțeleg. Voi minți-o că este o despărțire de scurtă durată (Ioana poate fi mințită în dragoste?), și dacă voi vedea că nu mă pot vindeca singur, cu toate că de data aceasta voi fi sigur că Ioana mă așteaptă fidelă, iar celălalt a dispărut definitiv din viața ei (prea îi e scârbă de el), mă voi întoarce din nou. Deabia atunci va trebui să suport toate consecințele, căci, afară de moarte, nu va exista nici o putință de salvare. Toată greutatea este să nu-mi fie milă ca de obicei.

Orice discuție îi produce atâta rău Ioanei, îi slăbește fața, i se turbură ochii, încât trebuie să renunț și să-i dau toată dreptatea, ca s-o liniștesc. De altminteri, când vorbește, are totdeauna dreptate. Și eu, ca și toată familia, sugestionat de forța cu care își susține părerile.

Numai rămas singur pot să descopăr că pentru fiecare părere aveam la dispoziție o replică foarte bună. Într-un singur caz nu poate să mă atingă puterea ei: când o văd în minte în brațele celuilalt. Atunci am numai ură. Nici o pedeapsă nu mi se pare prea mică pentru ea. Aș suporta ca să fie flagelată ca în timpurile vechi, aș inventa eu însumi cele mai subtile mijloace de tortură. Aceasta e singura mea posibilitate de a avea curajul să plec. Să-i anunț plecarea, gândindu-mă numai la păcatul ei. La una din multele forme pe care le ia păcatul în mintea mea bolnavă de gelozie... și atunci mi-ar fi absolut indiferente și argumentele, și suferințele Ioanei. Orice s-ar întâmpla, eu nu i-aș vedea decât corpul — de care m-am bucurat atât în toate umbrele și palpitările

lui — în apropierea altuia...

Am simțit deodată, fără să fi auzit nimic înainte, două brațe calde ce se încolăcesc împrejurul gâtului. S-a întors Ioana! Cu mult înainte de a mă fi așteptat! A făcut ce-a putut ca să scape mai iute de vizită și a venit! l-a fost dor de mine! Poate că se gândea, deoarece mă văzuse îngândurat: "Ce chinuit este sărmanul din pricina mea! Și singur pe lume! Trebuie cu orice chip să mă transform și să mă fac mai bună ca să nu-l mai irit! "

N-are nici o bănuială de ce unelteam. Crede, dimpotrivă, că făceam și eu combinații de împăcare. Ce groaznice combinații! Dar nu mă mai gândesc, căci căldura corpului ei m-a calmat deodată. Iar gândurile rele au devenit ceva neverosimil, un vis rău fără nici o legătură cu realitatea.

Credeam că logica mea precisă nu avansase nimic nesusținut și acum mi se pare că am fost în voia fantomelor, aduse o dată cu noaptea, care în sfârșit a pus stăpânire deplină pe întreaga lume.

Câteodată abia îl ating pe Ahmed de frică să nu-i fac rău și alteori îl apuc de ceafă, strângând cu putere, și-l arunc de la distanță pe așternut.

Când Ioana este prea rea cu mine și n-o mai pot opri, și când vreau ca starea de armonie să revie cât mai repede, utilizez un mijloc perfect întotdeauna: mă prefac că subit nu mi-e bine, exagerez nervii încordați cu ocazia discuției sau simulez o durere la inimă. Ioana are panică să nu fiu bolnav și, oricât ar fi de mânioasă, se transformă instantaneu și nu știe cum să mă îngrijească. N-am fost niciodată bolnav mult timp, de când o cunosc, ca să știu toate sacrificiile pe care le poate face, cât îi permite să reziste oboseala sau dacă temperamentul inegal n-ar face-o să-și piardă răbdarea. Nici nu știu dacă în clipa aceea ar putea să suporte capriciile mele de om bolnav. Dar totdeauna când mă prefac că mi-e rău câteva minute, izbutesc să o împac.

Mi-e rușine de farsa jucată, dar numai așa pot s-o liniștesc. Cu toate că nu are nici o bănuială, totuși, poate și din pricina acestor scene turburi, Ioana păstrează atâta neîncredere în mine.

Cocuța, iubita mea de adolescent, n-avea sinceritatea Ioanei de a-și arăta toate gusturile. Nu trebuie tras nici o concluzie din faptul că la urmă și-a aranjat viața și nu s-a mai întors. Totul s-a petrecut după ce s-a convins bine că eu voiam să mă sustrag, că-i mai bine pentru amândoi să se mărite. Ori de câte ori i-aș fi dat ceva, cât de neînsemnat, sau aș fi anunțat-o ceea ce credeam să-i producă bucurie, invariabil i se lumina fața și-și exprima gratitudinea. Numai întâmplă tor aflam mai târziu că vestea sau darul meu nu o interesau. Nu puteam să nu admir caracterul acesta minunat, necesar pentru ca relațiile dintre doi oameni să rămână bune.

Dar mă înspăimântam de acea mască constantă care ascundea perfect, oricât de atent aș fi fost, secrete de multe ori importante. Spontaneitatea Ioanei în a-și exprima bucuriile și tristețile e pricina tuturor neînțelegerilor. Cocuța nu mă supăra niciodată. Ce să prefer?

Ahmed își face deseori căpătâi din vreo carte. Acum doarme tolănit pe patefon, cu capul rezemat de Albertine disparue!

Ioana este foarte debilă. Trebuie să-i port mereu de grijă, și cea mai mică oboseală i se vede pe față. La sfârșitul unei discuții i se trage fața, se fac umbre pe la ochi, parcă n-ar mai fi fata frumoasă cum e atunci când e odihnită și voioasă. Nervii întinși o fac să adoarmă oriunde s-ar găsi (cu ce voluptate se învelește cu vreo haină de a mea!), și are nevoie de somn lung. Oricât o forțez să mănânce — atât cit izbutesc, căci Ioana nu suportă constrângerea — rămâne slabă, străvezie, delicată și, deși înaltă, cu corpul de copil. Mereu mă preocupă debilitatea ei, dar nu pot să renunț să-i vorbesc de trecut și nu mă opresc decât prea târziu,

dar mereu o implor să se învelească bine când seara e prea răcoroasă, să mănânce, să ia doctorii. Și acum, când îi vorbesc de moarte, totuși îi pui o haină să nu-i fie frig. Teama să nu facă vreo imprudență subzistă chiar în timpul despărțirii, cu toate că în același timp doream să i se întâmple toate nenorocirile, ca să fiu răzbunat.

În astă seară, la Cavarna, o femeie vopsită și cu pretenții de a fi la modă mi-a făcut semn să o urmez. M-am dus după ea, cu toate că mi-era scârbă de scările strâmbe pe care am urmat-o, de încăperea murdară, unde nu voiam să mă uit la nimic mai precis, de frică să nu văd gângănii, și mai ales să nu văd trupul dizgrațios și impudic oferindu-se. De ce am intrat? Din perversitatea de a o înșela pe Ioana și de a mă simți, astfel, mai liber? N-aș fi avut curajul să-i spun ce am făcut. Vedeam că ea, așa de bănuitoare și geloasă, nu presupune nimic.

(Nu sunt un om calm și greu de ghicit). Și atunci: câte nu poate să facă sau să fi făcut Ioana fără ca eu să fi știut ceva! Chiar dacă uneori apare atât de sinceră...

De ce scriu această carte? De ce mă căznesc să refac atmosfera?

Din manie de autor, care profită de experiențele lui intime ca să le dea în vileag și să aștepte laude? Din nostalgie după vremuri care se duc? Dar mai ales e un țipăt către oameni ca să mă consoleze și să mă vindece. Să-mi deslușească ce s-a întâmplat cu mine și de partea cui e greșeala. Cu toate că orice sentință ar da ei, nu m-ar mulțumi.

Aș găsi-o prea simplă, pentru crisparea din mine. Poate însă că numai ceva simplu, spus cu toată tăria și convingerea, semănând cu o poruncă, m-ar putea calma. Aud interpretarea: doi îndrăgostiți nenorociți din cauză că femeia a avut un păcat. Aceasta e tot? Și neînțelegerile noastre de mai înainte, pe alte motive? Sau și acum, atâtea alte motive care ne cauzează neînțelegerile... Sau

atâtea sentimente contrarii, imposibil să le analizezi, dar întregind pe un om.

Aud ironia omului sănătos, protestând că lipsește o explicație limpede:

"Ăștia se chinuie și nici măcar nu știu de ce. Ce stupid!" Aș vrea mai bine să se spună: "Doi oameni care nu pot trăi nici despărțiți, nici împreună".

Am aflat noutăți despre Ahmed: că el poate nu e venit dintr-o mamă pisică, așa cum se întâmplă cu rasa lui. Doamna Axente l-a găsit la malul mării. Poate că ieșise chiar atunci din spuma valurilor, și, dacă ar fi avut alt sex, ar fi fost drept să i se spună Afrodita. Dar l-au botezat Ahmed, și nu este cu totul nepotrivit numele în această țară orientală.

Marea calmă, cenușie, cu margini albe. De pe dealul unde stăm, parcă n-are nici un val. Câteva pete negre, altele roșii. Ioana îmi spune dintr-o dată, dar simțim în preajma noastră toate neînțelegerile trecute.

"Știi, Sandu, că nu este nimic adevărat din trecutul meu. Am imaginat o poveste ca să te fac să mă iubești!"

Cum aș putea transcrie starea mea ascultând aceste vorbe? Dacă ar fi o imensă bucurie, m-aș lămuri ce se petrece în mine. Ce dezastruos ar fi să învie morții, căci am primi revenirea lor cu aceeași indiferență ca eu acum. Un mort pentru care te-ai tânguit timp îndelungat, i-ai fost fidel la mormânt, l-ai îngrijit, ai dat slujbe la biserică.

Și bucuria revederii, chiar dacă minunea ar fi unică, nu s-ar suprapune supărării de mai înainte. N-ar profita decât vanitatea de a se fi întâmplat așa ceva lângă tine, după cum te-ar amuza să-ți cadă un bolid în curte, numai să nu fie periculos. După câteva zile, înviatul ar reintra normal în obiceiuri, după ce aranjezi câteva complicații. Ești obligat însă să joci o comedie întreagă, să chiui, să bați din palme, să alergi, să țopăi, ca să minți și să te minți că ești transfigurat. Acum, lângă Ioana, cum n-am

chef pentru astfel de scene, iau o înfățișare obosită, ca și cum bucuria îmi vine prea târziu ca să mă mai poată dezmorți.

Nici nu știu dacă e adevărat, și aș părea naiv și ridicol primind dintr-o dată noutatea. Trebuie să-mi aduc aminte încet de o mie de întâmplări, ca să văd dacă din toate se poate trage și concluzia că Ioana a rămas curată. O revăd doar pentru o clipă: plângând disperată la reproșurile mele. Deci nu se poate să nu fie adevărat păcatul ei. Nu pot s-o contrazic, să-i pun întrebări, căci ar însemna că am o vagă speranță că nu s-a întâmplat nimic. Mă asemăn prostului, care, nepricepând bine dacă îi vorbești în serios sau îți bați joc de el, tace așteptând ca vreo vorbă nouă să-l lămurească. De ce m-ar minți acum Ioana? Deodată, în fața mării liniștite, după o zi relativ calmă, monotonă, fără nici o însemnătate? Poate ca un rezultat al gândurilor ei ascunse. În vreo oră de singurătate, o fi reflectat că viața pe care o ducem împreună este imposibilă și, curagioasă, o fi sperat să poată găsi un mijloc de vindecare. Există un singur mijloc: despărțirea. Ceea ce am încercat și am dat greș, dar dacă am fi avut răbdare mai mult timp, în loc de trei ani, zece, sau și mai mult, ne-am fi potolit. Am fi rămas cel mult cu un regret, cu o imensă nostalgie pentru ceea ce nu s-a putut îndeplini, dar fără variație de emoții. Și dacă aș fi avut norocul vreunui nou eveniment (o călătorie la capătul lumii sau o nouă dragoste), m-aș fi consolat mai iute.

Ioana încearcă o nouă stratagemă: se va preface că totul a fost o născocire ca să o iubesc. Minciuna, pentru un temperament sincer, va fi grea și va dura la nesfârșire, va trebui să fie atentă ca să nu bănuiesc nimic. Va atrage după ea alte multe minciuni, căci va trebui să-mi explice tot ceea ce pare turbure, ce-am văzut sau am aflat. Și, mai ales, Ioana va trebui să-și ascundă propriile ei remușcări, să pară tot timpul mulțumită, deci o muncă prodigioasă, asemănătoare cu aceea când

un bolnav drag trebuie să moară după o boală lungă, și tu îi zâmbești, te arăți vesel, constați zilnic vindecarea și faci planuri pentru mai târziu. Și eu sunt sănătos, adică în stare să întreb, să mă interesez, pe când de un bolnav apatic poți dispune mai ușor. Desigur, când Ioana a făcut un asemenea plan, a arătat un imens spirit de sacrificiu, un suflet ales, dar și — stângăcie, căci și-a închipuit că se poate face ceva în felul acesta. Sau poate că hotărârea nu-i vine la sfârșitul reflecțiilor, ci dintr-o dată, cum i se întâmplă deseori să hotărască în ocazii importante și cum a decis despărțirea de odinioară.

Ea explica: "Există un travaliu în inconștient și într-o bună zi iese la suprafață, se desemnează brusc că trebuie să-ți faci alte socoteli de viață. Ca un butoi în care a curs apă multă vreme, și la urmă o picătură o face să se verse." La orișice gând mai serios, ar fi înțeles că planul e imposibil de aplicat, dacă voința de a se sacrifica nu-i va da iluzia că totuși se poate îndeplini acest plan. Sau poate că vorbește așa numai ca să mă scoată din amorțeala din ziua asta, să mă facă să redevin febril din cauza ei. Căci este exclus să fie adevărat! Dacă ar fi adevărat, ce bucurie! Sau cuvântul este prea neînsemnat, nu se găsește nici o expresie care mi-ar putea exprima starea sufletească. Pentru o zi, pentru o oră... Mai pe urmă, ne vom găsi exact în starea de dinainte de despărțire. Eu neputând pleca, dar plictisit, avid să-mi câștig libertatea, ea torturată de indiferența mea, pe care o simte oricât aș nega-o.

Aș avea, desigur, mai multă experiență, mi-aș spune în momentul plictiselii:

dacă m-ar părăsi sau m-ar înșela, aș suferi imens, deci trebuie să iau toate precauțiile și să nu-mi fac iluzia că mi-aș putea reface viața altfel. Asta nu-nseamnă că m-aș plictisi mai puțin. Aș face aceleași imprudențe ca s-o pierd, după cum un bolnav, cu toată dieta srtictă la care e obligat, cu

orice risc, mănâncă totuși ceva nepermis. Dacă ar fi adevărat că nimic rău nu s-a petrecut cu Ioana, poate ar înceta legătura dintre noi, ce pare a fi până la moarte. Sunt un temperament oribil, și numai tristețile mă leagă de oameni, de lucruri. Dacă aș fi mai sănătos, Ioana ar fi mai puțin nenorocită? Ioana mi-a fost fidelă! Ce invenții grozave spune Ioana uneori, ca și cum vorbele n-ar avea nici o valoare, ca și cum ar fi doar povești pe care le transformi în voie.

— Dacă tu ai fi fost credincioasă, aș avea curajul să mă arunc în mare!

Ce romanțios și totuși ce adevărat mi se pare!

După o zi discutăm cu aprindere despre celălalt. Am uitat complect ceea ce încercase să-mi sugereze, cu toate că pentru o clipă avusesem speranța nebună...

Ahmed și-a găsit o nouă joacă: sare după fluturi. Pe perete, în apropierea cuiului unde e atârnată lampa mică de gaz, se strâng fluturi mulți, și e o minune să privești formele și culorile lor felurite. Parcă sunt stropi de mare. Și umbrele lor, care traversează tot peretele...

Mă amuz să-i cercetez și câteodată mă instalez pe scaun, drept în fața lor, și încerc să-i prind, să-i examinez de aproape, să-i admir. Fug o clipă când îmi observă mâna, dar vin din nou imediat, ca și cum ar fi hipnotizați de flacăra lămpii. Zboară capricios, pierd timpul în aer, fără altă țintă decât frumusețea zborului. Acum Ahmed mi-a luat locul.

Este delicios cum urmărește atent, cu ochii sclipitori, pe câte un fluture. Încearcă să-l prindă, uneori schițează o săritură, alteori sare chiar la înălțime, și, dacă prinde vreunul, îi dă drumul, ca să continue jocul. Un pisic între fluturi. Ce imagine poate fi mai armonioasă?

Ce ușurică este Ioana uneori! Preocupări grave și, deodată, pornită pe cochetării puerile, spre gust de a dansa, de a flirta. Mă dor mult aceste gusturi, destul de importante pentru a nu ne mai înțelege

deloc. Oricât de excepțional ar fi construită, nu poate să uite că este femeie. Madame Pitpalac i-a spus: “Ce frumoasă ești, Ioana! Păcat numai că pronunți litera r franțuzește.”

I-a fost Ioanei de ajuns aceasta vorbă ca să încerce cu frenezie să se corijeze. Numai timp de o zi sau două, căci Ioana începu cu entuziasm un nou plan, dar nu e în stare să-l continue. Scepticismul meu, cu toate că Ioana i se împotrivește și promite să nu se mai lase influențată, sfarmă pe drumuri ascunse noua ei dorință. În orice caz, astăzi toată discuția, în clipele cele mai funeste, e întreruptă de acel r, spus câteodată sau de mai multe ori în șir, cu energie, semănând de atâtea ori o întrerupere ironică a celor ce spun. Cum își mai aduce aminte de el când îi vorbesc lucruri esențiale? Când o cert sau închipui speranțe? Nici nu pricep uneori dacă r este spus numai ca să-l învețe corect sau să mă întrerupă, să-mi deturneze argumentele perfecte, să mă pedepsească.

Constatase poate ce exact mă lovește în chipul acesta.

— Ai fost în stare să pleci pentru totdeauna.

— De ce nu? r, r, r...

— Să începi o viață nouă cu altul.

— Desigur! r, r...

— Și nu ți-a fost deloc milă de mine?

— Mila n-are ce căuta în dragoste, ți-am mai spus-o.

— Dacă te-aș fi omorât?

— Ești prea laș s-o faci! r, r... Dacă aș fi știut că ești în stare s-o faci, nici n-aș fi plecat, nu din frică, ci din satisfacția că mă iubești.

— Nici așa n-aș fi demonstrat mare lucru...

— Măcar atâta! r, r, r...

— Eu nu glumesc deloc.

— Nici eu.

— Totuși, te pricepi să ridiculizezi această discuție.

— Ți se pare.

— În orice caz, r mă enervează.

— Vreau să-l învăț și, cum sunt tot timpul cu tine, e fatal să-l suporți îndeosebi.

— Dar și fără r spui numai ușurințe. (Poate tocmai din pricina acestui r, care întrerupe șirul gândurilor, și care colorează toată conversația.) Nu găsesc că ai vorbit ceva mai însemnat!

— Orice vorbă este ridicolă dacă insiști asupra ei și-o analizezi.

R... al meu e emoție transformată în literă. Ascultă ce frumos sună:

r... și ce emoționată sunt! r... Acompaniază perfect tânguirile tale, o vioară și un fagot.

— Voiam să discut cu tine despre ce vom aranja mai târziu.

— Iar planuri. Lasă să trăim fără să ne mai gândim la ziua de mâine. Sunt mereu atâtea surprize!

— Nu vreau decât să fii fericită.

— Atunci nu te-aș mai interesa.

— Totuși, ești fericită că suntem acum împreună. N-ai dorit toată viața decât să ne culcăm și să ne sculăm unul lângă altul.

— R...

— Cum vom ajunge la București, ne vom despărți?

— Cum vei crede de cuviință. Eu am renunțat la orice pretenție.

— Ca și cum, cu toată experiența, spiritul de dominație nu ți-ar fi tot atât de excesiv.

— Am avut tot timpul pretenția să mă iubești. Orice femeie ar face la fel.

Ioana deseori dă ca exemplu pe “orice femeie” dintr-un tic sau din dorința de a fi considerată ca o veritabilă femeie. Pentru tot ce s-a întâmplat se găsise mai ușor scuze.

— R... r... r...

Spune o mulțime de r mai încet, ca și cum n-ar mai vrea să mă supere. Pare o pisică torcând.

— Vom locui împreună...

— Știi bine că nu se poate.
— Cu toate drepturile legale.
— După cele ce s-au întâmplat?
— Ce-are a face!
— Spui așa ca să mă încerci!
— Îmi bănuiești intențiile mele cele mai bune...
— Tu m-ai învățat așa! r...
— În orice femeie, oricât de superioară cu gândurile oricât de degajate de morala comună, se găsește o burgheză.
— Nu prin astfel de reflecții poți demonstra intențiile bune.
— Ne vom aranja artistic o cameră. Vom pune în ea covoarele de preț, piano, radio, patefonul cu plăcile, tablourile scumpe... Și un divan imens pentru dragostea noastră.
— R...
— Și toată viața vom citi, vom asculta muzică, vom scrie fără să ne pese de restul lumii. Vom fi o pereche unică, reușind să realizeze cele mai romantice viziuni, iar când vom fi bătrâni, ne vom retrage într-un colț îndepărtat, ales bine în mijlocul naturii superbe, și alăturați, mereu de acord, vom aștepta moartea. Dar cu solemnitate, așa cum se cade la o astfel de oră.
— R...
— E tot ce găsești să spui.... Ironii oribile.
— Nici nu mă gândesc să fiu ironică; am pornit să învăț pe r, l-am spus de o mie de ori, și acum îmi scapă involuntar.
— Ai reușit să-mi destrami orice entuziasm.
— Așa de iute? Ce vei face atunci peste o lună la București? Ce conversație ridicolă! R, r, r, r...
Acest r sună strident, anunță furtunile apropiate. Dar clar nu pot să pricep ce se petrece îndărătul lui. Pe mine m-a exasperat. Am impresia că Ioana mă găsește tot timpul caraghios. Și altă dată, când îmi răspunde cu atâta seriozitate sau mă combate cu atâta îndârjire, spun lucruri mai importante?
— În definitiv, nici nu pot aștepta altceva din

partea unei femei ușurele.

O mică tăcere; apoi: r...

— Căci femeie ușoară se numește aceea care a avut doi amanți.

— Mă tentează să-ți arăt exact ce este o femeie ușoară.

— Acum mi-ar fi egal!

— R, r...

— Cel mult, m-ar indispune să capăt din afacerea asta vreo boală.

— R...

— Când te gândești că i-ai mângâiat burticica plinuță, de om care se pregătește să îmbătrânească cu voioșie... Deasupra și dedesubtul ei, perișor mătăsos, creț! Și tot mecanismul în funcțiune!

—R!...

I-am dat o palmă. După o liniște lungă, Ioana rostește răspicat:

— Așa ceva nu se uită niciodată!

Nici eu nu voi uita niciodată gestul meu. Îmi va fi scârbă de el, orice s-ar mai întâmpla în viitor, chiar dacă aș afla că Ioana este și mai vinovată.

Abia acum remarc: Ioana și-a făcut sprâncenile subțiri, artificiale.

Desigur, tot madame Pitpalac a învățat-o să și le facă așa!

Poate ca să-mi placă mie!

Prima carte citită de Ioana de la mine a fost La femme et le pantin a lui Pierre Louys. Aveam pentru ea multă admirație, parcă se suprapunea celor mai intime vibrații, și mi-e frică să o recitesc ca să nu fiu dezamăgit. Și acum, când mi se pare că sunt victima tuturor capriciilor Ioanei și când văd că, oricât de vinovată ar fi, tot eu îi cer iertare, incapabil să prelungesc o supărare prea multă vreme, cred că acea carte a fost un simbol al existenței noastre comune.

Pe Ioana am mai văzut-o și înainte de întâlnirea care avea să ne apropie din nou. De trei ori, cu puțin înaintea reîmpăcării. În prima, Ioana era cu

celălalt, și asta mi-a întețit gelozia și mi-a întărit siguranța de cele ce se petreceau. Stăteau în fața unui cinematograf din Bulevardul Elisabeta și se uitau la fotografiile filmului. Se juca Potache și Perlmutter. El îi explica probabil savoarea artiștilor. Ea asculta atentă, foarte interesată. Păreau de acord definitiv în toate, și acum când Ioana susține că rămăsese cu celălalt o străină, eu din pricina scenei văzute (ce a durat câteva minute) nu o cred. Am trecut drept pe lângă Ioana, la o jumătate de metru, și ce emoție aveam! Ce importanță căpăta fiecare milimetru din carnea Ioanei, hainele, gesturile, din care trebuia să construiesc mai târziu o mie de presupuneri! Am văzut-o numai puțin și n-am putut memora exact înfățișarea ei, încât mai târziu interpretările mele se multiplicau încă. Și acum o am pe Ioana întreagă, la dispoziție; ca și la început, și ca și atunci de atâtea ori mă plictisesc cu ea! Îmi spuneam lângă ei: “Pot să-i vorbesc, dar ce să-i vorbesc?” Aveam atâtea lucruri s-o întreb și totuși nu-mi venea în minte nici o singură chestiune. La fel ai face cu un mort care s-ar întoarce la viață pentru cinci minute: n-ai ști ce întrebare să-i pui. Mă împiedecă și alt motiv ca să-i vorbesc: frica de a nu fi ridicol față de ei, a arăta că sufăr. După o bucată de drum m-am reîntors la cinematograf, când am socotit că trebuie să fi plecat, și m-am uitat și eu la fotografii, încercând să reconstituiesc conversația lor. Fiecare gest al interpreților căpăta o importanță capitală, și-mi storceam creierul ca să fac și eu reflecțiile cele mai inteligente cu prilejul lor. Au admirat? Au ironizat?

Au povestit o amintire cu ocazia imaginii? Ce nebun sunt! Dar ce nenorocit! M-am gândit mult la această scenă, ca și cum toată ființa Ioanei s-a concentrat atunci. Când i-am povestit-o de curând, ea nu și-a mai adus deloc aminte (nu se prefăcea, căci își găsea învinovățiri mai mari) și nu cunoștea existența celor doi comici americani. “Poate că le

văzuse fotografia, dacă spun eu, dar îi uitase complect... în orice caz, era imposibil ca eu s-o fi surprins transfigurată, ascultând pe celălalt”... Ce proporții imense căpătase pentru mine întâlnirea aceea!

Altă dată am zărit-o cu Viky la braț, pe Calea Victoriei, pe la ora șase seara, când e lume multă pe stradă. Niciodată nu-i plăcea să treacă pe Calea Victoriei. O fi venit cu dorința ascunsă să mă întâlnească?

Imaginea celor două fete la braț m-a calmat pentru ziua aceea, ca și cum mi-aș fi închipuit că totuși nu s-a întâmplat nimic.

Dar, desigur, fiind întâlniri scurte și în aceste două dăți nefiind nici măcar văzut de Ioana, n-au schimbat nimic între noi. (Și Ioana mi-a povestit mai pe urmă că m-a văzut de câteva ori. O dată m-a surprins uitându-mă la ea, crezuse c-am recunoscut-o. N-an observat- o, căci eram absent și indiferent pentru locul unde mi se îndreptau ochii. N-am observat-o, căci eram cu gândul în altă parte: la ea!) A treia oară am schimbat împreună chiar câteva cuvinte. Mi-a ieșit în cale pe o stradă lăturalnică, am salutat-o și am trecut înainte. După ce ne-am depărtat câțiva pași, m-a strigat. Mai târziu mi-a spus că a visat în noaptea aceea că o să mă întâlnească și înconjura pe cât putea străzile principale spre a mă evita. Am întrebat-o încotro se duce: “La biserică“. Ce ciudat, ce să caute Ioana la biserică, unde mu mergea niciodată? Purta însă acum cu ea o viață atât de străină, că orice mi-ar fi spus iar fi părut posibil. Acum, când știu că avusese cu celălalt o epocă de misticism, îmi explic drumul ei. Probabil că era chiar așteptată la biserică deci un rendez-vous deghizat. Poate de la biserică aveau să meargă direct la hotel. Dar în clipa aceea, febril, căutam să spun vorbele cele mai inteligente, reflecțiile cele mai surprinzătoare, înșiram în câteva minute tot ce gândisem mai de seamă atâta vreme lungă ca să o impresionez. La o

teorie a mea s-a opus cu toată firea, așa cum făcuse întotdeauna, și m-am gândit, pierzând orice nădejde; “Nici acum nu se pricepe să fie mai bună și să nu mă mai umilească!”

Și unul din reproșurile cele mai vehemente pe care i le fac: “Cum ai putut să VEZI în ce hal de disperare eram (căci atunci apărusem pentru cel mai necunoscător în a citi fizionomii o zdreanță) și totuși să te culci cu altul?” Iar alteori, când îmi povestește nefericirea ei lângă celălalt:

— Ah! Dacă te-ai fi despărțit de el înainte de întâlnirea noastră.

Dacă n-ai fi trecut din brațele lui în ale mele, am mai fi putut încerca să fim fericiți! Așa mă agăț de iluzii.

O! prima oară când am ținut-o din nou în brațe, goală, după despărțire! Stângăcia mea unde s-o duc!

Ca și altădată? Pentru o clipă așa de mare, același decor? Să-i aduc aminte astfel de o mulțime de neînțelegeri pe care le avusesem în locul acela? Cu atât mai mult cu cât noi nu voiam să refacem vechea noastră existență, ci să încercăm o viață nouă. Sau poate că și ei și-au ales același loc?

Și, în sfârșit, împreună. Ce dor îmi era de trupul ei! Ca și cum în lipsa ei nu s-ar mai fi întâmplat nimic cu mine. Aceeași impresie a avut și ea. Era emoționată, ca și cum m-ar fi așteptat tot timpul, fără să se apropie nimeni de dânsa. Dar n-am avut curajul să-i spun tot adevărul în ce mă privește. Cu mine, atâția ani, nu s-a întâmplat, într-adevăr, NIMIC! În timp ce ea... poate săptămânal? Mi-a spus, ca să mă consoleze: “N-aveam timpul și nici nu eram amatoare. Amânam pe cât puteam. Poate de vreo douăzeci de ori cu totul”... Numai atât?

Dac-ar fi numai atât! Să spunem treizeci, mai bine mai mult decât prea puțin. Și, între timp, îmbrățișări ascunse și sărutări când nu e nimeni de față. Ea încerca o nouă viață și eu, bărbatul,

așteptam! Ce umilință! Cum aș putea uita? Corpul ei fermecător lângă mine, superb, virginal, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic! Ce nefericit eram și totodată ce poftă aveam de el! Și cum voiam să mă convingă că nu mă doare amăgit de dorința puternică de atunci. Am spus la întâmplare.

"Fapta noastră de acum e sfântă. Ea șterge toate profanările de mai înainte și te reface, pură, așa cum te-am cunoscut".

Și acum, în discuții, când Ioana vrea să mă pedepsească, îmi amintește vorbele mele: "Fapta noastră sfântă!" Închiriasem o cameră de hotel special pentru ea! Făceam același lucru ca și celălalt! Și după împlinirea faptei sfinte toaleta de rigoare!

Ioana are dreptate: spusesem cuvinte de roman-foileton, așa cum se întâmplă totdeauna când ești nenorocit, oricât de inteligent ai fi.

Lângă mine, Ioana mângâie pe Ahmed și-i spune cu o nespusă dragoste:

"Are mămica o bucățică de pisică!"

Și mă întreb: "Poate să fie Ioana rea vreodată?"

Cum azi a fost o zi plictisitoare, i-am sugerat Ioanei: "Ce-ar fi să facem o vizită Lidiei?" (O vecină mereu invizibilă.) — Știi bine că s-a eschivat să ne invite!

— Avea o scuză plauzibilă: scutura casa. Acum este totul aranjat, după spusele lui madame Pitpalac. În definitiv, o putem lua pe Lidia la plimbare, dacă îi face plăcere.

— Ce umilință, să depinzi de plăcerea acelei fete stupide.

— Nu știu de ce o numești stupidă. Nu poți să o taxezi așa după scurta noastră cunoștință.

— O să vie cu noi cu siguranță, de-abia așteaptă să o inviți. Am văzut ce emoționată este când îți vorbește. Eu nici nu existam între voi.

— E normal ca noi să avem unele amintiri — inofensive — față de care tu să rămâi străină.

— Și mai vorbești de sufletele noastre identice!

— Are vreo importanță Lidia mai mult decât un mic amuzament și ar putea schimba ceva dintre noi?

— Nu mă importă. Nu pot s-o sufăr!

— Poate că ești geloasă.

— A ironiza gelozia cuiva este facil și inuman.

— Aceasta echivalează cu o mărturisire.

— N-am toate drepturile?

Cu ce savoare m-am răzbunat! Parcă iscasem anume această discuție ca să mă pot răzbuna:

— Nu mai ai nici un drept, ceea ce ai făcut m-a eliberat complect.

Nu cumva ți-ar conveni ca eu să-ți fiu fidel? Și să fiu imbecil până la sfârșitul vieții? Pentru cine aș face acest sacrificiu? Am de gând să nu renunț la nici o fată frumoasă, dacă mă va accepta, și să n-am nici un scrupul!

Eram încântat, aproape credeam că am și făcut astfel, și Ioana a plecat fruntea, parcă ar fi aflat despre mine fapte împlinite, pe care ți-e imposibil să le mai schimbi.

Nu mai are dreptul să fie geloasă! Ce nerozie! Ca și cum chinurile noastre depind de drepturi și datorii!

Dar alteori, în momentele ei de remușcare, Ioana pretinde:

— Dacă m-ai înșela, aș suferi îngrozitor, dar n-aș face nici un reproș.

Atât de mare este instinctul meu de dreptate.

Vezi tu, Sandule dragă, pe mine n-ar trebui să mă iei totdeauna în serios: sunt bolnavă.

Desigur că-i bolnavă. Un doctor, dacă ar cerceta-o bine, i-ar găsi fără îndoială un defect. Un al treilea care ar citi rândurile acestea s-ar grăbi să reflecteze: “Nu mă interesează eroina, este un caz patologic”.

Ca și cum asta ar împiedeca pe Ioana ca să fie bună sau rea, să-i simt trupul cald cerând dreptul la existență, așa cum nu pretind fetele obicinuite, drăguțe și neînsemnate. Ioana este bolnavă, dar

dacă examinezi de aproape, orice gest al nostru se poate explica printr-un secret organic și ajung la concluzia că nu avem nici un liber-arbitru, că suntem conduși de fatalitățile structurii noastre. Îmi pot consola cu gândul acesta gelozia? În iubita mea se poate constata imediat că se găsește ceva anormal. Însăși inteligența ei care pâlpâie parcă, nu este rezultatul unor raționamente, ci al unor iluminări, intuiții uimitoare, întretăiate cu stângăcii față de unele întâmplări simple ale vieții.

Pare un matematician care pe tablă face cine știe ce socoteli complicate, e pe cale de a demonstra cine știe ce secret ai universului și care se încurcă, din pricină că la un moment a înmulțit greșit pe 7 cu 8.

Atunci mă revolt: cum nu mi-am dat seama că Ioana avusese tot timpul febră și că nu e capabilă să-mi suporte jeluirile? Nu pot însă să admit că ea depinde în întregime de boala ce o minează. Pot explica așa plecarea ei cu altul, dar nu și reîntoarcerea la mine. Și chiar în ziua când se încolătăcește împrejurul meu și când tremură fierbinte, nu sunt în stare să mă gândesc este ceva anormal, și frenezia ce o pune îmi place s-o explic: "Așa au făcut toate îndrăgostitele". Și, orgolios, îmi spun: "Am avut prilejul să fiu iubit în mod excepțional".

Este posibilă o dragoste veritabilă, în care să nu consideri tovarășul egal cu tine capabil să te înțeleagă? Să te porți ca și cum el ar fi un copil? Adică să-l alinți, să-i dai jucării, să te amuzi de toate capriciile lui, să-i intri în toate voile, să te mândrești că-ți aparține? Dar de câte ori ai vreo supărare, nu o împarți cu el, te retragi în locuri ascunse, ca să reflectezi, te îndrepți la străini, ca să ceri o consolare, iubita mea Ioana e numai o păpușă?

— O să te vindecăm, Ioana, vom face tot ce va fi posibil ca să te vindecăm.

— Ce bun ești! Tu ești un sfânt!

Și, fără să mă aștept, îmi sărută mâna. Știu că lauda ei nu mi se potrivește, că nu e decât natural să dorești vindecarea vecinului, oricine ar fi el, iar până acum nu contribuisem cu nimic, la această vindecare.

Vorba ei nu arată decât că se simte bine lângă mine în momentul acesta, că e îndrăgostită. Ioana e deseori excesivă. Când e supărată, la fel îmi exagerează vina. Dar deocamdată mă las în voia ei, încântat că poate, măcar pentru o clipă, să-și facă o imagine așa de minunată despre mine. Adorația Ioanei se pretează la ridicol, dar e binefăcătoare.

Am fost la Balcic și am luat pe Arabella cu noi, iar în barcă, fără jenă de ceilalți indiferentă la protestările mele, Ioana a ales pentru mine locul cel mai bun. A fost o noapte miraculoasă, pe ape, sub seninul complect, iar noi între vis și viață, confundând mirajul visului cu al realității. Am ajuns la începutul dimineții acasă. Portul Cavarnei era mai puțin pustiu de cum ne așteptasem, căci aci oamenii se scoală devreme. Pe ponton, domnul Jianu stă de vorbă cu madame Pitpalac. Cum ne-a văzut, domnul Jianu s-a retras timid la el, dar doamna ne-a venit în întâmpinare, ne-a întrebat, a avut păreri. A vrut să apară Arabellei drept o persoană cu distincție. Pe Arabella o cunoșteam de multă vreme înaintea tuturor, și uimirea mi-a fost mare când am descoperit-o (îi uitasem numele), după ce mi se vorbise mult timp de ea. Fusesem cu câțiva ani mai înainte, ca student la cursurile de vară din Dijon, și acolo, printre alți români, se găsea și Arabella.

Apăruse zglobie, vorbăreață, ironică, amuzantă, având corpul bine împlinit, ochii șireți, obrazul roz, nasul în vânt, ciripind tot timpul franțuzește, cu rochie de voal rose cu buline negre. Prea de aproape n-am cunoscut-o, dar am păstrat o impresie de primăvară și o revedeam acum galbenă, ofilită, pământie, neglijentă în îmbrăcăminte, cu carnea ce nu mai păstrase nici o

urmă de prospețime. Iar în vorbe, exagerând acum un accent țărănesc, pe care nu l-ar fi arătat pentru nimic în lume la Dijon, unde voise să fie cât mai exact franțuzoaică.

Își luase acest accent poate fiindcă așa se transformase gustul ei de răsfăț de odinioară sau fiindcă aceasta o apropia mai mult de țară — mama ei era țărancă — către care o poartă uneori dorurile, dorind poate o viață mai simplă, dar mai curată. Multă vreme nici n-am recunoscut- o căci nu mai făcea nici o aluzie la Dijon. Numai ochii ei, cu o strălucire ciudată, mi-au dat bănuieli. În fața mea apăruseră două ființe complect diferite, la fel de caracteristice amândouă, și anevoie le pot suprapune. Între ele se răsturnase o prăpastie cumplită.

Ioana reflectează după obiceiul ei:

— Privește cum transformă dragostea pe un om. Această femeie care a fost deșteaptă, învățată, frumoasă, cum e distrusă definitiv, în voia ușuratecului Charles. Cine ar mai putea să o mai readucă la viață?

Cum să nu-i fie permise toate fanteziile? Și n-avem dreptul să îndreptăm asupra ei nici o judecată burgheză. Fiecare vorbă spusă de ea, mai inofensivă, este un geamăt. Ce puteți pricepe voi, bărbații, din toate aceste!

M-am dus pe plajă numai cu Arabella, căci ceilalți aveau alte treburi și acolo, fără nici o poză, ca unui vechi prieten, cu un ton de femeie nenorocită, care nu mai păstrează nimic din gluma amuzantă și artificială de odinioară, mi-a spus amănunte din viața ei tristă, la întâmplare, bucurii și mai ales necazuri, așa cum îi veneau în minte și așa cum le trăise. Și în clipele acele m-am simțit frate cu Arabella, tovarăș, mi-am adus aminte că noi ne cunoșteam cel mai de demult, că toți ceilalți erau veniți mai pe urmă și ne complicaseră existențele începute așa de suav, eu urmărind cu atenție, ca ceva extrem de important pentru mine,

pe profesorul de la Dijon explicând tablourile din Colmar și Arabella râzând inepuizabil, în rochița roză cu buline negre.

Soarta creează uneori astfel de situații, încât oricât de serioși am fi, trebuie să procedăm superficial. Viky s-a îmbolnăvit pe neașteptate și doctorul, chemat grabnic, nu poate da nici o părere. Domnul și doamna Axente au sosit și ei, iar Arabella pare de prisos. Toți și-au pierdut capul, dau o mulțime de sfaturi și leacuri, dar temperatura lui Viky persistă. În sfârșit, s-au hotărât și au dus pe Viky la Cavarna, unde poate fi mai bine îngrijită. Rămâne ca noi să facem zilnic naveta până la Cavarna ca să aflăm vești. Arabella, stingheră, a plecat. La necazul celorlalți ea nu prea avea rol, totuși ne cunoaște destul de bine și nu putea fi indiferentă și, în definitiv, a râs cu Viky, s-a distrat cu ea. Și noi am păstrat totdeauna o ciudă că a plecat înainte de a ști ce e cu Viky, dar nu pot spune cum ar fi trebuit să facă altminteri. Ce ridicol este însă să exagerezi părerea de rău, să cauți s-o faci egală cu a celorlalți direct interesați! Uneori trebuie să te neliniștești pentru o simplă durere de cap, cu toate că bolnavul a putut în absență să aibă o mie de dureri de cap, de care, departe chiar de ai fi știut, nu ți-ar fi păsat deloc.

Zilele în port deveniseră așa de asemănătoare, încât, ca să nu ascund nimic, pot mărturisi că boala lui Viky mă bucură. Aveam să scăpăm pentru câteva zile de o persoană care ne turbura intimitatea, oricât de discretă ar fi fost și mereu în tovărășia altora. (Iar dacă mai trecea până la noi, o făcea numai din politețe, căci cu noi nu putea să aibă nici o distracție.) Trebuie să ne ducem la Cavarna până la vindecare, în fiecare zi, să schimbăm atmosfera, să ieșim puțin între oameni.

Ioana, cu toate oboselile ei, e gata să mă întovărășească și, susținută de alte preocupări, nici nu observă cei patru kilometri ce sunt trebuitori să-i facem de cele mai multe ori pe jos. Ajutăm s-o

aranjeze pe Viky în automobil, și apoi pornim la Cavarna, în urma automobilului în care Viky luase loc cu soții Axente. Când sosim, găsim pe Viky în pat în salon, camera cea mai mare a casei. Curat, fiecare lucru la locul său și peste tot un covor imens, cu o admirabilă îmbinare de culori. Viky pare obosită; după obrajii roșii, se vede că are o arșiță mare, dar nu uită deloc să se arate politicoasă cu toată lumea. Surâde ca de obicei și răspunde la toate întrebările noastre, ce nu mai contenesc.

Ioana se așează chiar lângă dânsa, ca să probeze desigur, cum se obișnuiește la cazurile acestea, că nu-i este frică de boala sorei sale, sau că e oricând gata chiar s-o împărtășească. A venit și un doctor al Cavarnei, bulgarul Petroff. Întunecat, rar la vorbă și, deoarece chiar vorbele acelea rare nu le spune cu convingere, făcând o impresie proastă. Constată și el temperatura lui Viky, pune câteva întrebări și, ca recomandație, spune înainte de plecare: "Boala trebuie să-și urmeze cursul. În orice caz, nu intră în camera bolnavei decât doamna Axente. Poate să fie o boală contagioasă." Ioana încearcă să protesteze, să asigure că ea vrea să îngrijească pe Viky, dar i se demonstrează că ar fi o imprudență inutilă. De altfel, în cazul acesta n-ar mai ști ce se întâmplă cu mine, rămas singur în vila din Port. Observând nedumerirea doctorului (oricât de nepriceput ar fi), se prevede o boală care poate dura mai mult. Cu temperamentul meu de a exagera, de a trece de la o limită la cealaltă, acum mă obsedează moartea posibilă a lui Viky. Colecționez ultimele ei vorbe sau gesturi ca pe relicve de mare preț. Mă simt la întretăierea misterelor supraterestre. Părăsesc camera cu ezitare, mă uit la toate obiectele ca să le înțepenesc în minte, să știu decorul unde Viky se va stinge în fiecare zi. Luându-mi rămas bun de la Viky, vocea îmi tremură, de emoție. În antreu îmi dau lacrimile, iar Ioana îmi spune cald: "Ce copil ești!"

Ușa salonului se închide în urma mea, ca o ușă de temniță, pe unde nu mai poți pătrunde, pe unde pedepsitul nu va mai ieși niciodată.

Ce încântată este doamna Axente de rolul important care i s-a încredințat! Să fie singură "în secretul salonului"! Intră și iese de două ori mai mult decât trebuie, își găsește treabă și cel mai mic serviciu îl face în mai multe etape, ca să dureze mai mult și să o ocupe. Ne spune la fiecare moment noutăți noi ("Viky încearcă să doarmă", "Viky a închis ochii", "lui Viky îi este sete") cu vorbe grăbite și ca și cum n-ar avea timp mult de pierdut, dar aceste amănunte făcând-o mai mult să întârzie. De fapt, se plictisește numai cu Viky nemișcată, iar ajunsă între noi, prin povestirile ample pe care le începe totdeauna singură — căci nu ne mai pricepem ce să întrebăm — vrea să arate că nu și-a uitat nici un moment datoria și că se va întoarce cât mai curând la locul de pază, de unde s-a îndepărtat numai silită. Chiar dacă n-am fi noi, tot așa s-ar agita, ca să-l ție în curent pe domnul Axente, sau ca să schimbe pentru moment decorul, să ia în antreu lingurițele de pe o măsuță și să le puie pe cealaltă. Noi suntem tot timpul în antreu, ca și cum am aștepta noutăți mari în fiecare clipă, sau ca și cum datoria noastră ne obligă să stăm tot timpul acolo, să putem fi astfel oricând de folos. Doamna Axente este destul de mărinimoasă ca să împartă osteneala cu noi, și pe mine mă trimite uneori după vreo cumpărătură în oraș, iar Ioana trebuie să prepare vreun medicament. Ce multe artificii întrebuințează unele persoane ca să îndeplinească rolul cel mai serios. În definitiv, cu toate agitațiile ei caraghioase, riscă în orice moment să ia boala.

Venim zilnic la Cavarna de obicei pe la ora patru după-amiază.

Drumul îl facem într-un camion de ocazie, care a transportat sacii cu făină la port și apoi se întoarce să încarce din nou. De multe ori ne ducem

chiar pe jos, și soarele lovește cu toată forța în noi. Ioana, preocupată de ce o să afle, nu se plânge de drum. Dimineața rămânem în port, căci Ioana are treabă să aranjeze prin cameră (Helene e zilnic la Cavarna ca să ajute pe doamna Axente) și să facem plaja. Încercăm chiar de dimineață să aflăm vești și atunci, prin bunăvoința vameșului, telefonăm la poșta din Cavarna la ore anumite. Primim de obicei aceeași vorbă: "Tot așa". La ora patru, sosiți la oraș, aflăm iarăși multe amănunte de la doamna Axente, dar din care nu se pot extrage decât aceleași concluzii: că Viky este tot mai slăbită, dar nu și-a pierdut delicatețea obișnuită și, în clipele cele mai rele, tot "nu are nevoie de nimic". Temperatura se menține, la ora șase întrece de 39 grade, iar doctorul tot nu spune o vorbă hotărâtă.

Începem prin a face o mie de planuri pentru Viky, dar renunțăm pe rând la ele. Fiecare emite tot felul de presupuneri, ne iritățm unul contra altuia și câteodată ne supărăm chiar pe bolnavă, cu toții în prada nervilor. Numai Viky, după cum ne spune doamna Axente, reușește să rămână mereu calmă. Noaptea pornim înapoi. Ca să nu mergem prea pe întunerec pe un drum pustiu la o oră târzie, ne promitem să plecăm devreme, dar totdeauna întârziem. Nu avem îndrăzneala să părăsim prea iute casa bolnavei, unde la fiecare minut ni se pare că se poate întâmpla ceva neprevăzut. Și mai sunt zile când doctorul vine în întârziere (ce treabă are în Cavarna minusculă?), iar noi voim ultima lui părere sau așteptăm efectul unei doctorii. Când voim să plecăm în sfârșit, constatăm că noaptea a venit de mult, găsim inutil să ne mai grăbim. Ne așezăm la o masă în fața unei cafenele, luăm o bere și câțiva mititei, iar un țigan spintecă aerul cu o melodie tărăgănată. Cântecul lui, cu toate că e fals, căzând peste sufletele noastre în veșnică emoție, în timp ce cerul se încovoaie miraculos cu stelele strălucitoare, pare plin de nostalgie. Obosiți, spunem numai câte o vorbă, tot despre

bolnavă, și suntem cu toții (Roza ne întovărășește până la colțul de unde drumul o pornește spre câmpie) pioși, ca într-o biserică. După ce ne luăm rămas bun de la Roza, cu frica morții lui Viky în noi și a singurătății, sub stele și lună, printre umbrele mișcătoare ale vreunui copac, abia vorbind, apropiați, coborâm spre mare.

Doctorul Petroff nu ne inspiră nici o încredere. De câte ori vine, așteptăm cu emoție decizia lui, dar totdeauna spune cuvinte nehotărâte, se arată încurcat, ca și cum ar fi și el un simplu om, fără cunoștințe medicale. Asta nu-l împiedecă să-și încaseze în fiecare zi taxa. Un tinerel, dar ursuz, încruntat, impresie de prost, cu niște haine cenușii care îl fac și mai sumbru. Am chemat și pe doctorul Abramoff, mai bătrân, gros, volubil, voind să fie spiritual dar de fapt și el tot așa de evaziv. Viky are dureri la pântec și-i trebuie neapărat gheață. Ceea ce este foarte greu de găsit în orășelul acesta. De fiecare dată trebuie o pledoarie întreagă ca să convingem pe vreun cârciumar să ne vândă.

A găsi gheață este așa de complicat, punem atâta panică înainte și atâta bucurie după ce o găsim, încât avem impresia că numai de ea depinde vindecarea lui Viky, În sfârșit, doctorul Petroff a spus un nume de boală: febră tifoidă. Cuvântul e înspăimântător, dar, în sfârșit, cunoșteam contra cui trebuie dusă lupta. Nesiguranța medicilor fusese oribilă, cu atât mai mult cu cât ea se întâmpla în timp ce termometrul era mereu aproape de 40 de grade. Avusesem impresia că în târgul acesta Viky poate să moară cu zile.

Doctorul Petroff a luat sânge lui Viky și l-a trimis la analiză la Constanța. În două zile, sau cel mult trei, vom afla adevărul. Avem un moment de optimism, ca și cum am afla că Viky merge spre bine.

Doamna Axente este mai elocventă ca niciodată. După ce doctorul Petroff și-a dat sentința, ea s-a

dus imediat la Viky să-i spună “vestea bună“. A găsit-o dormind și a trezit-o din somn. l-a spus cu cea mai blândă voce: “Știi că a aflat doctorul ce ai: (aici probabil că a făcut o minută de suspensiune pentru efect)... tifos... De-acum știm cum să te vindecăm.” Fără o vorbă, Viky a deschis ochii, a privit-o o clipă și i-a închis din nou. Doamna Axente a adăugat, la povestirea ce ne-o făcea în antreu, ca și cum ar fi voit să o scuze: “Sărăcuța, nu-și mai dă seama de nimic, așa este de moleșită.”

La istorisirea ei am sesizat că bucuria noastră e deplasată, că fusese produsă mai mult de o stare nervoasă ce nu suporta la infinit aceeași neliniște fără nici un moment de discordare, și ne-am posomorât din nou.

Una din impresiile zilnice ale doamnei Axente, pe care ne-o transmite imediat, este că parcă Viky ar fi chemat-o. Atunci își întrerupe povestirea și se duce imediat în camera bolnavei, deschizând și închizând cu precauție ușa. Noi rămânem fără suflare, așteptăm să aflăm ce s-a întâmplat. Si, în sfârșit, doamna Axente vine să ne anunțe că numai “I s-a părut”. Și cu toate că Viky nu o striga niciodată, fie că este prea bolnavă ca să facă un astfel de efort, fie că are răbdare să aștepte, totuși, doamnei Axente continuă să i se pară că aude vocea lui Viky. Prin ușa o clipă deschisă izbutesc să văd interiorul camerei, dar parcă schimbat complect, căci misterul bolii ce se petrece acolo, cât și toate doctoriile, sticluțele și paharele, toate lucrurile care nu mai au ordinea de la început, au făcut transformări. Mirosul doctoriilor invadează toată casa.

Domnul Axente nu mai incomodează, iar în definitiv, este în casa lui. Se mișcă de pe un scaun pe altul și vrea neapărat să-și dea și el părerea. Cu mine e ceremonios și în fața mea nu face nici cel mai mic gest de autoritate, dar Ioana mi-a povestit că a fost toată viața lui un despot, înspăimântă încă

pe oamenii cu care are relații și pe cei mai apropiați chiar ii terorizează. Roza suferă mult din pricina supărărilor lui. Însă am impresia că față de nevastă-sa e foarte supus și, în orice caz, că ea face din el orișice, cu puțină șiretenie. Pe fața doamnei Axente nu se întrevăd de loc urmele unor îndelungi nemulțumiri, dar ai impresia că nimic n-ar putea să o întunece, iar o moarte cât de apropiată nu i-ar furniza decât un nou prilej de a istorisi cu o bogăție de amănunte. Acum domnul Axente o cheamă tot timpul tânguitor, răsfățându-se, și-l auzi "cum uiți tu pe micul tău", "de mine nu vrei să știi nimic", și e anost să auzi astfel de scâncete din partea unui om bătrân, cu fața toată încrețită. Doamna Axente îl ascultă surâzătoare, cu înțelesuri către noi. Joc cu el tot timpul cărți, reîncep pentru a suta oară, șasezeci și șase" ca să-i întrețin simpatia și să-i răsplătesc oarecum că i-am pus stăpânire pe casă, dar poate și de enervare ca să treacă timpul mai ușor în așteptarea doctorului. Când Viky doarme, doamna Axente joacă panțarola cu noi și se antrenează ca și cum nu se întâmplă nimic în odaia alăturată, schimbă spirite cu bărbatul său — lasă că o să te învăț minte să nu mai ai curaj să joci cu mine", "te-ai îngălbenit de frică", mă las bătută la început, dar să mă vezi tu mai târziu" etc. — și dacă aude vreun zgomot de la Viky, se întrerupe cu destulă neplăcere și, înainte de a pleca, ne face un semn cu înțelesul:

"Mă întorc numaidecât!" Iar noi așteptăm. Cu nerăbdare. De ce n-aș mărturisi-o? În timpul acesta Roza stă cuminte intr-un colț al odăii ca să n-o vadă domnul Axente și să nu-i dea vreo nouă poruncă, iar Ioana, fără rost, se plimbă prin antreu, iese afară, se întoarce iar. Gândeș te desigur: "Ce oribil este să joci tot timpul cărți!" Dar nu spune nimic, din jenă pentru menajul Axente, față de care se simte obligată sau din pricina bolii lui Viky, care face penibilă orice ceartă, iar când mai târziu plecăm, Ioana este așa de fericită găsindu-se cu

mine pe drumul pustiu, încât nu se mai gândește să-mi facă reproșuri sau epuizează reproșurile în câteva cuvinte neînsemnate.

Dimineața parcă nu s-ar scurge tot viața mea, așa diferă de ce se petrece seara. Neliniștea e tot așa de mare, dar nu asistăm la boala lui Viky decât de departe. Marea și tot decorul portului continuă să aibă miragiu asupra noastră și să se înfiltreze în noi. Cum servitoarea pleacă de dimineață la Cavarna, suntem în cea mai strictă intimitate.

Nici o frică de a fi surprinși de cineva. Madame Pitpalac, care ne făcea vizite odinioară, acum nu mai vine, căci simte că ar deranja. Curiozitatea și-o calmează de departe, sau acum a trecut la alte întrebări, deoarece despre noi știe tot. Ioana aranjează în cameră, prepară ceva de mâncare, și o face fără stângăcie, poate pentru că, având alte gânduri, nu se mai sinchisește de ceea ce face. Sau pentru că eu lăsând- o în pace, nemaiobservându-i fiecare mișcare ca apoi să-mi spun observațiile răutăcioase, nu-i mai întețesc instinctul ei de împotrivire.

Dar nu putem să profităm de singurătate, emoțiile ne sunt mereu întrerupte de gândul soartei lui Viky. Avem impresia că la fiecare clipă poate sosi vreo veste rea, și ar fi oribil să ne surprindă fericiți. Cavalerii lui Viky par fără rost pe plajă. Vin la noi să ia informații și apoi se retrag, fără chef de amuzament. Nici domnișoara Țurai, care probabil că țipă la fel, nu ne enervează decât uneori, căci nu o auzim decât rar. Hacik stă mult de vorbă cu noi și e deznădăjduit de boala lui Viky. N-am mai văzut un om de omenie mai perfect ca el, îndurerat de tot ce se întâmplă rău în jurul lui. Poți să-i spui toate necazurile fără nici o jenă. Ai impresia, indiferent de ființa lui umilă, că ești consolat. Ajungi la convingerea ca oamenii se împart numai în două categorii: cei răi și cei buni. Și marea pare pustie de când nu mai văd printre valuri strecurându-se grațioasa înotătoare Viky. Iar

noaptea ne înspăimântă orice zgomot, și șobolanii fac tot felul de zgomote ciudate în pod, marea vâjâie, parcă ar fi un om care trage să moară, și toate ușile magaziilor se zbat la vânt. Ni se pare că se pregătesc dezastre și toate spiritele ne vizitează.

Mă căznesc să fac o plăcere lui Viky și nu reușesc. Este prea bolnavă ca s-o mai intereseze ceva. I-am trimis un buchet de flori, mi-a mulțumit pentru ele, dar după scurt timp doamna Axente a trebuit să-l aducă înapoi, căci mirosul tare îi făcea rău. Mi-am spus că poate muzica ar distra-o puțin; Viky prinde cu ușurință toate temele, dar de obicei nu are curajul să refuze vreo plimbare, vreo escapadă în mare din pricina unei melodii. Acum a trebuit ca doamna Axente să ridice diafragma patefonului înainte de terminarea bucății. (Și doamna Axente, care întredeschise ușa ca să anunțe după primele note: "Ce fericită este! Parcă s-a vindecat dintr-o dată!") Cum Viky e bolnavă, are toate drepturile, și mă simt umilit de insuccesele mele. Ioana are uneori, dintr-o dată, remușcări că nu ajută cu nimic pe Viky, și atunci se ostenește pentru vreo treabă neînsemnată.

Complică inutil. O persecută mereu gândul să intre la Viky, ca și cum ar putea fi de folos, și de fiecare dată trebuie să-i demonstrez inutilitatea imprudenței ei. Discuția se transformă, pe tema aceasta, în ceartă.

La un moment dat, când stăm într-un colț al antreului, am surprins- o ieșind pe furiș din camera lui Viky (în lipsa doamnei Axente).

Era atâta mulțumire pe fața ei, i se părea că desăvârșește o faptă atât de valoroasă, încât n-am avut răutatea să-i spun că am văzut-o.

Sunt multe mistere între noi...

Atât timp cât suntem la Cavarna, nu mai discut cu Ioana de trecut.

La fiecare minut am putea fi întrerupți, și nu vreau să escamotez chestiunile importante. Temperamentul meu se împotrivește ca să pun

întrebările direct, imediat, am nevoie de îndelungi pregătiri. Totodată, am lașitatea de a afla adevărul și cuceresc pas cu pas acest adevăr.

Îmi prelungesc o suferință care altfel ar fi puternică, dar epuizată dintr- o dată. Dimineața însă, pe plajă, suferințele noastre au rămas aceleași. Scene puternice nu se mai petrec, căci le considerăm, instinctiv, ca o impietate. Parcă am fi bătrâni și ne facem socoteala vârstei pierdute zadarnic, cu multă melancolie, dar fără revoltă. Sărutările între noi sunt rare, frățești, fără perversitate. Ne simțim obosiți. Zilele mai calde ca totdeauna și marea cuminte, legănându-se în cadență, ne influențează în această amorțeală. Câmpie care a fost odinioară plină de flori și de iarbă proaspătă, pe unde a trecut un uragan.

Ioana spuse tânguitoare:

— Cred că nimic nu s-ar mai putea întâmpla, că am ajuns la starea în care totul îmi este egal. Așa am dorit întotdeauna: să nu mă mai impresioneze nimic și să nu am nici o suferință prea mare. E drept că și bucuriile au devenit în aceeași măsură neînsemnate.

— Cred că privești adevărul sub un singur aspect: al dragostei noastre.

Urmărești starea lui Viky cu aceeași înfrigurare.

— Mă întreb dacă este așa. Uite, îți fac mărturisirea fără nici o remușcare. Bineînțeles, aș vrea din toată inima să se facă Viky sănătoasă. N-ar fi sacrificiu pe care să nu-l îndeplinesc și, fără ezitare, aș schimba soarta mea cu a ei. Nu mai am nici un optimism pentru viața mea, pe care o socotesc inutilă, nu sper în nimic, nu doresc nimic. S-a prăbușit tot ce-am încercat să clădesc și cred ca și tine:

deoarece m-am înșelat de atâtea ori și așa de funest, nu mai pot să mai am nici o siguranță în vreo judecată de a mea. Și în felul acesta poate cineva trăi? Viky îmi este dragă, am copilărit cu dânsa, îi admir sufletul curat, incapabil să supere

pe cineva, dar n-avem nici o legătură amândouă. Să mai insist asupra deosebirilor noastre ar însemna să crezi că iarăși sunt orgolioasă, nu pentru că ocupațiile mele sunt de mai bună calitate ca ale ei, dar pentru că tu nu prețuiești decât ceea ce îmi e și mie familiar: gust pentru viața artificială, închisă în bibliotecă, sau pentru turburările interioare. Și dacă ar trăi Viky și dacă ar muri, față de dânsa aș rămâne la aceeași depărtare.

Cu ce accent a pronunțat Ioana cuvintele "moartea lui Viky", la care mă gândesc deseori cu spaimă, dar nu îndrăznesc să le aduc în conversație!

Ce disperată trebuie să fie Ioana ca să aibă un asemenea curaj!

— Și eu nu mai am nici o însemnătate pentru tine? Ți-a devenit indiferentă existența mea?

— Tu mi-ai fost tot ce-am avut mai scump pe lume, și oricât nu ne-am înțeles, am fost perfect asemănători. Aceleași aptitudini am avut, aceleași preocupări și aceleași defecte și calități sufletești. Orgoliul ne-a fost egal și, din pricina lui, n-am suportat nici unul nici o înjosire și ne-am răzbunat pentru orice umilință. Asemănarea aceasta a făcut imposibilă o minciună intre noi, care e esențială între doi oameni ce vor să se împace și poartă numele de "menajament": am ghicit imediat tot ce unelteste celălalt. Și acum n-aș putea spune că țin mai puțin la tine, îmi ești tot atât de necesar, dar s-au schimbat multe.

Aș fi incapabilă să mai am conflicte, gelozie, ură, patimă. Aș suporta chiar să pleci cu altă femeie și te-aș aștepta cu același calm. Ți-aș lucra flanele ca să nu răcești sau aș băga de seamă ca să ai mâncare bună.

Dragostea celei mai devotate mame... Căci am îmbătrânit.

— Îți închipui că într-un timp atât de scurt s-a putut face o transformare atât de mare! N-au trecut

decât câteva zile de când îmi replicai, cu vehemență, la orice părere.

— Întotdeauna schimbările în mine s-au petrecut brusc. Probabil că se petrece o lucrătură ascunsă, dar hotărârea apare deodată. Așa te-am părăsit și așa m-am întors la tine. Am fost bolnavă de dragoste, acum m-am vindecat.

Noutăți grave. Definitive? Sau numai convingeri de moment, așa cum obicinuiește Ioana? Sunt obosit și mi-este indiferent.

Astăzi am venit mai devreme la Cavarna, imediat după prânz, ca să aflăm rezultatul vizitei doctorului Bogdan, venit special de la Bazargic, în toate amănuntele. Era un eveniment prea însemnat ca să ni se transmită numai prin telefon. Doctorul Bogdan fusese de dimineață și, după o cercetare atentă, opinase tot pentru tifos. Nu avea mare lucru de ordonat, dar să continuăm cu gheața și cearșafurile ude și, pentru reconfortarea bolnavei, injecții cu ulei camforat. A făcut chiar el prima injecție, fără ca Viky să fi încercat cea mai mică împotrivire.

Acum, când căpătam siguranța celor ce se întâmplă, ne calmăm puțin.

Mi se pare insuportabil de petrecut atâta vreme la casa menajului Axente. Povestirile doamnei Axente au devenit de-a dreptul plictisitoare, iar tonul dezmierdat al domnului mă torturează. Am plecat cu Ioana și cu Roza în orășel și, ca să găsesc un mijloc de distracție, am intrat în cafenele, m-am amuzat la vitrinele sărăcăcioase. Am cumpărat tot ce mi s-a părut bun de mâncare, ca să avem provizii la mare. Am regretat lipsa oricărui mijloc de distracție, a vreunei petreceri populare sau măcar a unui cinematograf. La urmă ne-am dus în grădina publică, mare dar neîngrijită. Ne-am instalat pe niște fân și am început să mâncăm cu poftă struguri cu pâine. Ca desert, șocolată. Eu am povestit istorii vechi și am făcut planuri pentru viitorul Rozei. Bine dispuși și complect singuri în

locurile acestea, ne-am jucat copilărește, chiar de-a prinselea. La întoarcere, în poartă, ne aștepta doamna Axente.

Triumfătoare, își relua rolul mare pe care îl diminuasem zi cu zi și chiar i-l desființasem după vizita doctorului Bogdan.

— Știți, copii, că a venit rezultatul de la Constanța. Si, după o mică tăcere calculată abil: N-are tifos!

Vestea s-a transmis printre toate cunoștințele noastre din Cavarna imediat. Unii ne felicită și vor să scoată din rezultatul acesta argumente de fericire. Cei mai mulți, influențați de figurile noastre, nu știu ce să spună. Am telefonat doctorului Bogdan, de data aceasta enervați și pe el. Și dânsul n-a găsit decât să exclame: "Fir-ar al dracului!"

Pe doctorul Petroff aproape l-am certat, și a suportat cu o mutră imbecilă tot scandalul nostru. Apoi, tot așa bâiguind: "Eu tot febră tifoidă cred că este. Am toată încrederea în analiza făcută la Constanța (bulgar ipocrit!), dar cine știe ce s-a întâmplat, poate că nu s-a găsit nimic în momentul acela, căci am trimis noi prea degrabă sângele.

Simptomele sunt ca la febra tifoidă: temperatură mare, stare generală de prostrație, lipsă de poftă de mâncare."

Suntem exasperați contra lui. Vrasăzică, iar încearcă să ne aducă bănuieli. Nici măcar să nu reușim să avem certitudinea că tifosul este exclus! După ce pleacă, îl batjocorim între noi din toată inima: "Cine l-a mai făcut și pe ăsta doctor! Habar n-are! (Parcă doctorul Bogdan știuse ceva!) Si, pe deasupra, și încăpățânat!"

Ioana e tot așa de indignată ca și mine. Dar printr-un curios joc psihologic al ei, emite tocmai o pretenție și ea vagă, de a doctorului Petroff.

— Trebuie să ne facem injecții antitifice!

Cum protestez energic împotriva acestei idei, căci e inutil să mai suportăm niște injecții cu efecte

dezagreabile pentru o boală inexistentă, și pentru că mă irită contrazicerea Ioanei, ascultând pe doctorul Petroff, pe care îl găsisem până atunci imbecil, Ioana, ca de obicei, se încăpățânează cu atât mai mult în gândul ei. Și o bucată de timp uită complect de boala lui Viky, și toată discuția evoluează numai dacă trebuie să ne facem injecții sau nu.

La plecare am întâlnit pe madame Pitpalac. Ea ne-a spus misterios:

— Doctorul Abramoff susține ca el a știut totdeauna că nu e tifos.

Mai degrabă tuberculoza intestinelor.

Trăind aceste scene și transcriindu-le, îmi dau seama ce ridicole sunt, ce amuzante chiar, parcă imitație după cine știe ce pagină de satiră a lui Moliere împotriva medicilor. Dar pe un pat zace de o săptămână Viky între viață și moarte, fără măcar ca să știm ce să facem ca să-i venim în ajutor. Putem glumi?

De-abia pe la 11 noaptea, sub un cer superb, ne reluăm drumul spre port. Încep:

— Nesiguranța este oribilă. Poate că numai eu am nenorocul că orice mi se întâmplă, rău sau bine, să-l aflu în etape, să am în fiecare zi, de mai multe ori, speranțe și apoi deznădejdi. Sau poate că alții suportă mai ușor aceste stări. Eu am impresia că mi-e bolnav tot sufletul din pricina nesiguranței, și aceasta e cauza că orice se transformă pentru mine în cataclism. Chiar și o scrisoare întârziată cu o zi mă distruge. Aș prefera certitudinea cea mai gravă, căci până la urmă te deprinzi cu ea.

— De aceea faci tot posibilul să escamotezi adevărul și să îndepărtezi cât mai mult aflarea lui. Dar spui o teorie cu ocazia lui Viky, care-ți este, oricâtă milă ai avea, o străină. Dacă ar fi ceva personal, altfel s-ar întâmpla. Acum vrei să termini în orice chip o chestiune ce nu te interesează decât vag și care te împiedecă de la atâtea planuri:

să privești marea în tihnă sau să pleci, căci a

trecut data pe care o hotărâseși pentru plecare.

— Aceste sunt răutăți gratuite. Sau mai degrabă sunt observații valabile pentru orice om, dacă are curajul să se examineze fără menajamente.

Poate ca ai dreptate: aș vrea să pot privi marea în tihnă.

Cred că privind marea sau ascultând muzică bună, parvin să ajung, numai atunci, la extaz, să nu mă mai întrerupă spiritul critic ce-mi distruge de obicei orice bucurie.

— Mă întreb uneori dacă ești om. Am iubit o mașinărie. Oricât de subtilă ar fi, îi lipsește singurul lucru care interesează în dragoste:

umanitatea.

— Tragi concluzii prea grăbite, după obicei. Din moment ce sunt în stare, și încă cu vehemență, să mă entuziasmez și să mă deprim, nu pot fi numit mașinărie. De altfel, cred că nu se potrivește acest termen nici unui om. În fiecare se găsește o altă structură a instinctelor, o altă combinare a lor. Deci, dacă mă iubești, trebuie să mă accepți cum sunt, fără să mă numești mașinărie, oricâte contraziceri ai găsi.

Aceste contraziceri există în orice om. De pildă, vezi pe unii foarte repezi în toate și totuși mâncând extrem de încet. Am avut din pricina ta, trei ani la dispoziție ca să-mi verific caracterul.

— Mereu revii la aceleași fapte.

— Pentru că mi-au fost esențiale. Toată experiența mea de viață pornește de acolo. Nu vei vrea poate să iau argumente din grija mea de student, când voiam la vreun examen să iau bilă albă în loc de roșie!

— Dar devine intolerabilă tovărășia dintre noi, dacă discutăm numai despre ceea ce s-a întâmplat!

— Nu trebuia să se întâmple nimic!

— Totul a fost numai din pricina ta!

— Bine ca te poți consola așa de iute!

— Și, în definitiv, puteai să împiedeci de la început orice. Dimpotrivă, ai avut perversitatea să

ne împingi unul spre celălalt. Cine îmi făcea mai multe elogii despre el?

— Sunt încântat, căci cu atât mai scârnavă apare fapta lui de mai târziu.

— Ești prea bun observator al celor ce te interesează ca să nu fi observat că între mine și el se făceau trăsături de care NOI pe atunci nu ne dădeam seama. (O! Acest plural "noi", care îi leagă pe amândoi!).

— Nu-ți dădeai seama... Se potrivește asta pentru tine. Dreptul acesta ți-l dau, dar nu se potrivește deloc cu el, care s-a gândit de la început că trebuie să încerce. (Analizând fraza aceasta, îi descopăr mai multe motive: despărțeam pe pluralul "noi", care mă duruse ascuțit, în timp ce toată conversația mă doare numai molcom, cum, jucându-te cu un foc care numai te dogorește, ți-ar sări pe piele o scânteie chiar; în același timp, cred că așa este obiceiul lui; avea însă și scuza căci abia o cunoștea pe Ioana și proceda cu ea cum procedează oricine cu o fată ce nu i se împotrivește prea mult; mai este și un al treilea motiv al vorbelor: vreau să o umilesc pe Ioana.) — Un bărbat trebuie să conducă pe femeia lui, s-o povățuiască.

Întotdeauna ai fost lipsit de orice autoritate.

— Nu ești o zdreanță, te poți administra singură! Poate că am privit dragostea noastră dintr-un punct de vedere romantic. Nu m-am deprins cu ideea că tu nu mă înșeli numai pentru că te împiedec eu să ai ocazia! De-acum înainte voi ști cum să procedez; nu voi aduce în casă pe nimeni, căci s-ar putea întâmpla o catastrofă!

— Cum mă pedepsești!

— Dar cum mă doare!

Și cum aș putea înregistra întunerecul ce ne împresoară, umbrele pomilor, cerul albastru cu stele și cu luna pe jumătate, plutind ca o barcă, pornită poate de pe marea ce se zbate tot mai aproape! Atmosfera strecurându-se printre noi în

toți porii... Și cum Ioana a tăcut, semn că e grozav de nenorocită (mai mult ca mine?) și că picioarele o duc la întâmplare, spun, apăsând pe cuvinte, cu imensa tristeță:

— Abia câteva zile au trecut de când pretindeai că ai ajuns la o stare sufletească definitivă și că nimic nu te-ar mai turbura!

— Și Viky, care ar putea să moară!

În noaptea următoare, după ce la Cavarna am văzut că n-a fost nici o schimbare, pe același drum, aproape la aceeași oră continuăm conversația. Ioana spune:

— Ce oribilă am fost ieri! Când Viky este așa de bolnavă, noi am uitat-o perfect (nu mai era către ea nici un gând), ca să ne certăm pe neînsemnatele noastre neînțelegeri. Căci nu sunt neînsemnate, comparate cu moartea? Și când te gândești că, indiferent de luciditatea noastră, am fi în stare să pornim aceeași discuție!

— Nu trebuie să ne iritäm, căci ce am făcut este profund omenesc.

Nu poți să susții tot timpul o stare funebră fără să intercalezi preocupări puerile. Educația noastră tâmpită ne-a dat iluzia absolutului, și de aceea suntem mereu nenorociți, descoperind că orice sentiment nu este decât aproximativ.

— Aceasta nu-i decât o scuză deghizată, pentru a-ți împăca conștiința. Deci nu mă poți învinovăți pe mine că mă scuz. Atât timp cât ai curajul să trăiești, iți aranjezi în folosul propriu tot ceea ce e convenabil. Cazul tău e curios: ești mereu atent la tine și la vecini, încerci să nu fii deloc binevoitor cu tine și totuși iți scapă observații esențiale, pe care le poate face din întâmplare omul cel mai puțin fin!

Sunt convins de nereușita finală. Însemnează că nu fac observații cu un scop, ci dintr-un viciu temperamental. O fi având acum Ioana dreptate? Numai în cazul acesta? Sau și în alte cazuri? În care? Există o trăsătură atât de esențială în mine,

pe care eu n-am examinat-o niciodată? Mereu alte perspective ale omului.

— Ce îngrozitoare este nesiguranța în care ne ține boala lui Viky!

— Exact subiectul de la care am pornit ieri. Ce savoare pentru tine, care extragi fiori din moartea altora!

— Ce inutile ofense, pornite într-o clipă când nu sunt vinovat cu nimic.

— Sunt convinsă că, cu ocazia lui Viky, de o mie de ori te-ai gândit la moarte, ai imaginat o mie de cortegii funebre, dar te-ai jenat ca să mi-o spui.

— Același lucru făceam și când Viky era sănătoasă.

— Atunci gândul tău era inofensiv, pe când acum apare oribil.

— Am trăit cu aceeași intensitate și atunci și acum. N-am fost farsor niciodată.

— E ușor de imaginat dezastre pe socoteala altora!

— La fel imaginez și pe seama mea.

— Totuși, Viky este aproape să moară și tu ești sănătos tun.

— Tot sufletul meu este bolnav. Mă vezi în fiecare clipă chinuindu- mă.

— Când te gândești că dacă aș muri eu, în loc să țipi sau să te arunci în mare, ai combina scene funebre și apoi le-ai scrie, bineîn- țeles, pricepându-te să le gradezi cum trebuie, ca să ajungi la punctul culminant și la efectul dorit.

— Orice scriitor, cât de sincer ar fi, își aranjează suferințe reale.

— Și apoi publici volumul, vezi cum se vinde, te bucuri dacă ai o presă bună.

— Exact.

— Ce mediocru este acest “exact”, care nu explică sau nu scuză nimic, și care împacă totuși conștiința.

— Nu pot împiedica nimic din cele ce se petrec în mine, cel mult le pot observa și taxa ce e bine și

ce e rău.

— Și tu, care te crezi pedagog adică având pretenția de a ameliora!

Urmează o lunga tăcere și ni se aud pașii sonori lovind pietrele.

Apoi Ioana reîncepe.

— În definitiv, ai dreptate. Trebuie să ne închipuim și moartea lui Viky. Vom suporta-o mai ușor dacă ne deprindem cu ea.

Ce dezastru ar fi! Moartea nu i se potrivește deloc grațioasei Viky, care niciodată nu și-a pus întrebări prea profunde. Cu silueta ei delicată, îmbrăcată cu cel mai bun gust, cu nasul puțin în vânt, cu râsul frumos, care îi luminează întreaga față, mereu în tovărășia băieților, glumind cu toții, dar știind cum să păstreze distanțele, așa am știut-o pe Viky! și acum, deodată, s-o imaginez țeapănă, galbenă, plecând în călătoria fără capăt, singură, descifrând taine sau strecurându-se, strigoi, printre umbrele nopții. Acum, altă Viky, și la fiecare moment iarăși o schimbare, aceeași ființă multiplicându-se la infinit și noi încercând inutil să explicăm toate aceste aspecte.

Ce ciudate sunt capriciile soartei sau ale lui Dumnezeu! De ce a ales-o tocmai pe mititica Viky să joace un rol atât de important? Și eu, care mă crezusem predestinat pentru un astfel de rol și care, alături de Viky, sunt un nevolnic, clovn intr-un mic circ de provincie pretinzâ ndu-se actor!

— Ce bucurii ne propuneam pentru Cavarna și ce sfârșit lugubru închipuim acum!

— În nici un caz n-a fost o bucurie! (Am simțit ochii Ioanei cătându- mă prin noapte, să ghicească ce gândesc. M-am simțit obligat să spun:) A fost totuși singura posibilitate de a suporta viața!

— Cred că suntem identici! Și alipindu-se de mine: Te iubesc, Sandule!

În noaptea aceea n-am adormit decât târziu, atâtea preocupări m-au obsedat și așa de puternic se zbătea marea drept sub fereastră.

Am întâlnit pe Hacik în ușa cafenelei lui Mihali. Are obiceiul să-mi puie ca primă întrebare: “Ce mai face duduia Viky?” Azi, ca să mai variez programul, i-am vorbit eu mai întâi despre Viky: “Știi că Viky a întrebat de dumneata. Spune ca îi e dor să-i cânți.” Toată povestea era inventată numai ca să-i fac o mică plăcere. Am fost rușinat de minciuna mea, așa i s-a luminat fața de bucurie, dar nu puteam să-mi mai schimb vorba. Pentru oamenii simpli orice cuvânt are o semnificație exactă, nu sunt în stare să bănuiască nimic îndărătul lui. Ce admirabili sunt acești oameni, și ce reconfortanți! S-a oferit imediat să se ducă la Cavarna să-i cânte lui Viky la fereastră, și n-am putut să-i opresc decât mai adăugând o minciună că la ora asta Viky doarme.

Do fapt, că stă zi și noapte în letargie și nu mai poți deosebi când e trează și când doarme. Dar Hacik va veni neapărat după-amiază...

Trebuie deci să plecăm noi mai devreme, înaintea lui de e posibil, și s-o anunțăm pe Viky prin doamna Axente să nu se mire când va auzi la fereastră sunet de vioară. Si, dacă se poate, să-l suporte un sfert de oră. Deci trebuie să pretindem lui Viky, aproape de moarte poate, să ia parte la combinațiile noastre convenționale de oameni teferi!

Seara, cu Ioana și cu Hacik pe prispă, fac planuri pentru Viky, deoarece temperatura e scăzută. Ioana e preocupată dacă Viky trebuie să se mărite la vârsta asta sau e bine să mai aștepte. Și apoi, ce fel de bărbat s-ar potrivi mai bine cu dânsa. Dar deocamdată o vom lua pe Viky din nou la port. O vom păzi, Helene îi va face mâncare bună și multă, vom ține-o toată ziua pe plajă, și prietenii ei desigur că o vor amuza cât mai bine. O singură frică are Ioana: ca nu cumva Viky, profitând de un moment de neatenție, să intre în apă ca să înoate.

— Înotul este pasiunea ei! E o mică zăpăcită și e

în stare de o asemenea nebunie!

Plimbarea noastră de noapte înspre port e o plimbare de tineri îndrăgostiți care nu au nici o experiență, se amuză de toate naivitățile, cred în jurămintele eterne. Complectă refacere interioară, fără nici o spaimă pentru viitor.

S-a terminat tot chinul. Îmi este egal tot ce s-a întâmplat, căci știu ca în clipa aceasta Ioana tremură pentru mine și ar fi în stare să facă tot ce i-aș propune, să fugă cu mine, să-și renege familia, să trăiască cu mine nemăritată, în văzul tuturor, indiferentă la bârfeala lumii, să se arunce în mare fără de nici o ezitare. Starea care o cuprinde în întregime (o simt în toate fibrele vibrând) este extazul.

Ce magnifică noapte! Ce parfumat e aerul, stelele ce sclipitoare și luna halucinantă, pe razele căreia coboară și urcă fără oprire strigoii și toate arătările. Ursitoarele torc firul vieții noastre din raze de lună!

Iar marea! Tot mai aproape se simte mirosul, i se aude neîncetata ei legănare, neobosita ei încercare de a construi miracole și apoi destrămarea înainte de a porni din nou. Simbol al tuturor planurilor omenești, construcții mereu reîncepute, inutile poate, căci știi perfect că nu vor ajunge la vreun rezultat, dar ce superbă lucrătură! Este admirabilă îndeosebi dezinteresarea acestor osteneli!

— Te iubesc, Ioana! Nu trebuie să crezi că vorbesc numai din pricina unui entuziasm momentan. Logica cea mai strictă îmi dă dreptate.

Ai făcut o greșeală fără ca dragostea pentru mine să-ți fie deloc alterată.

Ai avut toate scuzele: m-ai văzut indiferent! Poate că nu corespundeam cu febrilitatea ta de îndrăgostită și când îmi simt acum sufletul în așa mișcare, obicinuită la tine, îmi dau seama ce bicisnic am fost, ce stupid, ce nevoie ai avut să te vindeci cu orice preț. Ai încercat ceea ce ți-a stat la

dispoziție. Îmi închipui cu ce amar! Ai o educate prea burgheză, prea cinstită, ca să nu ți se pară gesturile acestea oribile, chiar dacă inteligența ta are toate curajurile. Te văd acum:

suferi în orice moment, nu atât din milă pentru mine — ai dreptate, în dragoste n-are ce căuta mila — cât din scârba că ți s-a putut ție întâmpla așa ceva. Ești umilă în orgoliul tău. Iubita mea orgolioasă, mi-e dor de buzele tale fierbinți ("fierbinte" nu este pentru tine, pasionată, un cuvânt convențional?) și de toate principiile înrădăcinate în tine, orice teorii ai susține. Și poate că fericită ai fi nu având la dispoziție biblioteca cea mai imensă, ci cu un șorț și cu picioarele fără ciorapi în papuci, cu părul în dezordine, în fața unei căsuțe de țară aruncând grăunțe la o mie de păsări. Am învățat atâtea, am chibzuit atâtea, și încă să nu fiu în stare să diferențiez sufletul de corp!

Sufletul, care a rămas tot așa de intact ca și în prima zi de cunoștință, căci ai rămas tot așa de naivă în dragoste, pe rând deprimată și entuziastă, interesată de orice aș face eu, iubita mea, care, după ce citește cinci ceasuri în șir o carte grea, găsește extraordinar un spirit prost de al meu și râde dacă mă strâmb!

Și corpul a fost profanat? Când fiecare scenă era susținută cu o voință încordată și lăsa un gust amar, iar uneori un imens dezgust?

Ce cunoaște el din corpul tău? Oricât l-ar fi examinat, oricât se va fi încercat să-l murdărească, să limpezească toate misterele lui? Ce știe el de vibrațiile corpului tău, starea ta normală pentru mine? Ce interes poate avea corpul tău fără acele vibrații? Putea să te înlocuiască, fără nici o diferență. Ți-aduci aminte de Tristan și Isolda. Isolda, ca să nu fie obligată să se culce cu Mark, a pretins ca împreunarea să se petreacă în întunerec, și trimitea pe Brangane în locul ei. Din această stratagemă, Mark n-a observat nimic. Desigur că

Tristan ar fi observat imediat dacă într-o noapte n-ar fi fost Isolda în brațele lui numai după freamătul iubitei, acum absent!

Ce fericit sunt! Ce rar i se întâmplă unui om să aibă o astfel de superbă ocazie în viață! Să cântăm, să ajungă până la bolta cerului!

— Dacă ar dura tot timpul așa!

— Dar ce ne pasă ce se va întâmpla mâine! Nu trebuie să aduci tocmai tu neliniște în beția noastră, așa cum mă învinovățești pe mine de atâtea ori. Se poate ca mâine să murim noi sau să moară Viky, să nu ne mai iubim, să ne despărțim iarăși. Și chiar avem siguranța tragediilor viitoare! Este fatal ca emoția noastră de oameni tineri să nu rămână identică și ca, în cel mai bun caz, dragostea să se transforme în prietenie, așa cum știm că s-a întâmplat cu toți oamenii, în toate timpurile. Apoi vom îmbătrâni, ne vom urâți, ni se vor ofili fețele. Ce frumoasă ești Ioana, în seara aceasta! Și la urmă, oricât de târziu, fatal, unui va părăsi pe celălalt, prin distrugerea totală, care este la capătul oricărei sforțări omenești! Poate că și în lună au fost odată oameni și se vor fi găsit și acolo îndrăgostiți tot așa de febrili ca și noi. Dar ce ne pasă! Ce contează ce a fost și ce va fi în clipa aceasta de o așa de intensă trăire!

— Ce transformări în tine!

— Probabil că totul a depins de boala lui Viky, s-au amestecat neliniștile geloziilor mele cu neliniștile morți lui Viky, care la fiecare moment apărea amenințătoare. Poate că teroarea, din pricina soartei lui Viky, a grăbit consumarea chinurilor din cauza trecutului. Și dintr-odată am descoperit că vindecarea mea depinsese de coborârea temperaturii lui Viky. Nici măcar n-a fost boala ta, ci a lui Viky, adică a unei persoane care mi-e foarte agreabilă, dar, în definitiv, destul de indiferentă, numai în funcție de existența ta. Și tot timpul cât am fost despărțiți m-am gândit doar de câteva ori la ea și atunci cu ciudă: aveam

convingerea ca ea continuă să surâdă spre toți vecinii, să aibă ochii luminoși și fruntea fără nici o cută, ca cineva care nu cunoaște ce e supărarea, continuând discuțiile ei neînsemnate cu tot soiul de cavaleri.

— Nici nu s-a vindecat complect, și ai și început s-o critici.

Ioana spune asta glumind, fără intenții de a-mi face vreun reproș.

— Pentru că și Viky redevine ceea ce a fost. N-am văzut-o, dar aș putea paria, căci în toate cazurile se petrece la fel. Boala și apropierea morții n-au învățat-o nimic, natura s-a căznit cu dânsa dându-i o experiență absolut inutil. Să vezi că mâine o să reînceapă să surâdă ca de obicei. (Dar oare cu mine nu se petrece același lucru, indiferent dacă mă consider mai profund decât Viky? Se va schimba ceva, așa cum cred în momentul acesta? Nici acum, când mă simt invadat de bucurie, nu s-au potolit întrebările, semn că nu sunt complect vindecat.) Ca să-mi înăbuș bănuielile care se ridică în mine, spun: “Te iubesc, Ioana! Pot să ți-o afirm fără nici o ezitare. Ce să socotesc? Să precizez?

La socoteală desigur ca oricărei dragoste i-ai găsi limite. Trebuie să ai încredere în tot sufletul meu, ce freamătă pentru tine și mă îndeamnă să-ți fac această mărturisire.

— Sunt fericită, Sandule!

Noaptea, îmbrățișarea cu Ioana a fost frenetică, așa cum nu mai fusese din primele timpuri.

A doua zi, doamna Axente ne-a anunțat că Viky își recăpătase temperatura mare. Chiar mai dinainte noi redevenisem la starea noastră obicinuită.

Se lasă seara, copacii se subțiază, și, printre ramurile lor cerul e aproape alb. Doctorul Petroff a trecut pe la noi și a constatat pe Viky tot așa de rău, ceea ce se putea constata fără nici o știință specială.

Ne-am așezat pe pridvorul casei, eu și Ioana, în voia melancoliei orei, și Hacik, venit să ia informații despre Viky, a acceptat invitația și s-a instalat lângă noi. Îl simțim așa de apropiat, că nu mă sfiesc să-i spun:

— Tare suntem necăjiți, Hacik!

Această vorbă cuprinde multe dureri fără legături între ele și totuși împletite așa de bine, înlocuindu-se una pe alta, suprapunându-se.

— Și eu sunt atât de supărat!

Are curajul, umilul Hacik, să se jeluiască, poate pentru că accentul meu arată că am răbdare să-l ascult puțin sau pentru că el vrea să ne încurajeze pe noi. Omul, în egoismul lui, își găsește o consolare că se mai găsesc și alții în aceeași situație, sau chiar mai rău.

— Dar ce-ai pățit, Hacik?

— Câte n-am pățit!

Este atât de amuzant spunând aceasta, încât îmi vine să râd. Deseori nu ne interesează o durere adevărată numai pentru că se prezintă caraghios.

— Și nu poți să ne spui și nouă necazurile?

— Mașinka ne-a făcut familia de râs.

Hacik are o mulțime de frați și surori mai mici decât el, care foșnesc cu toții pe drumurile portului. N-aș putea să recunosc pe nici unul, dar, când văd vreun copil dezmățat cu părul roșu și cu pistrui (Hacik, singurul din familie, e negru ca un țigan), sunt sigur ca e un reprezentant al familiei prietenului nostru. Hacik nu-i iubește, cu toate că face sacrificii imense pentru ei, își împarte mica lui leafă ca să-i hrănească și să-i dea la școală (știm asta de la madame Pitpalac). Sau poate că-i iubește, căci el e tot numai nevoie de a iubi și de a sacrifica, dar nu mărturisește, de rușine, căci știe ce impresie proastă ne face această droaie de copii obraznici și fără de nici o delicatețe. Nu l-am văzut pe Hacik stând de vorbă cu vreunul din ei. El se strecura pe cărările portului ca și cum ar fi fost singur pe lume, dar madame Pitpalac pretinde că

în fundul unei magazii se petrec deseori sindrofii de familie.

Pe Mașinka am remarcat-o, roșie și pistruiată ca și ceilalți, însă domnișoară care nu umblă cu picioarele goale și care-și păstrează o ținută de fată ce se crede frumoasă. Cu madame Pitpalac se salută, dintr-amândouă părțile o înclinare delicată din cap și un zâmbet fin, și cred că le-a persecutat mult timp chestiunea care trebuie să salute mai întâi, iar acum fac tot posibilul să dea din cap în aceeași clipă.

Și iată că Mașinka păcătuise și ea în misterul vreunei magazii sau poate chiar pe pământ, la jocul razelor de lună. Cu cine? Hacik n-a vrut să ne spună decât vag: “Cu un parșiv”.

Faptul se întâmplase de multă vreme, nu se mai putea face nimic să se împiedice venirea copilului, ce avea să aducă rușinea familiei.

De un mariaj care să acopere păcatul nici nu putea fi vorba. Tipul o ștersese și nu aveai cum să-i dai de urmă. Și apoi, cum să aduci în casă pe un derbedeu! “Câte planuri îmi făcusem eu pentru Mașinka!

Îi cumpărasem o casă la Cavarna și pusesem și ceva bani deoparte.

Ce s-a ales din toate acestea!”

Ce triste aceste mărturisiri! Dragostea lui Hacik pentru soră-sa spusă deodată! Dar cum putuse strânge acești bani din leafa lui neînsemnată? În cât timp și cu ce sacrificii?

— Și acum trebuie să stau aici să păzesc pe Mașinka să nu-și facă seama și să-i viu în ajutor la ceea ce se va întâmpla. Aș vrea s-o ascund undeva, să nu afle nimeni. Dar unde? Și ce vom face cu copilul? Lumea e rea, bagă de seamă orice. Madame Pitpalac trebuie să și fie în curent.

Ce prieteni trebuie să ne socoată Hacik că ne spune astfel de lucruri!

Și mai ales ce singur trebuie să se simtă!

— Și eu, care voiam să plec imediat. Niciodată

n-am avut noroc!

— Unde să pleci? Aveai intenția să ne părăsești fără să ne spui nimic?

— Nici eu nu știam nimic până astăzi. Am primit o depeșă care m-a chemat la Ada.

Hacik ne spusese odinioară, la o oră tot așa de melancolică, despre dragostea lui fără nădejde pentru o fată frumoasă, Ada. Când încercasem să-l consolez (cu ce argumente facile te mulțumești ca să consolezi pe alții!), "de ce nu încerci s-o uiți, căci nu te iubește", mi-a ripostat: "ce-are a face, o iubesc eu!" Ada îl chinuise, căci făcuse dragoste cu diferiți tineri, numai pe Hacik nu-l băgase niciodată în seamă.

— Acum te cheamă? Asta înseamnă că te iubește. S-a prefăcut numai că nu te observă. Un mijloc de cochetărie, la care a renunțat imediat ce a văzut că te retragi dumneata.

— M-a chemat pentru că acum e bolnavă greu și are nevoie de mine. Dar ce-are a face? Are toate drepturile.

Hacik nu poate să fie iubit, dar e necesar în timpurile de deznădejde. Ada știe să se folosească bine de generozitatea lui.

— Ce să fac?

Întrebare pe care mi-o pun și eu deseori. Am egoismul să cred că numai în mine se petrec cataclisme.

Uneori, la Cavarna, rămân singur în antreul de lângă bolnavă; doamna Axente nu poate părăsi pe Viky, domnul Axente citește vreun ziar și fetele sunt duse după cumpărături. Și atunci fac pasiențe și sunt așa de nenorocit și încurcat în atâtea presupuneri, încât pun în reușita pasienței dovada vreunui mic amănunt din existența trecută a Ioanei (de pildă, dacă a dat celuilalt o anumită sărutare) de care n-am curajul să o întreb.

Întotdeauna sosim cu frică, după-amiază, la Cavarna. Ne temem de o veste proastă. Ne e frică să schimbăm vreo vorbă ca să ne spunem temerile,

dar discutăm, pe măsură ce ne apropiem, tot mai molcom, tot mai distrat, ca odată cu apariția primelor case ale târgului să ne întrerupem de tot. Tremurăm amândoi. La colțul străzii de unde se poate vedea casa familiei Axente, ne înfiorăm să nu vedem doliu.

Și apoi, după ce scăpăm de această groază, îmi mai spun încă în restul drumului: "De fapt, nici n-ar fi avut timpul să puie doliu! Poate s-a întâmplat ceva de curând!" Și când, în sfârșit, doamna Axente, totdeauna prima la întâmpinare, ca și cum ne-ar fi văzut că venim, ne anunță spunându-ne: "Viky e la fel. Temperatura a fost 40 grade", răsuflăm ușurați. Totuși, moartea posibilă a lui Viky nu ne-ar apărea ca ceva cu totul neașteptat. De la timpul când ne temeam să ne gândim la așa ceva până acum, când facem chiar unele aluzii, a trecut mult.

Când sunt numai cu Ioana, în călătoriile noastre nocturne spre port mai ales, dacă nu pronunțăm chiar numele lui Viky, vorbim de moarte în general, mereu ca și altădată, dar acum se simte că avem în noi o panică imediată. În noaptea miraculoasă, numai noi pe drumul pustiu, printre umbre, în apropierea mării prezentă în noi tot timpul, chiar când n-o vedem, discuțiile grave par la locul lor, și spunem multe gânduri pe care ziua le ascundem cit mai bine! Câteodată, aceste generalități triste pe care le vorbim mi se par o impietate dacă mă gândesc a doua zi la ele: am impresia că exploatez cazul lui Viky.

Taina în care se săvârșesc ele îmi mărește impresia că fac un lucru nepermis. Alteori îmi iau apărarea: găsesc o dovadă că soarta lui Viky mă impresionează mult, indiferent de anumite clipe în care am convingerea ca totul mi-ar fi egal. În Ioana probabil că se petrece ceva similar, dar ne e penibil să ne facem mărturisiri.

Câteodată sunt cuprins de poftă de inițiativă. Orice plan, cât de mare, nu mă înspăimântă.

Clădesc o viață fericită cu Ioana sau mă indignez împotriva atâtor trândăviri, pricina tuturor necazurilor, în timp ce o lume întreagă muncește și nu mai are timp să se tânguie.

Sunt convins că-mi voi susține energia și că-mi voi pune în aplicare proiectele, cu toate că experiența ar trebui să-mi aducă aminte că nu e prima oară când sunt invadat de astfel de stări și că freamăt inutil.

Discut cu Ioana despre trecut, pe pridvorul casei familiei Axente.

Am luat temperatura la ora 6 — mare — a fost doctorul, tot așa de evaziv, și, cum știm că până mâine nu putem avea nici o noutate în ceea ce privește pe Viky, putem să ne ocupăm puțin și de noi.

— Aș fi curios să știu cum s-au petrecut faptele în primele zile. A fost curând după despărțirea noastră?

— Vreo două luni jumătate.

— Mi-ai spus vreo trei luni.

Niciodată nu poate să-mi spuie ceva exact. E drept, nu ții minte exact decât ceea ce te interesează. Dar cu patimă luptam cu Ioana ca să aflu că între ei intimitatea a durat cu o zi mai puțin.

— Reduci timpul ca să mă consolezi. Și cum a fost? Tipul și-a pledat mult timp cauza?

— Nici unul din noi nu bănuia nimic din ceea ce o să i se întâmple.

Vorbeam literatură, artă. La un moment dat, a spus, tot cu ocazia unui subiect literar, cuvintele: "ei se doreau". Deodată am tresărit amândoi, ne-am întrerupt și am înțeles că se putea să ni se întâmple și nouă la fel.

— Numai tu iai hotărârile dintr-o dată.

— Atunci am aflat numai că lucrurile ar fi posibile. Hotărârea definitivă am luat-o mai târziu.

— Când? După o lună?

— Cam o lună...

— A avut răbdarea să aștepte el atâta? Și în

timpul acesta ce făceați? Discutați tot literatură?

— Da... Dar mai stânjeniți.

— Și la urmă?

— La urmă m-a întrebat dacă vreau să mă dau lui.

— Te voia gratuit! Nici măcar nu ți-a propus să te ia de nevastă! O femeie nu se dă gratuit decât în două cazuri: când iubește sau când este o cocotă.

— Probabil că există și cazul meu, dar nu s-au priceput oamenii să-l puie în cazurile posibile. Nici n-am făcut observația c-ar fi trebuit să mă ceară de nevastă. Cum n-aș fi primit așa ceva pentru nimic în lume, de aceea probabil că nu m-am gândit la procedeul lui.

— De ce nu te-ai fi măritat cu el?

— Ai fi auzit tu.

— Mi-ar fi fost egal dacă aș fi aflat că te-ai măritat cu el sau că trăiești cu el. Sau chiar m-ar fi durut mai puțin dacă aș fi auzit că te-ai măritat cu el. Aș fi presupus atunci că m-ai părăsit numai pentru că nu-ți oferisem căsătoria și te-ai dus la altul imediat ce ți s-a ivit ocazia.

Deci ai fi semănat cu toate fetele ce vor să se aranjeze, și nu m-aș fi chinuit din cauza ta sau n-aș fi fost invidios de norocul lui. Aflând numai ca ești metresa lui și cunoscându-ți temperamentul burghez, aș fi presupus că te-ai dat din dragoste. Ceva asemănător cu ce-ai făcut pentru mine odinioară. Și aș fi auzit și de asta, după cum aș fi auzit de căsătorie. Lumea e avidă să te ție în curent. Tu însuți căutai prilejul să-mi spui ce s-a întâmplat cu tine.

— Îți închipui că vedeam în mine așa de clar? E drept că voiam să-ți spun ce se întâmplase și să-ți arăt că te stimez și nu te mint, chiar dacă în același timp consideram că n-am nici o obligație față de tine.

— Dar n-o făceai și pentru el? Îl vedeai ce puține scrupule are, știai chiar că continuă să vie la mine ca și altă dată, foarte amical, și încercai să

nu-ți apară laș, să-l reabilitezi. O faptă e urâtă mai ales dacă n-ai curajul să ți-o susții. De fapt, cinismul de a-ți susține imoralitățile denotă un adânc instinct de moralitate.

— Poate și pentru el. Nu-mi surâdea să-mi fie atât de apropiat un personagiu dubios. Totuși, pot să afirm că el mă interesa extrem de puțin. Mi-era rușine să-ți tăinuiesc hotărârile mele. Marturisindu-ți-le, mi se părea că fapta mea e mai puțin urâtă. Și apoi, poate că de la distanță continuam lupta cu tine și voiam să mă consider învingătoare. În orice caz, voiam să afli. L-am rugat de o sută de ori pe el să-ți spuie tot și n-a vrut. A pretins că nu e în stare să-ți facă inutil rău.

— Putea să nu mă fi înșelat de la început dacă nu voia să-mi facă rău.

— Așa sunt toți bărbații. Și tu ai face la fel!

— Gândesc: "Aș face la fel? Dar cum să reflectez la ceva ce-mi este complect străin în clipa aceasta?"

— Să-mi spuie el! Îți dai seama ce oribil ar fi fost? Ce umilință!

Din mărturisirea ta mă pot consola cu gândul că totuși mi-ai păstrat stimă. Dar altfel? Aș fi suferit îngrozitor! Și mai ales, văzându-l ce cavaler se poartă, fiind sincer! Aș fi suferit și dacă aș fi descoperit pe figura lui dispreț, (avea dreptul să se răzbune, căci îl supăra gândul că fuseseși odată a mea și știa ca nu m-ai uitat încă) sau dacă ar fi arătat milă. Iar tu absentă, fără să știu intențiile tale bune... Și ce trebuia să fac? Sa râd, să mă prefac că știu totul de mai înainte? Și apoi să continuăm conversațiile noastre despre literatură? Și peste câteva zile să mă viziteze ca de obicei? Sau să primesc vestea ca pe o surpriză, să par un tont care habar n-avea de nimic? Sau să plâng?

Sa mă umilesc? Să-l rog să te lase în pace? Nu, hotărât, gândul tău demonstrează că ești lipsită complect de orice umanitate. Instinctul singur, și nu demonstrația mea de acum te-ar fi putut învăța

că e hain acest procedeu.

— Ce mare rol joacă orgoliul la tine!

— Asta e tot ce găsești să spui: vorbe, numai vorbe! Dar vezi că tot sufletul meu țipă de durere. Dacă mă iubești, înduioșează-te. N-are nici o importanță de partea cui e dreptatea.

Și după o tăcere:

— Noroc că lașitatea lui m-a salvat. A fost mai blând el cu mine decât tu!

— Nici eu n-am avut curajul să i-o spun în față!

— Fiindcă nu ai avut ocazia, dar mi-ai spus-o prima oară când m-ai întâlnit!

— Pretindeai că a fost cel mai frumos gest al meu și că pe el se sprijină toată dragostea noastră viitoare!

De ce vorbele cauzate de suferințe, deci cele mai autentice, se contrazic între ele? Orice logică le lipsește. Poate că în momentul suferinței vorbele ies la întâmplare, nu trebuie să pui mare valoare pe sensul lor. Uneori întrebuințezi numai interjecții. Eu o surprind deseori pe Ioana contrazicându-se cu toate că se chinuie veritabil. Ioana, dacă ar fi mai calmă, n-ar putea să facă aceleași constatări asupra mea?

— Am acceptat ca totul să se petreacă iute, să nu mai prelungesc o situație turbure.

— Și până în ziua aceea nu te sărutase, nu te mângâiase, nu pătrunsese cât mai adânc sub hainele tale?

— Tu știi cum se face întotdeauna. De ce mă chinui?

— Eu te chinui pe tine? Povestesc numai ceea ce tu ai înfăptuit!

— Poți face unele lucruri, dar nu poți vorbi despre ele!

— Asta e bun pentru mediocri.

— Cu o zi înainte, mi-aduc aminte, eram singură în toată casa.

Ți-am luat scrisorile și le-am recitit încet pe toate. N-am găsit un rând care să-mi arate că mă

iubești și să mă oprească din drumul meu.

Numai grabă, preocupări străine de mine sau câte o declarație convențională, pusă acolo din jenă de a trimite o scrisoare prea rece. Una câte una le-am aruncat în foc. Aruncam în foc întreg trecutul meu de îndrăgostită. La urmă, ca o încheiere, ți-am distrus fotografia.

Fotografia mea, care mă reprezenta "frumușel, elegant, făcut să epatez pe domnișoare" (tot vorbele Ioanei) și acum arzând până la scrum!

— A doua zi m-am dus cu el!

— Ai fost în stare să te duci cu el, special pentru act? Și în momentele mele de speranță nebună, îmi spuneam: "Poate că nu s-a întâmplat nimic, căci nu au avut unde". În casa ta sunt rude, la el la fel, și e imposibil să-ți propună să mergeți la hotel. La noi a fost norocul că locuiai singură pe atunci. Iar gesturile de la început sunt oribile dacă n-ai dragostea care să le susție și decorul, pentru clipa aceea, favorabil.

Să nu trebuiască să pregătești nimic. Cu propuneri explicite nu se procedează decât cu fete versate în amor.

Ce copil am rămas! Ca să nu spun vorba care mi se potrivește: ce naiv! Am ajuns așa de mare și așa de complect lipsit de orice experiență a vieții!

— Și în ziua aceea... (ce voi fi făcut eu în ziua aceea) s-a terminat tot?

— Nu încă. Mergeam amândoi pe stradă și vedeam cu groază că mă duce tot spre hotelul unde ne întâlnisem și noi. De la un colt al străzii am început să plâng și m-am întors spre casă, în goană. El se ținea după mine și tot cerea explicații. Ce ușor pricepea unele chestiuni dificile, din cărțile cele mai subtile, și ce străină îi era o problemă de viață. A doua zi am pornit iarăși. Ca în La Fontaine: "Les voila donc derechef en chemin"... I-am pus condiția să nu mă mai ducă tot acolo, și el a fost încântat că nu i se strică socotelile, așa cum crezuse un moment, și că totul,

n-a fost decât un capriciu de femeie. Dar, după ce am plecat, a devenit foarte încurcat. Nu cunoștea decât locul acela, nu mai știa unde să mă ducă. Este foarte timid — timiditatea la astfel de oameni apare grotescă, nu mai păstrează nimic din prospețimea ei — cu toate laudele lui și povestirile prin care pretinde că a făcut toate poznele din lume. (Ioana arătând că-i cunoaște caracterul și sugerându-mi intimitatea lor!) Mă ducea pe o mulțime de străzi necunoscute, pretinzând că cunoaște o adresă sigură și discretă, dar, de fapt, ca să mai amâne.

Eram ostenită, disperată, iar el în fața fiecărui nou hotel îmi spunea că: "Aici nu putem intra, dar mai avem puțin". În sfârșit, în fața unui hotel nou i-am pus condiția: "Acum ori niciodată!"

L-am văzut bicisnic, ezitând caraghios, încercând încă să râdă și să glumească, și am urcat eu scara ca să întreb, lăsându-l pe el să aștepte în stradă până ce l-am chemat. După o jumătate de oră plecam!

Eram în sfârșit calmată, aproape fericită. Se îndeplinise fapta scârboasă, situația se clarificase, începeam în sfârșit viața mea nouă, cu toate riscurile ei. (Calm pe care ți-l dă vreo rudă apropiată, care, după ce se zbate să moară îndelung, în sfârșit moare. Cu toate că în viață, oricât de bolnavă ar fi fost și condamnată de medici, tot mai era o vagă speranță de salvare).

— Cred însă că chiar de atunci îți dădeai seama perfect de toată persoana lui, indiferent dacă nu era încă cu nimic vinovat față de tine.

— Știam totul cu precizie, căci nu m-am înșelat niciodată asupra lui. Voiam numai să mă mint, ca să nu apară dezastrul meu în toată tristețea. Poate că este la fel cu toți, dar, neiubindu-l, nu-i găsesc nici o scuză, în timp ce spre tine trimeteam toate învinovățirile și scuzele.

El îmi este complect indiferent și n-aș mai vorbi de el dacă tu nu m-ai întreba. Și mă doare ce s-a

întâmplat numai pentru că te doare pe tine. În brațele tale uit complect tot ce-a fost urât. Ne-am regăsit, suntem siguri că ne înțelegem perfect. Suntem tineri, nu este prea târziu pentru a ne construi o nouă fericire. Marea, cea mai perfectă lucrare a naturii, ne este în preajmă, dându-ne mereu noi spectacole admirabile. Trebuie să voim să fim fericiți. Oare Viky este într-adevăr așa de bolnavă?

Am întârziat, toată Cavarna e în întuneric, numai de la fereastra bolnavei vine o lumină slabă, arătând că acolo se petrec ciudățenii.

Domnul Axente nu se mai vede în antreu făcând pasiențe, probabil s-a dus la culcare. Roza a dispărut în camera ei. Doamna Axente poate ca a ațipit puțin lângă bolnavă. O iau pe Ioana de braț, o strâng bine, și încet, prin liniște și umbre, fără să mai spunem nici o vorbă ne îndreptăm spre mare.

Ce încet trece timpul! Gestul meu de a mă uita mereu la ceasul de la mână a devenit un tic. Nu mai avem posibilitatea unei discuții lăsată în voia ei căci mereu trebuie să ne aducem aminte că se apropie ora uneia din noile noastre îndatoriri. Dimineața, Ioana nu poate să stea fără grijă la plajă, căci e gospodină. După-amiază, la patru, trebuie să plecăm. Apoi, la Cavarna, așteptarea doctorului, care întârzie regulat, și ora plecării îndărăt. Avem deci multe ocupații, dar, tot așteptându-le pe fiecare să le vie rândul, suntem nerăbdători. Odinioară, când n-aveam nimic de făcut, lăsam să treacă ziua, lâncezind la soare. Acum împărțim fiecare clipă, și cu uimire am observat că de la îmbolnăvirea lui Viky abia dacă au trecut două săptămâni. Parcă am avea un drum greu de mers și, după o imensă oboseală, am constata că n-am ajuns încă la jumătate. Atmosfera portului nu mai este așa de obsedantă pentru mine. Cunoscând prea bine fiecare ungher, nu mai pot să-mi dau seama de multe nuanțe, totul a devenit banal, și uneori sunt așa de plictisit, încât mi se

pare că nici mai târziu, după ce mă voi despărți de aceste locuri, n-o să mă gândesc cu nostalgie la ele, oricât aș ști că am avut dese momente de puternică emoție.

Preocupările noi cu ocazia bolii lui Viky au făcut imposibilă vreo meditație mai îndelungată asupra colinelor uscate sau a mării. Gelozia și dragostea mea se integraseră perfect cu legănarea mării, se complectau parcă. Ce se petrece cu Viky nu are nici o legătură, și deseori, când vin pe ponton cu intenția să stau cât mai mult, sunt întrerupt de gândul ca să nu uit să duc vreun pachet doamnei Axente, așa cum fusesem rugat.

Așteptam cu încordare să treacă timpul, să scăpăm de situația asta turbure atât de obositoare. Ce va aduce ziua de mâine? Moartea lui Viky sau vindecarea ei? Primul caz ar constitui un dezastru, în al doilea, Viky ar redeveni grațioasă și neînsemnată și eu aș aștepta cu nerăbdare să mă descotorosesc de ea. Ființa ei n-ar mai putea să-mi furnizeze nici o reflecție profundă. Oricum ar fi, mai târziu voi regreta clipele actuale de trăire intensă pe care fac toate sforțările să le alung.

Aștept să treacă timpul, căci așa suntem predestinați. Și la urmă, bătrâni, bolnavi, cu moartea alături, constatăm ca nu mai putem opri timpul în loc.

Ce încet trec zilele și ce repede trec anii!

Și dacă ar muri Viky?

Gândul acesta îmi vine uneori chiar dacă nu ia o formă netă și n-am curajul să-l mărturisesc întotdeauna. Nu trebuie, când vrei să te reprezinți în fața oamenilor, să-ți dăruiești virtuți, ca să capeți elogii pe care nu le meriți și nu ți se potrivesc. Ca și cum ai înșela lumea, intr-o țară străină, că ești autorul unei cărți celebre din țara ta sau că te tragi din vreo familie însemnată și te-ai bucura tu singur de minciună.

Toată truda trebuie să-ți fie să te cunoști cât mai exact și să nu porți cu tine, toată viața, pe un străin.

Eu surprind în mine în prima clipă, în fața unei nenorociri, o savoare. Și numai mai pe urmă îmi pare rău. Fac această declarație cu riscul ca ea să fie o micime personală și nu un joc psihologic obișnuit pentru cei mai mulți oameni, care trec ca foarte de treabă. Nu mă îndoiesc că dacă ar muri Viky, aș avea în primul minut o bucurie și la fel procedez și când mi se întâmplă mie însumi ceva rău, când, de pildă, nenorocul îmi spulberă în mod stupid un plan la care lucrasem cu crispații timp îndelungat.

Asta înseamnă că din pesimismul meu temperamental trag satisfacții. Am uneori o stare sufletească asemănătoare cu a copilului care se amuză să omoare o muscă, îi rupe pe rând și fără să se grăbească aripile, apoi picioarele și la urmă capul. Cred că instincte similare se găsesc în orice om. La mine iau forme oribile. Și acum îmi imaginez moartea lui Viky, prelungesc scena și-mi multiplic detaliile, ca să nu-mi epuizez prea repede spectacolul. Asta nu mă împiedică să fiu terorizat zilnic de această posibilitate și aș face tot ce e posibil ca să împiedec această moarte, așa de adânci sunt scrupulele săpate în mine de educație. Dacă ar muri Viky? S-ar duce importanța doamnei Axente! Ar căuta să se despăgubească din plin, în cele două zile până ce merge la mormânt. Ar face tot ceea ce se obicinuiește, fără să uite un detaliu. Chiar ar inventa, ca să îmbogățească decorul și să-și găsească ocupație. Ar reuși să fie peste tot locul în același timp, și lângă mort, și lângă noi să ne consoleze; prin camere dând ordine și făcând mereu noi aranjări, iar în oraș după cumpărături. Ce haine de doliu ar purta! Ce voaluri! Sunt convins că indiferent de truda ei imensă de femeie de treabă, care vrea să salveze pe Viky, a întrezărit hainele negre pe care le va purta cu toată prestanța (după cum ca fată, cosând de dimineață până seara pentru gospodăria grea întrezărea vreun prinț din poveste venind să-i ceară mâna). Moarta va fi

așezată în antreul din mijlocul casei. E loc mai mare acolo, și poate încăpea cât mai mult public. Viky va fi gătită cu rochiile cele mai elegante și la față va apărea frumușică, rozã, așa cum o cunoscuse toată lumea.

Căci a îngrijit doamna Axente de toate și e încântată de surpriza pe care a putut-o face tuturor, tăcând numai pentru ea mândria ei mare: tot ce-a lucrat ca să refacă pe Viky. Va reflecta la fiecare vizitator în parte: “Priviți-o ce superbă este! Parcă n-a zăcut atâta vreme!”

Ca și cum Viky de-acum s-a înțepenit pentru totdeauna în această frumusețe, astfel va vizita spațiile interplanetare, și viermii nu vor începe travaliul lor de alterare. Împrejurul lui Viky, flori multe, toată Cavama a fost epuizată de flori și puse în valoare, pentru ca fiecare să fie văzută. La un capăt, loc pentru colive și lumânări, iar în preajmă, cât mai mulți musafiri. Să vie toți cei ce au cunoscut pe Viky. Și cunoștințele ei mai vagi sau ale doamnei Axente. Și chiar străinii. Toți n-au decât de câștigat văzând o fată așa de frumoasă, de care doamna Axente poate spune cu mândrie: “Este nepoata mea!” Ca să nu se întâmple încurcătură, oamenii să intre pe o parte și să iasă pe alta. Și doamna Axente se gândește cu emoție că așa a citit în ziare că s-a făcut la regele Carol I. O să avem lume multă, de asta nu trebuie să ducem grija. Moartea unei fete așa de frumoase se întâmplă foarte rar la Cavarna. Gingașă, bună, surâzând tuturor. Iar intimii vor avea o cameră alăturată, preparată special, unde vor putea sta mai multă vreme, comozi, fără să se amestece cu poporul. Domnul Axente va face onorurile. Va fi îmbrăcat în redingotă. Nu și-a mai purtat redingota de la nuntă, adică de 30 de ani. Îi ședea foarte bine atunci. A fost strânsă în naftalină, desigur că-i tot așa de perfectă, dar trebuie scoasă din vreme la aer. Numai dacă, cu reumatismele lui, n-ar fi prea bolnav în ziua aceea. Se va face cum va fi mai

bine, nu te poți împotrivi soartei (și doamna Axente, după ce asistase în gând la moartea lui Viky, abia acum, cu ocazia reumatismului domnului Axente, constată că nu te poți împotrivi soartei). Bineînțeles, printre primii vizitatori, madame Pitpalac pozând ca totdeauna în persoană remarcabilă, cu toate că probabil nu mănâncă decât o dată pe zi acasă.

Domnul Jianu nu va veni decât o jumătate de oră mai târziu. Așa cer convenienţele, ca nu cumva lumea să bănuiască ce se petrece între ei. Ca și cum lumea nu a văzut totul de la început. Ce diferențe între ei doi! Pe cât e madame Pitpalac de agitată, de bună de gură, de voluntară, pe atât domnul Jianu este moale, timid, incapabil să spuie o frază până la capăt. Fără îndoială, ea s-a agățat de capul lui! L-o fi dezbrăcat ea, căci lui trebuie să-i fie rușine să se dezbrace în fața unei femei. Trebuie să-l fi găsit fecior. Poate că nici nu știa bine ce se întâmplă între o femeie și un bărbat! I-a explicat madame Pitpalac!

La urma urmei, n-au decât să facă după pofta lor. Tot erau singuri pe lume, și, de altfel, domnul Jianu e mai îngrijit, mai periat. Orice se poate spune despre madame Pitpalac, dar e bună gospodină. N-ar putea veni la înmormântare și domnișoara Lidia? Ar fi chiar obligatoriu, oricât de mare boieroaică s-ar ține. Trebuie să aibă recunoștință către Sandu, și Sandu a fost intim cu Viky. De la moară până aici nu sunt decât doi kilometri. Trebuie să vie neapărat, chiar dacă n-a văzut-o încă nimeni ieșind din casă. Nu poate scăpa cu un bilet de condoleanțe. În momente grave se cunosc prietenii, și Sandu și Ioana au nevoie de prietenia ei. Hacik nu arată prea elegant, dar va fi nevoie de dânsul. Cunoaște bine Cavarna și va putea face multe servicii, fără să mă mai ostenesc eu. Ce-ar fi oare dacă ar cânta din vioară la căpătâiul lui Viky? Atunci, când se va aduna toată lumea? Ar fi un păcat? Dar ce

impresionant!...

Îmi imaginez toate gândurile doamnei Axente. N-am nici o probă că în capul ei se petrece tocmai așa, dar cunoscându-i firea romanțioasa și rolul prim pe care îi place să-l joace în târgușorul ei (face parte din mai multe comitete, care n-au decât păcatul că nu sunt de nici un folos) e precis că în capul ei se petrece sau se va petrece așa.

Asta n-o împiedecă să fie o femeie foarte de treabă, să fi slăbit cu două kilograme de când o îngrijește pe Viky, să nu mai aibă oră de somn și nici timp măcar ca să se spele cum trebuie, iar noaptea nu poate să se dezbrace complect ca să se odihnească în așternut. În timp ce eu, cel care ironizez, nu sunt în stare de astfel de sacrificii și, în cazul morții lui Viky, m-aș ascunde pe cât mi-ar fi posibil, ca să escamotez toată acea situație penibilă și m-aș jena tot timpul de gesturile convenționale ale celorlalți. Și dacă doamna Axente și-ar arăta prea multă importantă, poate că nu m-aș putea opri, cu toate că moarta ar fi alături, s-o pedepsesc cu vreo mică răutate. Dar numai imaginând acest spectacol și descriind-o pe doamna Axente în toate transformările ei posibile la o ocazie gravă, chiar dacă aș imagina realități, nu dau dovadă de incapacitate de a simți o durere mai multă vreme fără întrerupere?

Cine va suferi mai mult de moartea lui Viky, eu sau doamna Axente? Multă vreme după aceea, doamna Axente va povești la vecini, în toate amănuntele, ceea ce s-a întâmplat, va reface boala lui Viky și apoi dispariția și punerea în mormânt, clipă cu clipă. Iar eu voi cugeta asupra morții, a dezastrului iremediabil al tuturor planurilor și la ceea ce mi se pregătește mie. Și unul și celălalt vom exploata pe Viky.

Pe cer, un șirag de berze. Madame Pitpalac glumește: “A venit toamna, se duc sezoniștii!”

Preocupați cu boala lui Viky, care ne ține jumătate din fiecare zi la Cavarna, Ahmed nu mai

are pentru noi importanța de odinioară.

Noaptea ne întoarcem obosiți, copleșiți de soarta lui Viky și de discuțiile noastre de pe drum, și-l găsim adormit pe covor, în camera mea. Îl las acolo. Dimineața abia îl mângâi, căci mă grăbesc să mă duc la mare, în fața căreia sunt la fel de artificial, căci nu mai am timpul de singurătate la marginea ei. Și dimineața, când căldura e mereu mai puternică, n-ai gustul melancoliilor. Azi îl găsim pe Ahmed ușor amorțit, parcă bolnav, și de-abia astfel ne aducem aminte de el.

Ahmed fusese amator de toate trândăviile, dar la ocazii și foarte vioi, cu ochii rotunzi privind tot ce se petrece în jurul lui cu curiozitate, jucându-se cu vreun canaf și fugind cu coada în vânt prin ungherele camerei. Acum nu se mișcă de la locul lui (când mă îmbrăcam totdeauna mi se încurca printre picioare), nu toarce dacă îl mângâiem, nu atinge laptele pe care i-l întindem, ne privește nenorocit. Glumesc, dar numai pe jumătate:

— Trebuie sa chemăm pe doctorul Petroff să-l examineze.

— Pățește ca și Viky.

— Ce importanță ar avea pentru noi boala lui, dacă Viky ar fi sănătoasă! Și acum de-abia avem timpul să-l observăm. Ce s-ar mai agita Viky pentru el! Chiar ar fi în stare să cheme doctorul, să-l examineze.

Am fost niște ingrați cu Ahmed, nici nu l-am mai băgat în seamă. Ai observat ce mare s-a făcut? Cavaler adevărat! Nu trebuie să-l închidem în cameră, poate din cauza asta tânjește.

Îi luăm coada și i-o întindem, ca să ne amuzăm puțin, căci nici eu, nici Ioana nu credem prea mult în boala pisoiului.

În astă seară, întorcându-ne de la Cavarna, am vrut să mai întârziem pe ponton. Dar la capătul pontonului, pe neașteptate, s-a ivit o umbră: domnișoara Țurai. Prezența ei ne-a schimbat dintr-o dată toaie gândurile.

În fața casei, lângă râuleț, Ioana îmi spune: "Ți-aduci aminte cum dădeai de mâncare gâștelor?" Uitasem gâștele! Mă amuzasem zilnic cu ele. Parcă istoria aceea s-a întâmplat în alt an. Și câteodată, când îmi apare iarăși în minte Ioana goală, căutând satisfacții cu altul, mi se pare că nu s-a schimbat nimic.

În casă, Ahmed, și mai jalnic decât îl lăsasem, ne aduce aminte de boala lui. Îl uitasem de tot și eram pe punctul să mai întârziem vreme multă pe ponton, și numai prezența domnișoarei Țurai ne-a alungat. Laptele din farfurioară a rămas neatins. Când îl mângâiem, nu face nici o mișcare, dacă îl ridicăm puțin de labele de dinainte cade la loc. Numai ochii îi sunt tot așa de mari. Nu mai are însă nici o bucurie în ei. Vrasăzică, Ahmed e bolnav cu adevărat! M-am revoltat și am început să țip, în timp ce lacrimile îmi veneau în ochi:

"E oribil în aceste locuri păcătoase! Mori cu zile! Nu sunt decât doi doctori imbecili care să te îngrijească! Dar pentru un animal mititel nici nu poți face nimic. Mi-a devenit viața aci insuportabilă. De-aș pleca odată!"

Luam instinctiv, ca pretext, boala unei pisici, ca să mă războiesc cu soarta pentru neliniștea în care trăim mereu din pricina lui Viky sau din pricina trecutului Ioanei. Poate ca să plec e dorința mea cea mai intimă, fără să mi-o mărturisesc nici mie, poate că vorbeam astfel numai din exasperare. După ce suportasem situații grave fără explozii (cuvintele, ca să lovească bine, trebuie să aibă și sonorități), acum țip din pricina unei pisici. Neg toată încântarea ce pretindeam că o am în Cavarna, în viața comună cu Ioana. Măcar ridicolul situației ar fi putut să mă oprească.

A trebuit să veghez toată noaptea pe Ioana, nenorocită ca să încerc să o consolez: "Nu trebuie să dai nici o importantă vorbelor spuse intr-un moment de exasperare, văzând atâta nenoroc!"

A doua zi, Ahmed puse capul pe o lăbuță și

închise ochii. Dar încă respiră. Încercam să-l dezmorțim puțin, să-i dăm lapte cu de-a sila, la urmă ne dăm seama că facem o barbarie gratuită. Așa stă, până ce plecăm la Cavarna.

Parcă moartea a intrat în casă și s-a oprit o clipă să se odihnească lângă culcușul mic, înainte de a porni la lucru.

Sărman pisic, care poartă tot atâtea mistere cu el ca si grațioasa Viky.

Cum îl vom găsi astă-seară?

Ajunși la Cavarna, am aflat că Viky a avut 39 grade de dimineață chiar, ceea ce nu i se mai întâmplase. Seara la 6 termometrul s-a urcat până la 41 grade.

Și aici moartea stă la căpătâi?

La înapoiere vorbesc cu Ioana despre moartea lui Viky fără nici o sfială. Văzând ca Ioana suportă discuția cu destulă tărie, mă bucur, căci mă tem de mari disperări.

Ce tragedie pentru toți cei care o cunosc pe Viky! Minunată fată...

Niciodată nu ne-a supărat. Și rămâne aici pentru totdeauna, în acest pustiu! Tocmai ea, căreia, îi plăcea societatea! Ce amuzant se strecura printre tineri! Ce trebuie să fie iarna aici!

Apoi ne aducem aminte deodată de Ahmed.

— Și pisicul? Ce se va întâmpla cu el? O fi murit? Ce să facem cu el? Să-l azvârlim? Unde? Cum să punem mâna pe el? Să aducem un străin să-l ducă? Atâta lașitate pentru Ahmed, al cărui suflet mi se păruse uneori apropiat de al nostru! Să-i facem înmormântarea mâine?

Cum să dorm cu un pisic mort în cameră? Dar cum să dorm, chiar dacă îl ia cineva, numai cu gândul că a stat mai multe ore mort în cameră? Sau, indiferent ce s-ar face, numai cu gândul că a murit?

N-am văzut niciodată un pisic mort. Ce să fac, Doamne!

Întârziem cât mai mult pe drum, pe treptele

casei, în fața ușii. Și imediat ce ne uităm pe deschizătura ușii, înțelegem: Ahmed a murit!

Pricepem că este o imensă diferență în a presupune moartea, oricât de serios ți-ar fi temperamentul, și între a asista la ea. Și pricepem că orice presupuneri, oricât de cumplite, facem despre moartea lui Viky, ele rămân la suprafață, și nu știm nimic ce o să se întâmple cu noi, cu Ioana mai ales, în cazul unui deznodământ tragic.

Ahmed, poate emisar al lui Viky în ținuturile sumbre... Ahmed! Viky!

Ce păcat ca n-am introdus religia și printre animale! Nu pentru a asigura un loc în paradis sufletului lui Ahmed, căci sunt sigur că, dacă există vreun aranjament după moarte, pisicile, păsărelele și alte gângănii vor fi instalate înaintea tuturor oamenilor. Dar aș fi dorit o înmormântare pentru Ahmed făcută cu tot dichisul. Dacă aș fi trăit în Franța, în secolul al 17-lea, aș fi rugat pe La Fontaine să scrie o fabulă tristă, în care toate animalele ar conduce la groapă un pisic. Ar fi îndurerate foarte toate lighioanele pământului, și chiar și lui s-ar fi crezut obligat să nu lipsească.

Așa, la miezul nopții, eu singur a trebuit să organizez ceremonia.

L-am găsit pe Hacik și apoi, împreună, am trezit, pe Cadâr. Într-un șervet am luat pe Ahmed și ne-am urcat în barcă, eu, Ioana, Hacik și Cadâr. Barca a lunecat ușurel pe ape, iar lumina lunii se revărsase pe toate ținuturile. Hacik a început un cântec de jale și era așa de transfigurat, că ai fi crezut că este în legătură directă cu tainele cerului și ale mării. L-am aruncat pe Ahmed în apă. O imagine groaznică a apărut atunci, la care nu mă gândisem, arătând calitatea dubioasă a întregii scene, gusturile mele romanțioase și farsa care se desprinde din emoțiile cele mai sincere: la lumina lunii, am văzut pe Ahmed plutind în voia valurilor, ca o mustrare de a fi organizat un spectacol din tragedia lui. Am spus lui Cadâr să lopăteze spre

mal, să fugim de imaginea grozavă. Toată noaptea n-am putut să dorm, căci mi se părea că fiecare val care se zbătea sub fereastră ar putea să-l aducă pe Ahmed înapoi. Și dimineața mi-era frică, pășind pe plajă, ca nu cumva să-l fi aruncat marea pe nisip...

A doua zi m-am înțeles dintr-o vorbă cu Ioana, fără să mai fie nevoie de discuțiile obicinuite: mergem la București! Pregătirile au trebuit să se facă foarte repede, ca să nu pierdem trenul de la Bazargic, astfel că am făcut cu automobilul de mai multe ori naveta intre port și Cavarna. Am plecat întâi la Cavarna, ca să spunem ce-am hotărât și ca să fim siguri că nu există nici o împotrivire din partea familiei Axente. Nu s-a opus nimeni, numai au imaginat o altă combinație; eu cu Ioana vom pleca îndată, și la București vom alege spitalul, vom vedea pe doctor, vom tocmi pe cei ce-aveau să ia pe bolnavă din gară. După o zi, aveau să aducă soții Axente pe Viky și vor găsi totul aranjat. Cu toate că Viky continua să aibă temperatură, ne-a înviorat decizia noastră. Ne-am reîntors în port ca să facem în fugă bagajele, și noroc că vestea plecării noastre s-a răspândit imediat, și toți cunoscuții au venit să ne ureze drum bun, altfel n-am fi avut timpul să-i vizităm cu toate distanțele mici de aici. Madame Pitpalac s-a înființat cea dinții, și chiar ne-a ajutat la împachetat. Domnul Jianu asista și el mai la o parte cu un zâmbet plin de încurajare.

Am descoperit lipsa lui Hacik, dar madame Pitpalac, cu o privire șireată, ne-a spus misterios: "Lăsați-l în pace, s-a dus la Ada. Vine el îndărăt."

De ce să vie îndărăt? Din cauza Mașinkei sau pentru că-l expediază Ada?

În schimb, Mihali, cafegiul, personagiu ursuz, s-a prezentat și a dorit toată sănătatea pentru Viky. Cum nu poți cunoaște pe oameni!

Ce anost ni se păruse!

Speram să-mi iau rămas bun încet de la fiecare loc familiar. Numai întâmplător m-am uitat la

mare. Până la șipotele ce făceau deliciile noastre nu ne-am adus aminte să ne ducem. Nici la ponton, nici pe plajă, nici printre magazii. Și acum repede, în fuga automobilului, spre oraș, pe un drum pe care vibrasem la fiecare casă în călătoriile noastre nocturne. Măgărușii, prietenii, acum ne indispun dacă împiedică drumul. Și împrejurul nostru geamantane prost făcute, patefonul cu plăcile și o mulțime de cutioare fără rost. Câteva minute la familia Axente și mai departe, spre Bazargic. În sfârșit, putem fi siguri că nu vom pierde trenul, căci mai avem la dispoziție tot timpul necesar. Lăsăm pe șofer să conducă în voia lui, și eu mă alipesc de Ioana. Ioana, pe care a obosit-o enervarea plecării, se odihnește, a închis ochii, doarme pe jumătate. În poziția aceasta, rezemată de umărul meu, e fermecătoare. O fericire imensă mă invadează și vorbesc Ioanei, însă numai cu ochii, căci nu vreau s-o trezesc și mi-e frică să-mi aud vorbele.

Ioana, frumoasa mea iubită, s-au terminat toate necazurile, de acum vom începe o viață nouă. Vom aranja astfel existența ca să fim oameni întregi, vom risipi atmosfera artificială în care trăim. La București vom face pe Viky sănătoasă și apoi ne vom îngriji de dragostea noastră. Singuri pe lume, alăturați, cu atât mai puternici.

Ioana scâncește, își întrerupe somnul:

— Am visat pe Ahmed...

Table of Contents

Ioana

Table of Contents

Ioana 1